Středověk a novověk
Middle Ages and Modern Times

Bílovice nad Svitavou (okr. Brno-venkov)
„Nad Nádražím", „Za Boudou", parc. č. 1276/2.
Novověk. Vápenka. Vizuální/geodetický průzkum.
Záchranný výzkum. Uložení nálezu: bez nálezů.

Lokalizace: WGS-84: 49.2391353N, 16.6757039E; 49.2423750N, 16.6982022E; 49.2414853N, 16.6891792E

Během výstavby nové rozhledny U Lidušky, u Přístřešku U Lidušky, nad vyhlídkou jihovýchodně od Bílovic nad Svitavou byla jihozápadně od stavby nalezena zaniklá historická vápenická pec. Kolem pecitě oválného tvaru byly zaznamenány náznaky kamenné konstrukce vyskládané z místních granodioritů s pozůstatky nedopalu a suroviny tvořené devonským vápencem pocházejícím z nedalekého okrajového pásma Moravského krasu na katastru obce Kanice (trať „Za Boudou"). Zde byly v okolí zaniklého kamenolomu zjištěny početné vápenické pece, svědčící o výrobě páleného vápna v raném novověku. Zajímavá koncentrace podobných vápenických objektů (pece a milíře) byla nalezena také v údolí nedalekého Kuního potoka. Ta by mohla vykazovat vztah k historickým stavbám v dnešní ulici Palackého, mimo jiných i ke známé Myslivně Lišky Bystroušky. Dokumentovaná pec u přístřešku předurčuje svým neobvyklým umístěním u hrany svitavského údolí možnou dopravní vazbu na zaniklou komunikaci, vedoucí k trojici výstavných vil stojících dosud ve svahu naproti bílovické sokolovny (č. p. 104, 165, 283). Detektorový průzkum doložil pouze artefakty novověké povahy, rámcově z 19. až 20. století.

Literatura
Neuvedeno.

Summary
The remains of a lime kiln from the early modern period were discovered during the construction of the new U Lidušky observation tower in the cadastral area of Bílovice nad Svitavou (Brno-Country District). The raw material used for building the kiln suggests a relation with the nearby Za Boudou Quarry where several lime kilns are located.

Petr Kos

Blansko (okr. Blansko)
Ul. Rožmitálova, náměstí Svobody, parc. č. 1364/72.
Vrcholný středověk. Město. Sonda. Záchranný výzkum.
Uložení nálezu: Muzeum Blanenska, p. o., inv. č. S 11053–11075.

Lokalizace: WGS-84: 49.3631158N, 16.6445139E; 49.3631553N, 16.6445928E

V jarních měsících roku 2021 probíhala rekonstrukce vodovodu a pozemní komunikace v Blansku na ulicích Bezručova a Rožmitálova a rovněž na náměstí Svobody a náměstí Republiky. Archeologický dohled měla na stavbě původně zajišťovat Archaia Brno z. ú., nicméně z kapacitních důvodů byla tato povinnost po dohodě převedena v průběhu akce na Muzeum Blanenska, p. o. Z tohoto důvodu nebyl detailně prozkoumán celý úsek výkopu, ale pouze jeho část na ulicích Rožmitálova a Bezručova v prostoru náměstí Svobody (obr. 1). Právě v úseku ulice Rožmitálova, na parcele č. 1364/72, byla zjištěna patrně nepůvodní a značně nekonzistentní kulturní vrstva (K 102), obsahující větší množství fragmentů středověké keramiky, zlomky cihel a různé mazanicové mikrovrstvy. Vrstva se nacházela v hloubce 0,6 m pod současným terénem a dosahovala v dokumentovaném pětimetrovém liniovém úseku mocnosti 0,5–0,6 m, směrem dále k severovýchodu vrstva zesílila až na 0,8 m. Vzhledem ke starší písčité dorovnávce o mocnosti 0,2 m (K 103), která klínovitě zabíhala pod ni, je pravděpodobné, že původ vrstvy K 102 je druhotný. Pod vrstvou K 103 se nacházela tmavě šedohnědá stejnorodá kompaktní vrstva (K 104) bez nálezů, jejíž dno leželo pod úrovní dna výkopu dosahujícího hloubky 1,5–1,7 m. Ze zkoumaného profilu byly kromě standardní tenkostěnné šedé keramiky vytáčené na kruhu a zdobené žlábkovanou šroubovicí získány i fragmenty silnostěnných grafitových zásobnic a jeden fragment výdutě zdobený rádélkem. Pro přesnější dataci chybí chronologicky citlivé okraje.

Osídlení levobřežní terasy řeky Svitavy lze vzhledem k výskytu denárového pokladu datovat již do 11. století. Během 1. poloviny 13. století se pak Blansko stává střediskem dominia s hlavním jádrem na pravé terase v prostoru románského farního kostela sv. Martina. Teprve ve druhé polovině 13. století (patrně mezi lety 1267–1277) dochází k zásadní změně sídlištní struktury a nová osada je založena biskupem Brunem na levém břehu řeky s domovními parcelami kolem velkého, pravidelně podélného, náměstí (Doležel 1995, 207). Tomuto období neodporuje kolekce keramiky zjištěná ve vrstvě K 102 a koresponduje to rovněž s nálezy získanými při záchranném výzkumu v roce 1997 v místech budovy dnešní Městské knihovny, Informační kanceláře a ČSOB (Doležel 1999, 280).

Literatura

Doležel, J. 1995: Ke vzniku a vývoji několika měst střední a severozápadní Moravy (Blansko, Ivančice, Tišnov, Velká Bíteš, Vyškov). *Archaeologia historica* 20, 201–217.

Doležel, J. 1999: Blansko (okr. Blansko). *Přehled výzkumů* 40, 279–280.

Obr. 1. Blansko, ulice Rožmitálova. Zkoumaný severozápadní profil s vyznačením vrstev K 100–104. Foto M. Novák.

Fig. 1. *Blansko, Rožmitálova Street. North-western profile with layers K 100–104. Photo by M. Novák.*

Summary

A cultural layer with medieval pottery finds (Fig. 1) was unearthed in 2021 during a water pipeline construction at Svobody Square in Blansko (Blansko District).

Marek Novák

Blansko (okr. Blansko)

Ul. Zámek č. p. 3, parc. č. 31/1.

Novověk. Zámek. Stavebně historický průzkum. Záchranný výzkum. Uložení nálezu: Muzeum Blanenska, p. o., inv. č. S 11043–11050.

Lokalizace: WGS-84: 49.3632831N, 16.6458489E; 49.3633833N, 16.6458100E; 49.3634989N, 16.6458286E

Při prodlužování veřejného vodovodu a kanalizace v areálu podzámčí v Blansku v letních měsících roku 2021 byla před budovou Zámku 3 narušena původní cihlová klenba doposud neznámých zděných konstrukcí (obr. 2), které byly dne 3. 8. 2021 zdokumentovány M. Novákem z Muzea Blanenska, p. o., a J. Štětinou z Národního památkového ústavu, územního odborného pracoviště v Kroměříži.

Ve vzdálenosti asi 9 m od napojení objektu Zámek 2 se pod základem nádvorní obvodové zdi navazujícího objektu Zámek 3 objevila konstrukce zděného kanálu (obr. 3), jehož dno se nacházelo v hloubce asi 235 cm pod úrovní stávajícího terénu při dvorním průčelí objektu. Kanál měl šířku 61–64 cm, výšku stěn asi 100 cm a segmentový záklenek, jehož vrcholnice se nacházela ve výšce 117 cm nade dnem. Zatímco stěny byly zděny z lícovaného lomového kamene pojeného vápennou maltou, záklenek sestával z cihel formátu 29–30 × 15 × 7–7,5 cm; z naplocho ložených cihel téhož formátu bylo vyskládáno i dno. Od nádvorního průčelí objektu Zámek 3 se kanál několikrát mírně půdorysně zalamoval a směřoval dále k severu k budově Zámku 1, od které se směrem k objektu Zámek 3 kanalizační stoka znatelně svažovala. Stoka byla v době průzkumu průchozí přibližně v polovině svojí délky, tj. do vzdálenosti asi 20 m od objektu Zámek 3. Celková délka stoky je cca 40 m. Její horní část, která má poněkud menší výšku, je však obtížně přístupná kvůli zásypu novodobou sutí. Proto se zatím nepodařilo detailně zmapovat nejsevernější partii kanalizační chodby a její předpokládané napojení na historickou kanalizaci objektu Zámek 1. Protilehlá jižní část kanálu byla zčásti destruována při zmíněných stavebních pracích v srpnu 2021.

Obr. 2. Blansko, Zámek 3. Kanalizační stoka s narušenou cihlovou klenbou v místě, kde zabíhá pod budovu Zámek 3. Foto M. Novák.

Fig. 2. *Blansko, Zámek 3. Sewer with a disturbed brick vault in the location where it runs under Zámek 3. Photo by M. Novák.*

Objevenou konstrukci lze jednoznačně ztotožnit s historickým odvodňovacím a kanalizačním systémem zámku v Blansku. Novověkou kanalizační chodbu lze datovat do 18. či 19. století a lze předpokládat, že souvisí se zděným kanalizačním sběračem procházejícím diagonálně pod zámeckým nádvořím a doloženým při archeologickém výzkumu v roce 2012 (Dejmal 2012, 2, tab. I). Kanalizační systém pod nádvořím je, již jako existující, zaznamenán na plánech z roku 1887 (Dejmal 2012, tab. V) a sloužil nejen k odvádění splašků ze záchodů zámecké budovy, ale i srážkové vody ze střech a povrchu zámeckého nádvoří. Pokračování kanalizační štoly pod interiérem objektu předzámčí Zámek 3 se zatím nepodařilo ověřit. Lze jen předpokládat, že klenutý kanál procházel příčně budovou a nejspíše ústil před jejím vnějším průčelím do potoku Palava, protékajícího před vnějším jižním obvodem předzámčí. Zjištěná vazba zděné kanalizační stoky na obvodové

Obr. 3. Blansko, Zámek 3. Průhled novověkou kanalizační stokou směrem od hlavní budovy zámku k objektu Zámek 3. Foto J. Štětina.

Fig. 3. *Blansko, Zámek 3. View through the modern period sewerage channel from the main building of the chateau to Zámek 3. Photo by J. Štětina.*

zdivo objektu Zámek 3 jednoznačně svědčí o sekundárním původu stoky vůči konstrukcím objektu, jenž je zaznamenán již na plánu zámeckého areálu z počátku 18. století. Přinejmenším renesanční původ objektu Zámek 3 naznačuje dendrodatum z dřevěného trámu ve východním štítu (1593). Jižní úsek nově identifikované kanalizační stoky mohl sloužit i potřebám zmíněného objektu předzámčí Zámek 3, který byl v novověku patrně využíván nejen k obytným, ale také k hospodářským potřebám zámku.

Literatura

Dejmal, M. 2012: *A011/2012 Blansko–Zámek–Sondy.* Rkp. nálezové zprávy M-TX-201602633 [2022-02-23]. Uloženo: Archiv nálezových zpráv Archeologického ústavu AV ČR, Brno. Dostupné také z: Digitální archiv Archeologické mapy České republiky https://digiarchiv.aiscr.cz/id/M-TX-201602633.

Summary

The brick vault of an 18th or 19th-century sewer descending from Zámek 1 and running under Zámek 3 (Fig. 2, 3) was disturbed during the 2021 water pipeline construction in front of Zámek 3 in Blansko (Blansko District).

Jan Štětina, Marek Novák

Blansko (k. ú. Lažánky u Blanska, okr. Blansko)

„Společná“, parc. č. 806/23.

Novověk. Areál zemědělské výroby, pole, lom. Vizuální/geodetický průzkum. Záchranný výzkum. Uložení nálezu: bez nálezů.

Lokalizace: WGS-84: 49.3486922N, 16.7206931E

Během záchranného výzkumu na trase nově budovaného vodovodu „Pitná voda Jedovnicko“ v úseku Rudice–Lažánky byl v roce 2021 proveden preventivní vizuální a detektorový průzkum ve vápencové stráni tratě „Společná“ v levém břehu Lažáneckého žlebu. Důvodem zájmu byla přítomnost kamenných úprav mezních pásů zaniklé lažánecké plužiny a relikt drobného vápencového lomu. Průběhy kamenných konstrukcí a dalších objektů byly zaměřeny GPS.

Literatura

Neuvedeno.

Summary

During a water pipeline construction in ‘Společná’ field (Lažánky u Blanska cadastral area, Blansko District), a metal detector survey was carried out because of the presence of the hedgerows of defunct field patterns lined with stone and the remains of a small limestone quarry.

Petr Kos

Brno (k. ú. Bosonohy, okr. Brno-město)

Ul. Kolmá, Vzhledná, parc. č. 4/1, 799/2.

Středohradištní období (RS3), novověk – industriální období. Sídliště, vesnice/městečko. Vertikální řez. Záchranný výzkum. Uložení nálezu: Ústav archeologické památkové péče Brno, v. v. i.

Lokalizace: WGS-84: 49.1728944N, 16.5298011E, 49.1745778N, 16.5296833E

V roce 2021 pokračoval záchranný archeologický výzkum v souvislosti s rekonstrukcí kanalizační a vodovodní sítě (předchozí nálezy lengyelského osídlení a vrcholně středověkých a novověkých sklepů viz Zubalík 2021a; 2021b). Již v březnu bylo zjištěno slovanské osídlení v ulici Kolmá. V rýze výkopu pro kanalizaci se ve značné hloubce nalézaly dohromady čtyři zahloubené objekty, z nichž některé je snad možno interpretovat jako zemnice. Z výplní objektů byl vyzvednut keramický materiál umožňující předběžnou dataci do 9. století. V ulici Vzhledná, poblíž křižovatky s ulicí Zájezdní, byla dokumentována studna a sklep vyhloubený do skály, náležící snad k bývalému mlýnu. Obě situace lze rámcově datovat do 19. století.

Literatura

Zubalík, J. 2021a: Brno (k. ú. Brno-Bosonohy, okr. Brno-město). *Přehled výzkumů* 62(1), 185.

Zubalík, J. 2021b: Brno (k. ú. Brno-Bosonohy, okr. Brno-město). *Přehled výzkumů* 62(2), 188.

Summary

A rescue excavation conducted in Kolmá and Vzhledná streets in Brno (Bosonohy cadastral area, Brno-City District) during the reconstruction of the sewage and water supply network in 2021 unearthed four buildings from an early medieval settlement in Kolmá Street, a rock-cut cellar and a 19th-century well in Vzhledná Street.

Jiří Zubalík

Brno (k. ú. Husovice, okr. Brno-město)

Ul. Valchařská, Provazníkova, Dukelská třída, parc. č. 1013/3, 1176/2, 1505/2, 2594/2, 2593/21.

Novověk. Město. Vertikální řez. Záchranný výzkum. Uložení nálezu: Ústav archeologické památkové péče Brno, v. v. i.

Lokalizace: WGS-84: 49.213855476, 16.635973127; 49.2142572N, 16.6335047E; 49.213507523, 16.636925878; 49.214067015, 16.6373224

Během stavebních úprav při akci „Husovice – VMO Tomkovo náměstí, Rokytova“, kde byly řešeny sondy, budoucí komunikace a přeložky plynu a kanalizace, došlo v roce 2021 k narušení řady suterénních částí zaniklých domů bývalých Husovic z 19.–20. století (Kuča 2000, 356). Řada domů se původně nacházela pod Tomkovým náměstím, ulicemi Dukelská třída, Valchařská a v místě křižovatky s ulicí Provazníkova. Zde byly hlubokými výkopy zachyceny relikty zděných sklepních prostor a základové části budov s dvorními trakty. V jednom suterénu byla pod podlahou zjištěna také část vbudované kanálové štoly s kamennými překlady, snad důsledek stavebních úprav severní městské části Husovic z let 1905–1906 (Kuča 2000, 363).

Nejmladší domovní zástavbu starých Husovic reprezentují zřejmě základové části podsklepeného domu na bývalé cestě Královopolské z počátku 20. století, který ještě není vyznačen na mapě stabilního katastru, ale na mapách z let 1909–1982 již ano. Snad šlo o pozdější součást nouzové kolonie Písečník, zvané také jako Džungle, zbořené v 80. letech 20. století (srov. Kuča 2000, 356–359, 363–364).

Nejstarší situace, kulturní souvrství z rozmezí 17. a 18. století, byly odkryty ve výkopech na Tomkově náměstí. Předpokládané středověké situace se nepodařilo v těchto místech vůbec zachytit.

Literatura

Kuča, K. 2000: *Brno. Vývoj města, předměstí a připojených vesnic.* Praha, Brno: Baset.

Summary

During construction work in Dukelská třída, Valchařská and Provazníkova streets and Tomkovo Square in Brno (Husovice cadastral area, Brno-City District) in 2021, several basement parts of the 19th–20th-century houses of the former Husovice village were disturbed. The oldest remains date back to the 17th and 18th centuries. The most recent built-up area is represented by the foundations of a house with a basement from the early 20th century.

Petr Kos

Brno (k. ú. Chrlice, okr. Brno-město)

„Rybníky“, „Stará Niva“.

Raný středověk. Sídliště. Sonda. Záchranný výzkum. Uložení nálezu: Ústav archeologické památkové péče Brno, v. v. i.

Lokalizace: WGS-84: 49.1226361N, 16.6472981E

V bezprostřední blízkosti trasy dálnice D2 byla v roce 2021 ve stěnách výkopu pro založení stožárů elektrického vedení dokumentována zásobní jáma a část chaty z raného středověku. Jde o část známé lokality v polohách „Rybníky“ a „Stará Niva“ (Procházka 2011, 590).

Literatura

Procházka, R. (**ed.**) **2011:** *Dějiny Brna 1. Od pravěku k ranému středověku*. Brno: Archiv města Brna.

Summary

A storage pit and part of a dwelling from the Early Middle Ages were documented in 2021 near the D2 motorway in ‘Rybníky’ and ‘Stará Niva’ fields (Chrlice cadastral area, Brno-City District).

David Parma

Brno (k. ú. Královo Pole, okr. Brno-město)

Ul. Kosmova, Palackého třída, ul. Riegrova, parc. č. 545, 1297/1, 1298/1, 1482.

Středověk, novověk. Město. Bez okolností. Záchranný výzkum. Uložení nálezu: dočasně Archaia Brno z. ú.

Lokalizace: WGS-84: 49.2277464N, 16.5924681E

Archeologický výzkum byl realizován v souvislosti se stavbami „Brno, Palackého třída – oprava kanalizace“ a „Brno, Palackého třída – drobná rekonstrukce vodovodu“. Jeho provedení zajistila společnost Archaia Brno z. ú. (akce č. A22/2021), terénní část výzkumu se uskutečnila v dubnu až červenci 2021.

Plocha staveniště se nacházela při křižovatce Palackého třídy s ulicemi Kosmova a Riegrova (obr. 4). Od středověku se toto území nacházelo v zázemí vesnice Královo Pole, severozápadně od jejího jádra. Ves vznikla na západním okraji údolní nivy Ponávky podél staré královské cesty z Brna do Řečkovic a dále na Letovice a Svitavy. Ač je poměrně vzdálena (cca 3 km), vyznačovala se těsnými vztahy k městu, podobně jako předměstí. Byla vysazena zřejmě ve 40. letech 13. století králem Václavem I. ve spolupráci s brněnskými měšťany.

Od roku 1752 se začala stavět císařská silnice z Brna do Svitav, která nahradila starší komunikaci procházející východně odtud intravilánem Králova Pole. Vedla v přímce kolem západního okraje vesnice (dnes Palackého třída). V 80. letech 18. století při ní vznikla osada Ugartov, zabírající úsek přibližně mezi ulicemi Metodějova a Tylova. Tvořilo ji 24 volně stojících usedlostí obklopených zahradami, které byly řazeny po obou stranách silnice. Po roce 1906 byl Ugartov sloučen s Královým Polem. Převážná část původní zástavby postupně zanikla nebo byla zcela přestavěna (k dějinám Králova Pole – Řepa a kol. 2004; Kuča 2000; 404–422; ke středověku stručně také Procházka et al. 2013, 585–586).

Archeologický výzkum ověřil podmínky skladby terénu v daném prostoru. Podloží bylo tvořeno pleistocénní spraší, na níž se vyvinul půdní horizont – ornice. Jeho povrch se nacházel v hloubce průměrně 1 m od stávajícího povrchu. Na ně dosedající uloženiny byly novodobého původu. Z velké části šlo o podkladové a konstrukční vrstvy stávající komunikace.

Odlišná situace byla dokumentována pouze v jižní partii výkopu vodovodu západně od budovy Semilassa. Ani v hloubce 2 m zde nebyla zaznamenána spraš či půdní horizont. Přítomno bylo souvrství sestávající z uloženin; na formování minimálně některých z nich se podílel nějaký vodní režim. V daných podmínkách se nabízí možnost dešťové vody stékající po svahu v trase nějaké terénní deprese. Vztah (hranice) tohoto souvrství ke sprašové návěji a půdnímu horizontu se nepodařilo zachytit. K přesnému určení zkoumané situace bude nutné sledovat případné další výkopové aktivity v předmětné oblasti. Zcela vyloučit nelze variantu velmi rozsáhlého výkopu, jehož výplně by představovalo zmíněné souvrství. Tato interpretace se však zatím jeví spíše jako nepravděpodobná.

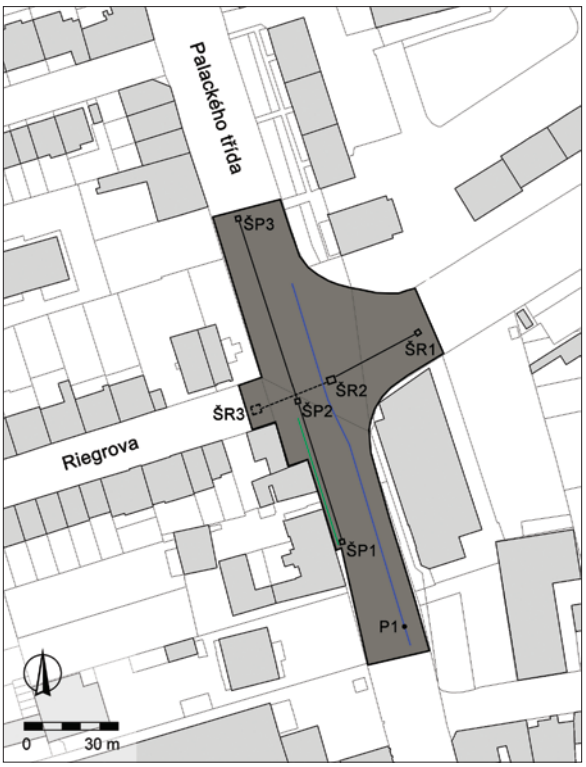

Obr. 4. Brno, Palackého třída. Šedě je podbarvena plocha staveniště, dále jsou vyznačeny linie sledovaných výkopů (černě kanalizace, modře vodovod, zeleně přeložka plynovodu). Archaia Brno z. ú.

Fig. 4. *Brno, Palackého třída Street. The construction site is highlighted in grey; the monitored trenches are marked as follows: sewerage in black; water pipeline in blue; gas pipeline in green. Archaia Brno.*

Žádné antropogenní situace pravěkého, středověkého či novověkého stáří nebyly zaregistrovány. Vzhledem k parametrům zemních prací a zvolené metodě archeologického výzkumu však jejich případnou přítomnost nelze vyloučit. Vedle reliktů zástavby osady Ugartov byla pozornost upřena především na prozkoumávání eventuálních pozůstatků císařské cesty budované od poloviny 18. století. Opět s negativním výsledkem. Stopy byly zřejmě zničeny při budování novodobých komunikací – silnice a tramvajového kolejiště (Zůbek 2021).

Literatura

Kuča, K. 2000: *Brno. Vývoj města, předměstí a připojených vesnic*. Praha, Brno: Baset.

Procházka, R., Kolařík, V., Zůbek, A. 2013: Předměstí. In: L. Jan (red.): *Dějiny Brna 2. Středověké město*. Brno: Archiv města Brna, 568–600.

Řepa, M. a kol. 2004: *Dějiny Králova Pole*. Brno: Úřad městské části Brno – Královo Pole.

Zůbek, A. 2021: *Nálezová zpráva o provedení záchranného archeologického výzkumu při stavbách „Brno, Palackého třída – oprava kanalizace“ a „Brno, Palackého třída – drobná rekonstrukce vodovodu“*. Rkp. nálezové zprávy, č. akce A22/2021. Uloženo: archiv Archaia Brno z. ú.

Summary

During a sewer line repair and water pipeline reconstruction in 2021, the archaeological excavation at the junction of Palackého třída Street with Kosmova and Riegrova streets (Královo Pole cadastral area, Brno-City District) (Fig. 4) focused on recording potential relics from the modern period settlement of Ugartov and the imperial road built in the mid-18th century. However, the result of the investigation was negative; the remains were probably destroyed during the construction of modern roads.

Antonín Zůbek

Brno (k. ú. Líšeň, okr. Brno-město)

Ul. Houbařská, parc. č. 5131–5133.

Středohradištní období (RS3), mladohradištní období (RS4), novověk. Sídliště. Plošný odkryv. Záchranný výzkum. Uložení nálezu: Ústav archeologické památkové péče Brno, v. v. i.

Lokalizace: WGS-84: 49.2130453N, 16.6947089E

V březnu a dubnu 2021 pokračoval záchranný archeologický výzkum při výstavbě rodinných domů v Brně-Líšni na ulici Houbařská, který zde již předchozí rok zjistil přítomnost osídlení z doby bronzové, doby laténské a středohradištního období (Zubalík 2021a; 2021b; 2021c). Ve výkopech pro retenční nádrž, kanalizační přípojky a plynovod bylo dokumentováno šest objektů. Čtyři objekty lze předběžně datovat do středohradištního období, jeden je snad pozdněhradištního stáří a jeden novověký. Dva středohradištní objekty lze interpretovat jako zásobní jámy, zbylé objekty jsou blíže nespecifikovatelné funkce. Ve výplni středohradištních objektů byl kromě keramiky zaznamenán žernov a parohová schránka.

Literatura

Zubalík, J. 2021a: Brno (k. ú. Líšeň, okr. Brno-město). *Přehled výzkumů* 62(1), 229.

Zubalík, J. 2021b: Brno (k. ú. Líšeň, okr. Brno-město). *Přehled výzkumů* 62(1), 262.

Zubalík, J. 2021c: Brno (k. ú. Líšeň, okr. Brno-město). *Přehled výzkumů* 62(2), 192–193.

Summary

A rescue archaeological excavation carried out in 2021 during the construction of family houses in Houbařská Street (Líšeň cadastral area, Brno-City District) unearthed one modern period feature, one Late Hillfort feature and four features from the Middle Hillfort period. Two of these features can be interpreted as storage pits, where a quern-stone and an antler box were found.

Jiří Zubalík

Brno (k. ú. Maloměřice, okr. Brno-město)

Ul. Karlova č. p. 38, parc. č. 1681/2.

Novověk. Komunikace. Vertikální řez. Záchranný výzkum. Uložení nálezu: Ústav archeologické památkové péče Brno, v. v. i.

Lokalizace: WGS-84: 49.2124456N, 16.6423050E

Během stavebních úprav při akci „Husovice – VMO Tomkovo náměstí, Rokytova“, kde byly řešeny sondy a přeložky plynu, parovodu, kanalizace, komunikací a nové lávky přes řeku Svitavu, v roce 2021 se zemní práce dotkly také katastru Maloměřic.

S obdobím novověku je možné spojit relikt starého železničního zářezu, snad bývalé tišnovské lokálky (funkční do r. 1941), zachycený výkopem již mezi ulicemi Provazníkova a Karlova na levostranném nábřeží Svitavy (srov. Kuča 2000, 455). V sousedství místa nálezu, na ulici Světlá č. p. 97, bylo roku 2016 zachyceno při rekonstrukci kanalizace a vodovodu torzo kamenné základové stavby, nejspíše zaniklého středověkého maloměřického mlýna, který patřil v letech 1325–1349 a následně v 16. století k majetku kláštera cisterciaček na Starém Brně (Kuča 2000, 452; Geisler, Kos 2018). Z těchto důvodů byla objektu železničního zářezu věnována zvýšená pozornost, aby byly vyjasněny poměry jeho vzniku. V dokumentovaném zářezu železniční dráhy převažovaly novověké odpadní navážky hutního charakteru jako škvára, zlomky šamotových cihel a zvětralé vápno, vše rámcově z 19.–20. století. K zajímavějším nálezům patřil početný odpad perleťářské dílny, tvořený souvislou vrstvou perforovaných mořských lastur používaných k výrobě knoflíků.

Literatura

Geisler, M., Kos, P. 2018: Brno (k. ú. Maloměřice, okr. Brno-město). *Přehled výzkumů* 59(2), 226.

Kuča, K. 2000: *Brno. Vývoj města, předměstí a připojených vesnic*. Praha, Brno: Baset.

Summary

A relic of an old railway cutting, perhaps from a former Tišnov railway line from 1941, was found between Provazníkova and Karlova streets (Maloměřice cadastral area, Brno-City District) in 2021 during construction work. One of the more interesting finds was the waste from the mother-of-pearl workshop, which consisted of a thick layer of seashells.

Petr Kos

Brno (k. ú. Město Brno, okr. Brno-město)

Ul. Besední, Česká, Komenského náměstí, ul. Opletalova, Solniční, Veselá, parc. č. 566, 575/1, 584, 587/1, 587/3, 588, 592, 593/1, 596/1.

Středověk, novověk. Město. Bez okolností. Záchranný výzkum.
Uložení nálezu: dočasně Archaia Brno z. ú.

Lokalizace: WGS-84: 49.1967189N, 16.6053694E

Archeologický výzkum byl realizován v souvislosti se stavbou „Rekonstrukce SCZT pára × HV – oblast ul. Solniční, Besední, Veselá, Opletalova“. Jeho provedení zajistila společnost Archaia Brno z. ú. (akce č. A12/2020), terénní část výzkumu se uskutečnila v období od března 2020 do ledna 2021.

Stavební práce spojené s rekonstrukcí teplovodní sítě v oblasti ulic Besední, Česká, Opletalova, Solniční a Veselá zasáhly poměrně velkou část někdejšího prostoru historického města, jeho fortifikačního pásma a navazujícího předměstí (obr. 5).

Vnitřního města se týkaly výkopy na ulici Veselá (sonda S2), která od středověku představovala komunikaci spojující Veselou bránu s Rybným trhem (dnes Dominikánským náměstím). Archeologický výzkum potvrdil, že zástavbu ulice tvořily nejprve dřevohlinděné domy, ještě v éře středověku a raného novověku je ovšem vystřídala zděná architektura. Dokumentovány byly stopy požáru. Z písemných pramenů víme, že velká část Veselé čtvrti, k níž patřila také ulice Veselá, byla zničena při požáru v roce 1356 (Dřímal, Peša, red. 1969, 79). Snad s touto událostí můžeme spojovat zvýšenou snahu o přeměnu dřevohlinděných konstrukcí na zděné. Při výzkumu se podařilo zachytit část linie původního průčelí západní strany ulice. Získané poznatky dále doložily skutečnost, že sklon někdejšího terénu byl poněkud výraznější než dnes. Zaregistrována byla snaha zpevňovat povrch komunikace dlážděním, ve středověku a novověku jednoduchou formou prostřednictvím štěrkových vrstev.

Pouze dílčím způsobem se archeologický výzkum dotknul problematiky předměstí, které těsně za fortifikačním pásmem navazovalo na vlastní město. Postupně se po jeho obvodu vytvořil takřka souvislý pás osídlení, zástavba v severním sousedství se nazývala Před branou Veselou a náležela ke čtvrté

Obr. 5. Brno, ulice Besední, Česká, Solniční, Opletalova a Veselá. Průběh rekonstruovaného plynovodu s vyznačenými úseky s dokumentovanými archeologickými situacemi (sondy S1–S6). Archaia Brno z. ú.

Fig. 5. *Brno, Besední, Česká, Solniční, Opletalova and Veselá streets. The gas pipeline reconstruction with highlighted archaeological contexts (trenches S1–S6). Archaia Brno.*

Obr. 6. Brno, ulice Opletalova. Pohled od severu na zdivo novověkého opevnění. Foto Archaia Brno z. ú.

Fig. 6. *Brno, Opletalova Street. View from the north of the modern period fortification wall. Photo by Archaia Brno.*

předměstské čtvrti. Na jejích pozemcích probíhaly výkopy na ulici Opletalova (sonda S1). Při své hloubce však zasáhly pouze svrchní část souvrství odpadních a komunikačních uloženin, které byly výsledkem sídlištních procesů, a jejich prostřednictvím došlo ke zvýšení původní úrovně terénu.

Většinová část výkopů stavby procházela prostorem někdejšího opevnění města (obr. 6). Zásadní informace přinesla dokumentace stavební jámy na křižovatce ulic Česká a Solniční (sonda S5; obr. 7). Zachycen v ní byl segment středověké hradební zdi a relikt zdiva, jež tvořilo základ Veselé brány. Ač byla archeologická situace zachována značně torzovitě, poskytla jisté indicie pro rekonstrukci půdorysu brány. Jedná se teprve o druhý archeologický počin, při kterém se podařilo objevit její základy. Poprvé se tak stalo v roce 2007, kdy byl sledován průběh západní stěny při realizaci průzkumné šachty projektu „Sanace brněnského podzemí“ (akce č. A104/2007 – Kolařík 2007; Holub et al. 2008, 361–362). Po konfrontaci získaných poznatků lze půdorys brány v úrovni jejího základového zdiva rekonstruovat jako obdélný o rozměrech 8,5 × 6,5 m s kratší osou kolmou k linii hradby. Síla základu činila zřejmě 2,3 m. K této úvaze je možné využít informaci z archeologického výzkumu Běhounské brány, která stávala rovněž na severní straně města v ústí stejnojmenné ulice (akce č. A61/2009 – Černá et al. 2012, 104–109). Kromě zjištěných parametrů zde bylo jasně prokázáno přizdění zdiva k hradbě. Dodatečná výstavba se zřejmě týkala rovněž Veselé brány. Nasvědčoval by tomu rozdílný charakter jejího základu a konstrukce hradby. Délka prodlevy mezi stavebními etapami zůstává otázkou, stejně tak teoretická možnost existence nějaké předcházející stavby. Zcela původní vstup do města však byl zřejmě řešen pouze konstrukcí v rámci síly hradební zdi.

V prostoru parkánu byly ve výkopu v západním úseku Solniční ulice dokumentovány archeologické situace, které lze přisoudit nejstaršímu období zakládání města ještě před jeho uzavřením do hradeb (sonda S6). Překryla je totiž vrstva, kterou je možné označit za planýrku zeminy vytěžené při hloubení hradebního příkopu.

Vyzdění jeho kontreskarpy zachytil výkop na České ulici. Příkop byl překlenut zděným mostem, z nějž byly dokumentovány konstrukční segmenty. Všechna zdiva měla středověký charakter (sonda S4).

Zemní práce na ulici Opletalova odhalily zdivo novověkého opevnění města náležející jižní stěně I. bastionu a navazující kurtině. K nové fortifikaci patřilo zřejmě také zdivo ve výkopu (sonda S3) na Besední ulici (Zůbek 2021).

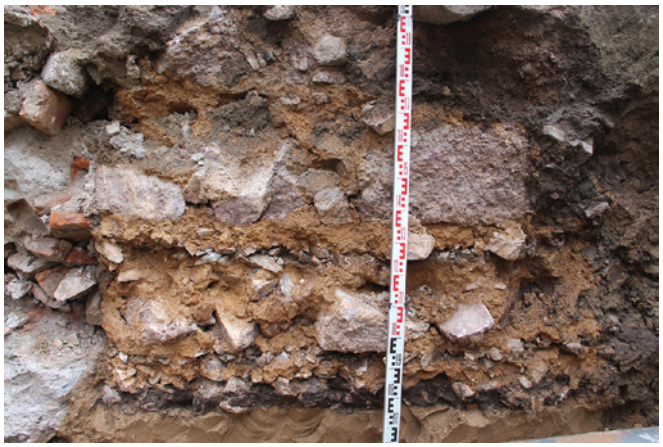

Obr. 7. Brno, ulice Česká. Detail jádra středověké hradby. Foto Archaia Brno z. ú.

Fig. 7. *Brno, Česká Street. Detail of the medieval fortification core. Photo by Archaia Brno.*

Literatura

Černá, L., Dejmal, M., Holub, P., Kolařík, V., Merta, D., Peška, M., Sedláčková, L., Zbranek, H., Zůbek, A. 2012: Brno (okr. Brno-město). *Přehled výzkumů* 53(2), 100–136.

Dřímal, J., Peša, V. (red.) 1969: *Dějiny města Brna. 1. díl*. Brno: Národní výbor města Brna.

Holub, P., Kolařík, V., Merta, D., Peška, M., Polánka, P., Sedláčková, L., Zapletalová, D., Zůbek, A. 2008: Brno (okr. Brno-město). *Přehled výzkumů* 49, 356–393.

Kolařík, V. 2007: *Brno, Česká – Veselá. „Sanace podzemí HJmB – záchranný archeologický výzkum – Brána Veselá“*. Rkp. nálezové zprávy, č. j. MTX200803288 [cit. 2022-11-04]. Uloženo: Archiv nálezových zpráv Archeologického ústavu AV ČR, Brno, v. v. i. Dostupné také z: Digitální archiv Archeologické mapy České republiky https://digiarchiv.aiscr.cz/id/M-TX-200803288.

Zůbek, A. 2021: *Nálezová zpráva o provedení záchranného archeologického výzkumu při stavbě „Rekonstrukce SCZT pára × HV oblast ul. Solniční, Besední, Veselá, Opletalova“*. Rkp. nálezové zprávy, č. j. MTX202100508 [cit. 2022-11-04]. Uloženo: Archiv nálezových zpráv Archeologického ústavu AV ČR, Brno, v. v. i. Dostupné také z: Digitální archiv Archeologické mapy České republiky https://digiarchiv.aiscr.cz/id/M-TX-202100508.

Summary

An archaeological excavation carried out in Besední, Česká, Opletalova, Solniční, and Veselá streets and Komenského Square (Město Brno cadastral area, Brno-Country District; Fig. 5) in 2021 covered a relatively large part of the former historic town, its fortification and suburbs. The medieval and modern fortifications and the remains of historical buildings along the western line of Veselá Street were documented (Fig. 6, 7).

Antonín Zůbek

Brno (k. ú. Město Brno, okr. Brno-město)

Ul. Česká, Komenského náměstí, ul. Solniční, parc. č. 566, 575/1, 588, 596/1.

Středověk, novověk. Město. Bez okolností. Záchranný výzkum. Uložení nálezu: dočasně Archaia Brno z. ú.

Lokalizace: WGS-84: 49.1967189N, 16.6053694E

Archeologický výzkum byl realizován v souvislosti s rekonstrukcí plynovodu a plynovodních přípojek na Solniční ulici (obr. 8). Jeho provedení zajistila společnost Archaia Brno z. ú. (akce č. A3/2021), terénní část výzkumu se uskutečnila v dubnu až srpnu 2021.

Od středověku byla velká část sledovaného prostoru součástí městského fortifikačního pásma. Průběh středověkého hradebního okruhu zde dnes v podstatě kopíruje ulice Solniční. Přibližně v místech křižovatky s ulicí Opletalova se hradby stáčely k jihu. Počátky opevňování města spadají do 1. poloviny 13. století. Úseky plynovodu na křižovatce ulic Česká, Solniční a Veselá se pohybovaly také v prostoru středověkého vnitřního města. Ulice Veselá představovala spojnici Rybného trhu (*forum Piscium*, dnes Dominikánské náměstí) s Veselou bránou a bývala označována jako Zadní Veselá ulice (*Hintere Fröhlicher Gasse*), aby byla odlišena od Přední Veselé (dnes České) ulice, která také vycházela z Veselé brány, ale směřovala na Dolní trh (*forum Inferius*, dnes náměstí Svobody) (Vičar 1966, 261–263).

Archeologický výzkum přinesl dílčí poznatky k problematice středověkého a novověkého opevnění města. Ve dvou sondách byl na Solniční ulici zaměřen průběh eskarpy městského příkopu a parkánové hradby. Sonda u křižovatky s ulicí Opletalova zachytila segment novověkého opevnění, konkrétně kurtiny navazující od jihu na I. bastion. V sondách na křižovatce ulic Česká, Solniční a Veselá byly dokumentovány relikty středověké hradební zdi (obr. 9, 10).

V tomto prostoru se podařilo ověřit úroveň povrchu geologického podloží, které představoval půdní horizont – ornice, dosedající na sprašovou návěj. Podloží bylo narušeno výkopem jámy neznámé funkce, která se nacházela v prostoru někdejší středověké ulice. Mohla by pocházet z počátečního období výstavby města ještě před ustálením uliční osnovy. Snad lze připustit také variantu, že šlo o objekt v samotném čele parcely, jež bylo později posunuto a ulice se tak rozšířila. Na povrchu půdního horizontu bylo dokumentováno středověké souvrství. Jeho spodní část, tvořenou planýrkami, lze spojovat s počátky města a budováním hradebního příkopu. Horní partie souvisí zřejmě s provozem komunikace probíhající podél hradby.

Obr. 8. Brno, ulice Solniční. Průběh rekonstruovaného plynovodu s vyznačenými úseky s dokumentovanými archeologickými situacemi (sondy S1–S6). Archaia Brno z. ú.

Fig. 8. *Brno, Solniční Street. The gas pipeline reconstruction with highlighted archaeological contexts (trenches S1–S6). Archaia Brno.*

Zachyceny byly relikty středověké a novověké zástavby. Středověké domy se nacházely v bezprostřední blízkosti Veselé brány, tvořily počátek západní linie ulice Zadní Veselá a východní linie ulice Přední Veselá. Rovněž se podařilo zjistit šířku komunikace probíhající podél vnitřního líce hradební zdi, která činila v těchto místech 3,4 m. V novověku byla zástavba rozšířena až k hradbě. Dokumentovány byly rovněž relikty domu, který byl v novověku přistavěn k vnějšímu líci hradby ve východním sousedství Veselé brány (Zůbek 2021).

Obr. 9. Brno, ulice Solniční. Pohled od jihu na výkop při křižovatce s ulicemi Česká a Veselá. V popředí relikty staré zástavby, v pozadí středověká hradba. Foto Archaia Brno z. ú.

Fig. 9. *Brno, Solniční Street. View from the south of the junction of Česká and Veselá streets. The old build-up area is in the foreground; the medieval fortification is in the background. Photo by Archaia Brno.*

Obr. 10. Brno, ulice Solniční. Detail hradební zdi. Foto Archaia Brno z. ú.

Fig. 10. *Brno, Solniční Street. Detail of the medieval fortification wall. Photo by Archaia Brno.*

Literatura

Vičar, O. 1966: Místopis Brna v polovici 14. století: předměstí. *Brno v minulosti a dnes* VIII, 226–273.

Zůbek, A. 2021: *Brno, Solniční – rekonstrukce plynovodu*. Rkp. nálezové zprávy, č. akce A3/2021. Uloženo: archiv Archaia Brno z. ú.

Summary

The course of the ditch escarp and the Zwinger wall was documented during the archaeological excavation conducted in connection with the gas pipeline reconstruction in Solniční Street (Město Brno, Brno-City District; Fig. 8) in 2021. A segment of the modern period curtain wall adjoining the first bastion from the south was also recorded. Furthermore, the remains of the medieval fortification wall and the medieval and modern period buildings in the immediate vicinity of Veselá Gate were documented (Fig. 9, 10). The excavation also determined the width of the road running along the inner wall, which was 3.4 m.

Antonín Zůbek

Brno (k. ú. Město Brno, okr. Brno-město)

Ul. Hybešova, Nádražní, parc. č. 359/2, 1248/1, 1248/2.

Středověk, novověk. Město. Bez okolností. Záchranný výzkum. Uložení nálezu: dočasně Archaia Brno z. ú.

Lokalizace: WGS-84: 49.1894064N, 16.6066044E

Archeologický výzkum byl realizován v souvislosti se stavbou „Brno, primární kolektor, drobná rekonstrukce vodovodu, etapa III“ (obr. 11). Jeho provedení zajistila společnost Archaia Brno z. ú. (akce č. A76/2020), terénní část výzkumu se uskutečnila v období od listopadu 2020 do října 2021.

Geomorfologicky se zkoumaný prostor nachází při jižním svahu Petrova, který strmě spadá do inundace řeky Svratky. Skalní podloží je tvořeno, jako celý vrch Petrov, metabazity zastoupenými převážně diabasem. Na něho nasedají fluviální sedimenty, ve spodních partiích tvořené říční písčitou až štěrkovou terasou, v horních partiích polohami sedimentů říční nivy.

Daným územím ještě do roku 1945 protékal Svratecký náhon, využívající zřejmě někdejší vedlejší rameno řeky Svratky, následně byl zkanalizován a jeho koryto zasypáno. Již ve středověku byl na jeho břehu v těchto místech zřízen mlýn původně zvaný Panský, později Lamplův. Počátkem 14. století ho vlastnil Václav Ház, který se spolupodílel na vybudování prvního brněnského vodovodu přivádějícího vodu ze Svratky do vodojemu na Petrově. Čerpadlo bylo zřízeno u Lamplova mlýna. Novověké ikonografické prameny (např. plán z roku 1788 uložený v Archivu města Brna – Aa2) ho zachycují na severním břehu náhonu. Na jižním břehu stála budova samotného mlýna, který byl opevněn tělesem ravelinu a před ním umístěným vodním příkopem. Skrze ravelin podél mlýna procházela cesta, jež prostřednictvím mostů překračovala na severu Svratecký náhon a na jihu zmíněný vodní příkop. Mlýn byl zbourán koncem 19. století. Budova s čerpadly byla přebudována na městské sprchové lázně a později v letech 1927–1928 podle návrhu Bohuslava Fuchse na lázně vanové (dnes Nádražní 203/16) (Flodrová, Müller 2007, 192).

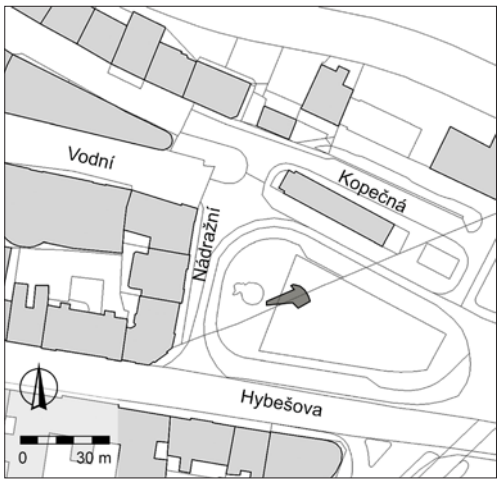

Obr. 11. Brno, ulice Hybešova a Nádražní. Tmavě šedě vyznačen sledovaný výkop. Archaia Brno z. ú.

Fig. 11. *Brno, Hybešova and Nádražní streets. The monitored trench is marked in dark grey. Archaia Brno.*

Archeologický výzkum přinesl důležité poznatky o skladbě a charakteru archeologických terénů v daném prostoru do hloubky 4,9 m (217,9 m n. m.). V užším vymezení jde o první akci takového rozsahu na tomto místě. Nejbližší adekvátní archeologické počiny se odehrály při výstavbě objektů tržnice Eva v severozápadním sousedství v 90. letech 20. století (Kopečná 938/3 – Geisler 1994) a v roce 2005 bytového domu Adam (Vodní 970/1 – Kolařík, Zůbek 2005). Vzájemné srovnání jejich výsledků přináší alespoň základní vhled do archeologické situace předmětného území.

V tomto směru je nutné připomenout, že referovaný výzkum, limitovaný postupem stavby, přinesl pouze nejzákladnější formu poznatků. K přesnému určení geneze a interpretaci jednotlivých uloženin dokumentovaných souvrství a přítomných historických konstrukcí by jistě přispěl řádně vedený plošný archeologický výzkum minimálně v rozsahu dílčí sondy. Pro budoucí stavební a návazné archeologické počiny v této oblasti lze tento postup doporučit.

Budoucí výzkumy mohou napomoci zodpovědět otázku vzniku a nejstaršího vývoje Svrateckého náhonu a přítomnosti a charakteru nejstaršího osídlení v jeho blízkosti. Daný výzkum ověřil možnost zachování konstrukcí někdejšího tzv. Lamplova mlýna, zástavba prostoru však byla ve starším období rozsáhlejší a neomezovala se zřejmě pouze na samotnou budovu mlýna. Archeologické výzkumy by mohly přispět k rekonstrukci jejího stavebního vývoje. Z témat mladšího období se nabízí především možnost zkoumání parametrů a charakteru ravelinu, kterým byl mlýn ve 40. letech 18. století opevněn, a dalších souvisejících opevňovacích prvků (AMČR).

Literatura

AMČR: Záznam M-202004371 [cit. 2022-11-04]. Archeologická mapa České republiky.

Flodrová, M., Müller, Z. 2007: *Staré Staré Brno. Pohled historika a architekta na vývoj nejstarší části města Brna*. Brno: EXPO DATA.

Geisler, M. 1994: *Brno, Kopečná, tržnice Eva*. Rkp. nálezové zprávy, č. j. MTX201601725 [cit. 2022-11-04]. Uloženo: Archiv nálezových zpráv Archeologického ústavu AV ČR, Brno, v. v. i. Dostupné také z: Digitální archiv Archeologické mapy České republiky https://digiarchiv.aiscr.cz/id/M-TX-201601725.

Kolařík, V., Zůbek, A. 2005: *Brno, Vodní – bytový dům ADAM*. Rkp. nálezové zprávy, č. j. MTX200600087 [cit. 2022-11-04]. Uloženo: Archiv nálezových zpráv Archeologického ústavu AV ČR, Brno, v. v. i. Dostupné také z: Digitální archiv Archeologické mapy České republiky https://digiarchiv.aiscr.cz/id/M-TX-200600087.

Summary

An archaeological excavation conducted in 2021 in Hybešova and Nádražní streets (Město Brno, Brno-City District; Fig. 11) yielded information about the composition and nature of the archaeological contexts at this site. The excavation verified the possibility of the preservation of 'Lampl Mill'; however, the surrounding built-up area used to be much larger and was not limited solely to the mill building. Further archaeological research could contribute to the reconstruction of the building development in this area and enable to investigate the structure of the ravelin, which fortified the mill in the 1740s.

Antonín Zůbek

Brno (k. ú. Město Brno, okr. Brno-město)

Ul. Josefská, Orlí, Novobranská, parc. č. 234/1, 234/2, 236/1.

Středověk, novověk. Město. Bez okolností. Záchranný výzkum. Uložení nálezu: dočasně Archaia Brno z. ú.

Lokalizace: WGS-84: 49.1930381N, 16.6127883E

Od 22. 9. do 30. 11. 2021 realizovala společnost Archaia Brno z. ú. na parcelách č. 234/1, 234/2, 236/1 při ulicích Josefská a Novobranská zjišťovací záchranný archeologický výzkum (akce č. A64/2021; obr. 12, 13). Jeho cílem bylo ověřit stav a charakter archeologických terénů na předmětných pozemcích za účelem odhadu jejich mocnosti a rozsahu, aby mohl být

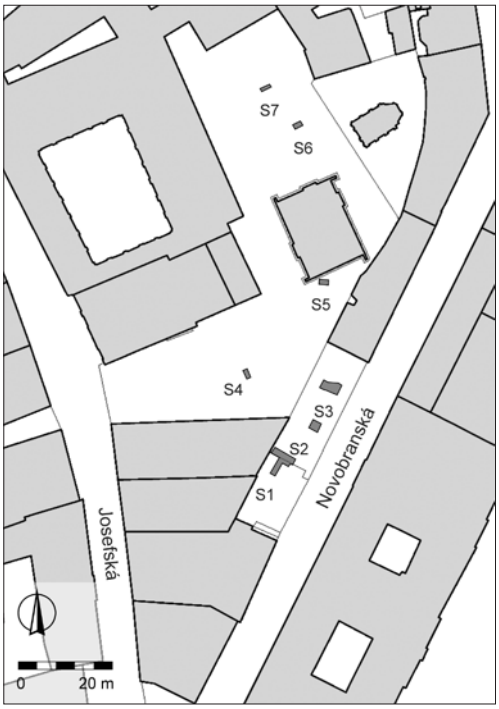

Obr. 12. Brno, ulice Josefská a Novobranská. Poloha zjišťovacích sond (S1–S7). Archaia Brno z. ú.

Fig. 12. *Brno, Josefská and Novobranská streets. Location of test pits (S1–S7). Archaia Brno.*

předložen postup a předběžná kalkulace nákladů záchranného archeologického výzkumu realizovaného při plánovaných stavebních pracích.

První dvě parcely byly vyměřeny v místech někdejšího fortifikačního pásma. Průběh středověkého hradebního okruhu zde dnes v podstatě kopíruje Novobranská ulice. Parcela č. 236/1 zahrnuje části několika středověkých městišť, které byly součástí bloku, jenž se nacházel v jihovýchodním koutě města. Pro přesnou rekonstrukci středověkých parcelních hranic na základě archivních pramenů se nedostává dostatek topografických údajů. Lze předpokládat, že městiště byla orientována k České (dnes Josefské) a Měnínské (dnes Orlí) ulici. Zcela nejasná je situace v koutě vymezeném ulicí Česká a komunikací, která probíhala podél vnitřního líce hradební zdi. K polovině 14. století zde berní rejstříky uvádějí na dvě desítky domů chudiny bez jmenování jednotlivých majitelů (Vičar 1965, 271, 272). Zásadní zlom ve stavebním vývoji zástavby předmětného bloku nastal v polovině 17. století založením kláštera františkánek, který postupně zabral velkou část jeho výměry. Konvent byl zrušen v roce 1782 a jeho majetek připadl náboženskému fondu. Komplex převzaly voršilky, které zde otevřely dívčí školu.

Výzkum ověřil, že přítomné archeologické situace jsou zachovány ve velkém rozsahu a dobrém stavu. Vedle zahloubených objektů zde postupně vzniklo mohutné souvrství, jehož prostřednictvím došlo ke zvýšení úrovně původního povrchu o 2–3 m. Poměrně dobře je zachována hradební zeď ze 13. století (obr. 14, 15). Úsek na parcelách č. 234/1 a 234/2 má délku 32 m, nadzemní zdivo dosahuje výšky 2 m a je široké 2 m, základy jsou zahloubeny 0,5 m pod stavební úroveň hradby. Zaregistrovány byly doklady její mladší úpravy, minimálně obou líců. Zdokumentován byl rovněž sklep zástavby z 19. století (obr. 16).

Výzkum v prostoru parkánu zachytil situace ze středověku a novověku. Potvrzuje se tak předpoklad, že nešlo o „pustý“ pás opevňovacího systému, ale o poměrně „živé“ území zapojené do všedního života města. Archivní i archeologické prameny naznačují možnosti jeho využívání k budování tzv. parazitní zástavby a určitých výrobních provozů (Procházka et al. 2013, 598–599). Potenciál lokality potvrdila zejména přítomnost reliktu stavby (konkrétně základového zdiva z kamenů a cihel pojených hlínou) usazené k hradbě snad ještě v období středověku, nejpozději v novověku. V nedalekém sousedství (na parcele č. 229/1) byla při výzkumu v roce 2001 zachycena zahloubená pec z pozdního 15. století související s produkcí výrobků z barevných kovů (Zůbek 2002; Procházka 2013, 280). Na předmětném pozemku lze důvodně očekávat také přítomnost reliktů minimálně jedné z hradebních věží, které svým půdorysem předstupovaly před vnější líc hradby do plochy parkánu.

Výzkum prostoru při vnitřním líci hradby potvrdil přítomnost situací, které můžeme spojit s okružní cestou. Nejstarší relikty by mohly náležet komunikaci z doby výstavby hradební zdi nebo ještě z předchozího období. Překrylo je souvrství, které dokládá postupné navyšování terénu v tomto prostoru. Spodní partii můžeme klást zřejmě ještě do období středověku, horní část již byla jasně novověká. V její úrovni byly

Obr. 13. Brno, ulice Novobranská. Letecký snímek sond na parcelách č. 234/1, 234/2. Foto Archaia Brno z. ú.

Fig. 13. *Brno, Novobranská Street. Aerial image of the trenches on plots No. 234/1 and 234/2. Photo by Archaia Brno.*

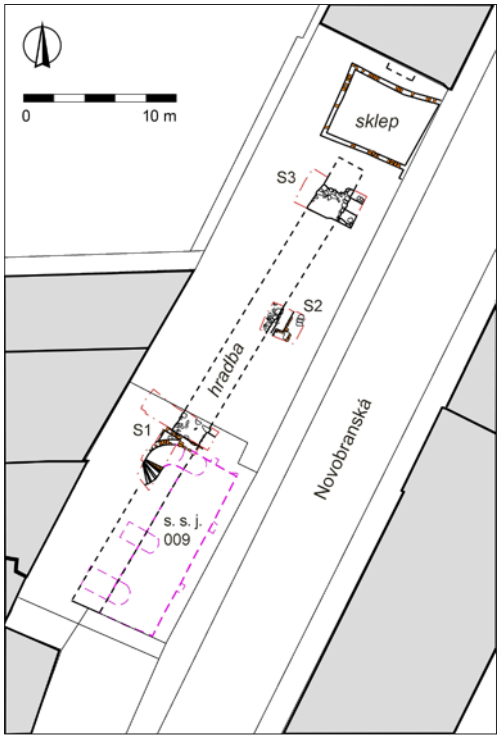

Obr. 14. Brno, ulice Novobranská. Situace na parcelách č. 234/1, 234/2. Průběh hradby, s. s. j. 009 – sklep zástavby z 19. století. Archaia Brno z. ú.

Fig. 14. *Brno, Novobranská Street. Excavation area on plots No. 243/1 and 234/2. Fortification wall and a 19th-century cellar. Archaia Brno.*

Obr. 15. Brno, ulice Novobranská. Pohled od severozápadu na středověkou hradbu v sondě S3. Foto Archaia Brno z. ú.

Fig. 15. *Brno, Novobranská Street. View from the northwest of the medieval fortification in trench S3. Photo by Archaia Brno.*

zaznamenány dvě jámy neznámé funkce. Společně s jednotlivými uloženinami představují odraz procesů, které se v těchto místech v průběhu historie odehrávaly. Zajímavý je v tomto ohledu především starší z objektů s možnou přítomností zvířecích ostatků, minimálně výrazného množství jednotlivých kostí. Je hypotetickou otázkou, zda po jistou dobu nemohl být prostor cesty pohlcen zvětšenými parcelami měšťanské zástavby.

Sondy v prostoru někdejší zástavby vnitřního města zachytily středověká souvrství, dosahující mocnosti 1 m. Jejich většinová část vznikla zřejmě v období 13.–14. století. Odpovídají „klasickým" sekvencím uloženin, které známe z výzkumů parcel řady středověkých měst. V případě Brna původní povrchová souvrství na většině míst chybí (byla zničena nebo se nevytvořila v tak výrazné míře). Výsadní postavení si v tomto ohledu drží severozápadní (oblast kolem ulic Besední a Veselá) a právě jihovýchodní část městského jádra (lokality při Františkánské a Josefské ulici). Kromě souvrství bylo zaregistrováno četné zastoupení zahloubených situací. Společně představují výsledek procesů, které se odehrávaly na jednotlivých městištích a poskytují cennou pramennou základnu pro jejich poznání (Peška, Zůbek 2021).

Literatura

Peška, M., Zůbek, A. 2021: *Nálezová zpráva o provedení zjišťovacího záchranného archeologického výzkumu na parcelách č. 234/1, 234/2, 236/1, katastr Město Brno.* Rkp. nálezové zprávy, č. akce A64/2021. Uloženo: archiv Archaia Brno z. ú.

Procházka, R. 2013: Přímé doklady zaměstnání obyvatel a jejich výrobní činnosti od 13. do 15. století. In: L. Jan (red.): *Dějiny Brna 2. Středověké město.* Brno: Archiv města Brna, 271–287.

Procházka, R., Kolařík, V., Zůbek, A. 2013: Předměstí. In: L. Jan (red.): *Dějiny Brna 2. Středověké město.* Brno: Archiv města Brna, 568–600.

Vičar, O. 1965: Místopis Brna v polovici 14. století (prostor uvnitř městských hradeb). *Brno v minulosti a dnes* VII, 242–283.

Zůbek, A. 2002: *Brno, Josefská 7, 9 – Novobranská 24, 26, 28.* Rkp. nálezové zprávy, č. j. MTX200401655 [cit. 2022-11-04]. Uloženo: Archiv nálezových zpráv Archeologického ústavu AV ČR, Brno, v. v. i. Dostupné také z: Digitální archiv Archeologické mapy České republiky https://digiarchiv.aiscr.cz/id/M-TX-200401655.

Obr. 16. Brno, ulice Novobranská. Sklep s. s. j. 009 zástavby 19. století. Foto Archaia Brno z. ú.

Fig. 16. *Brno, Novobranská Street. A 19th-century cellar. Photo by Archaia Brno.*

Summary

In 2021, Archaia Brno carried out a rescue excavation in Josefská and Novobranská streets (Město Brno cadastral area, Brno-City District; Fig. 12, 13) and verified the archaeological contexts, which, to a large extent, have been preserved and are in good condition. In addition to the subsurface features, massive cultural strata were gradually formed there that raised the level of the original surface by 2–3 m. The 13th-century fortification wall (Fig. 14, 15) and the 19th-century cellar (Fig. 16) are relatively well preserved.

Marek Peška, Antonín Zůbek

Brno (k. ú. Město Brno, okr. Brno-město)

Moravské náměstí č. p. 1, parc. č. 1.

Novověk. Klášter. Bez okolností. Záchranný výzkum. Uložení nálezu: dočasně Archaia Brno z. ú.

Lokalizace: WGS-84: 49.1980878N, 16.6085908E

Archeologický výzkum byl realizován v souvislosti se stavbou „Místodržitelský palác Brno, vestavba osobního výtahu do zrcadla schodiště, Moravské náměstí 1, parc. č. 1, k. ú. Město Brno" (obr. 17). Jeho provedení zajistila společnost Archaia Brno z. ú. (akce č. A82/2021), terénní část výzkumu se uskutečnila v listopadu 2021.

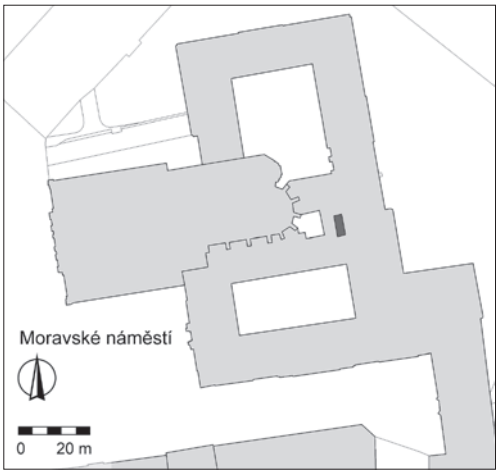

Obr. 17. Brno, Moravské náměstí. Černě vyznačen sledovaný výkop. Archaia Brno z. ú.

Fig. 17. *Brno, Moravian Square. The monitored trench is marked in black. Archaia Brno.*

Uvedený objekt je dnes představován budovou Katastrálního úřadu pro Jihomoravský kraj. Původně šlo o komplex konventu kláštera augustiniánů-eremitů, založený v 50. letech 14. století. Klášter prošel před polovinou 18. století rozsáhlou barokní přestavbou. Jeho objekty byly určeny pro dikasteriální úřady. Předmětné schodiště se nachází v prostoru za kněžištěm kostela sv. Tomáše (odděleny od sebe světlíkem), kde se stýká východní křídlo konventu s východním křídlem původní prelatury.

Výzkum potvrdil, že výkopové práce zasáhly pouze konstrukce původní výtahové šachty a základových zdí, do kterých byla šachta vložena. Historické základy měly novověký charakter odpovídající době svého vzniku. Dominantními prvky byly cihly novověkého formátu (6,5–7 × 14,5–15 × 29–30 cm), dále byly použity kameny a velké kamenné bloky (slepenec Old Red). Pojivo představovala světlá šedá malta. Ve východní stěně výkopu byl zaznamenán stavební článek z krinoidového vápence. Jeden vytěžený fragment byl zajištěn, dokumentován a umístěn dočasně v depozitářích společnosti Archaia Brno z. ú. (Zůbek 2022).

Literatura

Zůbek, A. 2022: *Nálezová zpráva o provedení záchranného archeologického výzkumu při stavbě „Místodržitelský palác Brno, vestavba osobního výtahu, Moravské náměstí 1, parc. č. 1, k. ú. Město Brno“*. Rkp. nálezové zprávy, č. j. MTX202200360 [cit. 2022-11-04]. Uloženo: Archiv nálezových zpráv Archeologického ústavu AV ČR, Brno, v. v. i. Dostupné také z: Digitální archiv Archeologické mapy České republiky https://digiarchiv.aiscr.cz/id/M-TX-202200360.

Summary

An excavation was carried out in 2021 in connection with the elevator construction in the Governor's Palace at Moravian Square (Město Brno cadastral area, Brno-City District; Fig. 17). The archaeological investigation confirmed that the construction work only affected the original elevator shaft and the foundation walls into which the shaft was built.

Antonín Zůbek

.....

Brno (k. ú. Město Brno, okr. Brno-město)

Ul. Nádražní, parc. č. 282/1.

Středověk, novověk. Město. Bez okolností. Záchranný výzkum. Uložení nálezu: dočasně Archaia Brno z. ú.

Lokalizace: WGS-84: 49.1914011N, 16.6132108E

Archeologický výzkum byl realizován v souvislosti se stavbou „Rekonstrukce SCZT pára × HV – přepojení hlavního nádraží a pošty, ul. Nádražní – S007 Přípojka pro Hlavní nádraží“. Jeho provedení zajistila společnost Archaia Brno z. ú. (akce č. A46/2020), terénní část výzkumu se uskutečnila v prosinci 2020, v roce 2021 došlo k jejímu vyhodnocení.

Sledované zemní práce stavby představovala především těžební šachta před průčelím budovy Hlavního nádraží. Místo se nacházelo v těsné blízkosti středověkého města a bylo zahrnuto ve struktuře první předměstské čtvrti. Do topografie obsáhle zasáhla výstavba bastionového opevnění města, budovaného ve dvou základních etapách ve 2. polovině 17. a v 1. polovině 18. století. K výrazné přeměně dochází s výstavbou „průmyslového“ Brna v 19. století a budováním „velkého“ Brna ve 20. století.

Geologické podloží bylo reprezentováno sprašovou návějí. Její povrch se nacházel v hloubce 0,5 m (206,15 m n. m.). Předpokládaný půdní horizont (ornice) byl odstraněn již v minulosti, zřejmě také s částí spraše. Dokumentovaná mocnost spraše činila 1,2 m. V úrovni 204,95 m n. m. dosedala na vrstvu světlého okrově šedého jílu/plastické hlíny. Ověření přítomnosti sprašového podloží a určení jeho úrovně dávají možnost úvahám o podobě skladby terénu a predikci přítomnosti archeologických situací v okolí sledované šachty, které dosud bylo dotčeno archeologickými počiny pouze sporadicky.

Podloží bylo narušeno jámou, kterou lze považovat za hliník na těžbu sprašové hlíny. Jeho přesné datování je otázkou, zánik můžeme snad spojovat s terénními úpravami při výstavbě bastionového opevnění. V této souvislosti je možné připomenout, že těžba hlíny v jižním předpolí města probíhala již ve středověku. Písemné prameny nás informují o existenci dvou cihelen (viz Holub, Anton 2020, 52).

Mladší byly dvě jámy na hašení vápna, které lze zřejmě zasadit do 19. či počátku 20. století (obr. 18). Jsou dokladem tehdejší stavbařské praxe, při níž bylo zřejmě obvyklým jevem hloubení těchto objektů v těsné blízkosti budovaných staveb, v tomto případě nádražních budov (Zůbek 2021).

Literatura

Holub, P., Anton, O. 2020: *99 brněnských cihelen. Historický vývoj stavebních materiálů z pálené hlíny a jejich výroby na území města Brna*. Brno: Vysoké učení technické v Brně, nakladatelství VUTIUM.

Zůbek, A. 2021: *Nálezová zpráva o provedení záchranného archeologického výzkumu při stavbě „Rekonstrukce SCZT pára × HV – přepojení hlavního nádraží a pošty, ul. Nádražní – S007 Přípojka pro Hlavní nádraží“*. Rkp. nálezové zprávy, č. j. MTX202100507 [cit. 2022-11-04]. Uloženo: Archiv nálezových zpráv Archeologického ústavu AV ČR, Brno, v. v. i. Dostupné také z: Digitální archiv Archeologické mapy České republiky https://digiarchiv.aiscr.cz/id/M-TX-202100507.

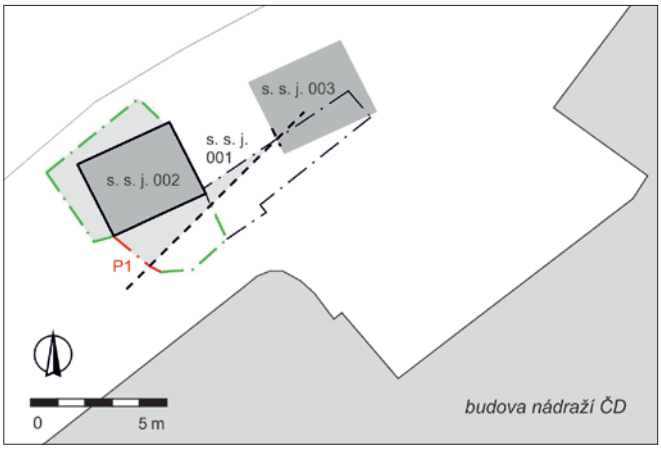

Obr. 18. Brno, ulice Nádražní. Světle šedě vyznačen zachycený segment hliníku, tmavě šedě jámy na hašení vápna. Archaia Brno z. ú.

Fig. 18. *Brno, Nádražní Street. A clay pit segment is marked in light grey; the lime slaking pits are in dark grey. Archaia Brno.*

Summary

An archaeological excavation conducted in 2020 in Nádražní Street (Město Brno cadastral area, Brno-City District) yielded key information for the reconstruction of the original topographical relief. Part of a clay pit for loess clay was also documented. This probably ceased to exist sometime during the bastion fortification construction in the second half of the 17th century and the first half of the 18th century. Of a later dating were two lime slaking pits, possibly from the 19th or early 20th century (Fig. 18).

Antonín Zůbek

.....

Brno (k. ú. Staré Brno, okr. Brno-město)

Mendlovo náměstí, parc. č. 946/3, 951/1, 952/3, 953/1–953/3, 955, 808, 809/6.

Novověk – industriální období. Město. Bez okolností. Záchranný výzkum. Uložení nálezu: dočasně Archaia Brno z. ú.

Lokalizace: WGS-84: 49.1902578N, 16.5941203E

Archeologický výzkum byl realizován v souvislosti se stavbou „Rekonstrukce SCZT pára × HV – oblast Mendlovo náměstí“ (obr. 19). Jeho provedení zajistila společnost Archaia Brno z. ú. (akce č. A30/2021), terénní část výzkumu se uskutečnila v květnu až srpnu 2021.

Základní dispozice dnešního Starého Brna se odvíjí především od situace z konce 18. století. Dominantní prostor představuje Mendlovo náměstí. Jeho stávající podoba je však hlavně výsledkem velké přestavby v letech 1962–1965. Původně sestávalo z několika částí. Protékalo tudy od západu na východ vedlejší rameno řeky Svratky, využívané jako mlýnský náhon. Severní hranici vymezoval areál někdejšího kláštera cisterciaček, ve východním sousedství se rozprostírala křížovnická komenda. Prostor na křižovatce dnešního Úvozu a ulice Pekařská se nazýval Zámecké náměstí. V roce 1867 byl přejmenován na Klášterní náměstí (viz např. Flodrová, Müller 2007; Kuča 2000, 518–535).

Sledovaný výkop teplovodu procházel z velké části přímo linií někdejšího Svrateckého náhonu nebo byl prováděn v jeho bezprostřední blízkosti, takřka výhradně však na jeho levém břehu. Hloubka výkopu většinou dosahovala hodnoty okolo 2 m. Podařilo se tak do této úrovně výběrově dokumentovat skladbu podloží daného prostoru. Původní terény byly místy poměrně silně narušeny novodobými zásahy (inženýrské sítě, šachty atd.).

V trase náhonu představovaly nejstarší uloženiny jeho zásypy z průběhu 20. století. V okolí náhonu bylo dotčené souvrství tvořeno vrstvami dvou základních kategorií. První měly jasně antropogenní původ, zástupce druhé lze považovat za fluviální sedimenty (náplavy akumulované především tokem náhonu). U několika uloženin bylo těžké pouze na základě dokumentované situace odhadnout jejich původ, svým charakterem stály na pomezí jmenovaných skupin. K přesnému určení geneze a interpretaci jednotlivých komponent dokumentovaných souvrství by jistě přispěl řádně vedený plošný archeologický výzkum, minimálně v rozsahu dílčí sondy, konfrontovaný s výsledky analýz vzorků odebraných ze zkoumaných vrstev. Týká se to i některých antropogenních uloženin, u kterých nebylo jasné, zda jde o navážky či odpadní vrstvy, případně úpravy povrchu.

Nejsvrchnější partii souvrství tvořily novodobé úpravy stávajícího povrchu náměstí. Zbylou část lze na základě stratigrafické situace a přítomného mobiliáře datovat do období novověku. Minimálně mladší antropogenní vrstvy zřejmě souvisely se zástavbou prostoru. Navážky a odpadní vrstvy ze staršího období by nemusely být vázány na zástavbu, ale mohly by představovat účelovou akumulaci materiálu do ještě výrazněji neosídleného prostoru na levém břehu náhonu. Můžeme předpokládat souběh dvou záměrů – zbavit se odpadního materiálu a zároveň jeho prostřednictvím zpevnit či zvýšit úroveň zamokřeného terénu. Zástavba se zde podle ikonografických pramenů začíná výrazněji rozvíjet až od 18. století (srovnej např. publikované obrazy a plány v příloze Flodrová, Müller 2007).

Vlastní relikty zástavby reprezentovalo několik segmentů zděných konstrukcí, dokumentovaných ve východní části sledovaného výkopu. Měly novověký charakter. Většina náležela budovám, které podle ikonografických materiálů zanikly ještě v 19. století (srovnej např. publikované obrazy a plány v příloze Flodrová, Müller 2007). Na jejich místě vzniklo Klášterní náměstí.

Důležitý poznatek ke Svrateckému náhonu přinesl výkop v blízkosti jihovýchodního nároží domu Mendlovo náměstí 149/16, jehož hloubka činila 3,2 m. Na jeho dně (úroveň 200,36 m n. m.) byly zachyceny horizontálně uložené desky. Situaci nebylo možné pro technické nesnáze a dodržení postupů bezpečnosti práce náležitě dokumentovat. Nepodařilo se ani získat vzorek pro dendrochronologické určení. Výkop se však podle plánové dokumentace nacházel v prostoru Svrateckého náhonu, lze tedy prohlásit, že desky tvořily konstrukci jeho dna, byly uloženy podélně s osou jeho toku. Bezprostředně je překrývala vrstva o síle cca 0,2 m, kterou lze snad ještě spojovat s existencí náhonu, nebo byla již součástí novodobých zásypů.

Dřevěná konstrukce dna náhonu představuje zajímavé technické řešení. Zajímavé jednak z pozice jejího vytvoření, které muselo vyžadovat schopnost zastavit či odklonit na potřebnou dobu tok vody v náhonu, jednak z pozice určení příčiny jejího vzniku. Předpokládáme, že takto byl vybaven pouze dílčí úsek náhonu. Konstrukce mohla zabraňovat vymílání dna a usnadňovat jeho čištění, zde konkrétně v exponovaném místě s přítomností mlýna a mostu přes náhon (Zůbek 2021).

Literatura

AMČR: Záznam M-202102072 [cit. 2022-11-04]. Archeologická mapa České republiky.

Flodrová, M., Müller, Z. 2007: *Staré Staré Brno. Pohled historika a architekta na vývoj nejstarší části města Brna*. Brno: EXPO DATA.

Kuča, K. 2000: *Brno. Vývoj města, předměstí a připojených vesnic*. Praha, Brno: Baset.

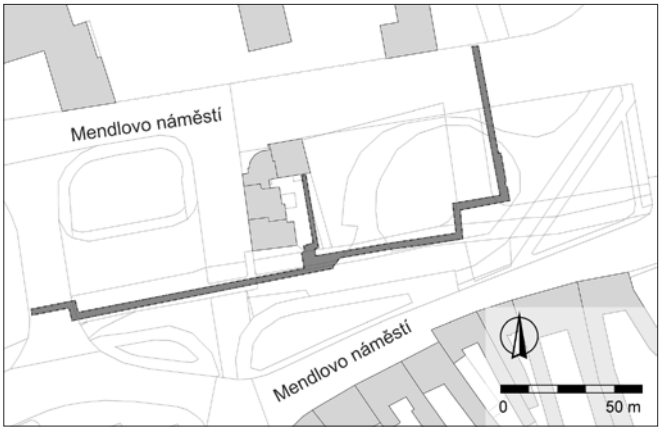

Obr. 19. Brno, Mendlovo náměstí. Šedě vyznačen sledovaný výkop teplovodu. Archaia Brno z. ú.

Fig. 19. *Brno, Mendel Square. The monitored heat line trench is marked in grey. Archaia Brno.*

Summary

An archaeological excavation carried out at Mendel Square (Staré Brno cadastral area, Brno-City District; Fig. 19) in 2021 verified the conditions of the subsoil composition to a depth of 2 m and confirmed the modern age of the present archaeological contexts. Future research may provide information on the Svratka Raceway and its contribution to the formation of the local topographical relief and its impact on the settlement structure.

Antonín Zůbek

.....

Brno (k. ú. Štýřice, okr. Brno-město)

Ul. Vídeňská č. p. 11, parc. č. 434.

Středověk, novověk. Sídliště. Plošný odkryv. Záchranný výzkum.
Uložení nálezu: dočasně Archaia Brno, z. ú.

Lokalizace: S-JTSK: -599197.3912, -1161846.8682; -599182.2408, -1161851.0211; -599181.6365, -1161849.1346; -599180.5493, -1161849.5571; -599180.3493, -1161848.6812; -599182.3028, -1161847.9733; -599182.9866, -1161849.6879; -599197.0970, -1161845.5827

Záchranný archeologický výzkum byl vyvolán rekonstrukcí domu Vídeňská 11. Kromě suterénních prostor domu byla zasažena především jeho dvorní část, a to výkopem pro teplovodní přípojku (sonda S1, rozměry: 16 × 1,1 m s odbočkou v délce 3 m), výkopem pro výtahovou šachtu (sonda S2, rozměry: 4,4 × 3,3 × 3,5 × 3,4 m)

a výkopem pro retenční nádrž (sonda S3, rozměry: 4 × 3,2 m). Dále byly sledovány výkopy pro odvlhčení zdiv domu (obr. 20). Výzkum probíhal s přestávkami v období února až května 2021 (Sedláčková 2021a; 2021b).

Po geomorfologické stránce je lokalita situována na úpatí východního svahu Červeného kopce klesajícího k ulici Vídeňská, v nadmořské výšce cca 206–207 m. Asi 230 m severně se nachází regulovaný tok řeky Svratky. Kvartérní pokryv je tvořen akumulací spraší a sprašových sedimentů uložených na terase řeky Svratky, tvořené zahliněnými fluviálními štěrky a štěrkopísky kvartérního stáří, které se nacházejí v nadmořské výšce 202–204 m. Tento sled vrstev je ukončen oranžovým prachovým sedimentem C (slabě vyvinutá půda), na který dosedá holocenní půda typu hnědozemě, jejíž svrchní část lze považovat za zahradní horizont (horizont A–B).

Archeologický výzkum probíhal v součinnosti se stavebními pracemi. Vyklízecí a výkopové práce ve sklepních prostorách, stejně jako výkopy pro odvlhčení a nové inženýrské sítě podél objektu domu Vídeňská 11, byly realizovány formou dohledu při kontrolních návštěvách archeologa a pozitivní archeologické situace byly následně dokumentovány. Sondy S1–S3 byly realizovány plošným odkryvem po odtěžení navážek strojní mechanizací na úroveň půdního horizontu.

Kromě pravěkého osídlení (paleolit – viz Nerudová et al. 2022; neolit viz Sedláčková et al. 2022) přinesl výzkum informace především k raně středověkému osídlení z mladší doby hradištní (11. – 1. polovina 12. století), které můžeme spojit s rozsáhlou sídlištní aglomerací brněnského hradu moravských Přemyslovců.

V sondě S1 byla zachycena do sprašového podloží vtesaná pec o rozměrech 1,6 m × min. 1,1 m s vnitřní výškou max. 0,5 m (s. j. 508; obr. 21). Předpecí (s. j. 511) se nacházelo pravděpodobně severně od pece, jak naznačuje charakter zde zjištěných zásypových vrstev (popelovité, uhlíkaté a mazanicové vrstvy), které pravděpodobně představují odpad z činnosti jiných pyrotechnologických zařízení, jež se pravděpodobně nacházela v blízkém okolí. Částečně se může jednat i o odpad ze zmíněné pece. Půdorys předpecí se nepodařilo vzhledem k omezené velikosti výkopu odkrýt, jeho minimální zjištěné rozměry jsou >2,8 m × >2 m. Orientaci lze předpokládat ve směru J–S, popř. JZ–SV. Stratigraficky starší se jevil výkop s. j. 510 nezjištěného rozsahu (minimální rozměry >2,1 m × >1,2 m při hloubce >1,6 m). Nelze ovšem vyloučit, že by se mohlo jednat o propadený ražený sklípek mladšího data, do kterého se mladohradištní nálezy dostaly druhotně. Jeho dna nebylo z bezpečnostních důvodů dosaženo. Zajímavou aktivitu představuje kamenná štětová vrstva zachycená v sondě S1 (s. j. 108) a S3 (s. j. 1114), kterou lze považovat za záměrnou úpravu povrchu. Stratigrafická situace i získané nálezy ji datují do mladohradištního období.

Období vrcholného a pozdního středověku bylo doloženo pouze nálezy z druhotných poloh. Novověké období a 20. století zastupují především cihlová zdiva blíže neurčených staveb v hospodářské části dvora (s. j. 900–902) a jáma se zbytky vápna (s. j. 503). V suterénu domu Vídeňská 11 byla dokumentována kamenná studna (s. j. 1900) blíže neurčeného stáří s vnitřním průměrem 1,3 m a sílou zdiva 0,8–0,9 m. Další archeologické situace zde zachyceny nebyly, neboť podlahová úroveň sklepů se nachází níže než původní terén v období pravěku a raného středověku. Většina předpokládaných archeologických situací (kromě výrazně zahloubených objektů) zde byla tedy zničena již v minulosti.

Literatura

Nerudová, Z., Sedláčková, L., Neruda, P., Roblíčková, M., Doláková, N., Plichta, A., Bobula, O. 2022: Příspěvek k osídlení oblasti Brno-Štýřice. Záchranný výzkum na ulici Vídeňská 11. *Přehled výzkumů* 63(1), 19–31. DOI: 10.47382/pv0631-01.

Sedláčková, L. 2021a: *Nálezová zpráva o provedení záchranného archeologického výzkumu „Brno, Vídeňská 11 – Horkovodní přípojka pro BD Vídeňská 11“.* Rkp. nálezové zprávy, č. akce A006/2021. Uloženo: archiv Archaia Brno z. ú.

Sedláčková, L. 2021b: *Nálezová zpráva o provedení záchranného archeologického výzkumu „Bytový dům Brno, Vídeňská 11 – rekonstrukce“.* Rkp. nálezové zprávy, č. akce A006/2021. Uloženo: archiv Archaia Brno z. ú.

Sedláčková, L., Kolařík, V., Bučo, M. 2022: Brno (k. ú. Štýřice, okr. Brno-město). *Přehled výzkumů* 63(1), 124–125.

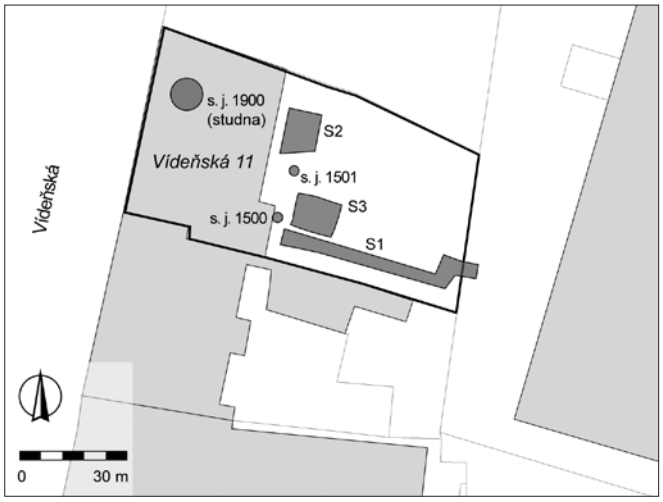

Obr. 20. Brno, ulice Vídeňská. Vyznačení zkoumaných ploch. Archaia Brno z. ú.
Fig. 20. *Brno, Vídeňská Street. Excavation area. Archaia Brno.*

Obr. 21. Brno, ulice Vídeňská. Odkrytá mladohradištní pec. Foto Archaia Brno z. ú.
Fig. 21. *Brno, Vídeňská Street. Unearthed Late Hillfort kiln. Photo by Archaia Brno.*

Summary

In 2021, a rescue excavation was conducted in connection with the reconstruction of a house at 11 Vídeňská Street (Štýřice cadastral area, Brno-City District; Fig. 20). The investigation yielded information on the Late Hillfort (11th/first half of the 12th century) occupation at the site, which can be associated with the extensive castle agglomeration of the Moravian Přemyslids. A kiln cut into the loess bedrock was documented (Fig. 21); the stone layer recorded in trenches S1 and S3 can be considered an intentional surface modification. The brick walls of unspecified buildings in the backyard and a pit containing lime residue were dated to the modern period and the 20th century. A stone well of undetermined age was documented in the house basement.

Lenka Sedláčková, Václav Kolařík, Jakub Šimík

Brno (k. ú. Štýřice, okr. Brno-město)

Ul. Vídeňská č. p. 96; Ústřední hřbitov, parc. č. 1822/1.

Industriální období. Hrob. Bez okolností. Záchranný výzkum. Uložení nálezu: dočasně Archaia Brno z. ú.

Lokalizace: WGS-84: 49.1724167N, 16.5963625E

Záchranný archeologický výzkum byl realizován v souvislosti s projektem „Vyzvednutí ostatků G. J. Mendela“. Jeho provedení zajistila společnost Archaia Brno z. ú. ve spolupráci s Ústavem archeologie a muzeologie Filozofické fakulty Masarykovy univerzity. Terénní část výzkumu se uskutečnila ve dnech 14. 6. až 28. 6. 2021.

Hrob G. J. Mendela se nachází v prostoru hrobky Augustiniánského opatství sv. Tomáše na Starém Brně, která je umístěna v severovýchodním rohu areálu Ústředního hřbitova při severní ohradní zdi. Hřbitov byl zřízen v roce 1883 a otevřen 3. listopadu prvním pohřbem. Zřizovatelem bylo město Brno, které za tímto účelem získalo v roce 1882 pozemky od obce Horní Heršpice. Postupně docházelo k rozšiřování jeho půdorysu. Monumentální hrobka augustiniánů vznikla kolem roku 1885.

Zachycené geologické podloží tvořil kvartérní eolický sediment – spraš (s. j. 100). Na ní ležel holocenní půdní horizont – ornice (s. j. 101). Následovalo souvrství antropogenního původu o mocnosti 1,5 m. Vznik jeho dolní partie (0,9 m, s. j. 102–106) lze spojovat s terénními úpravami a výstavbou Ústředního hřbitova. Horní partie souvrství pochází zřejmě z doby výstavby augustiniánské hrobky a úprav terénu v jejím interiéru (0,6 m, s. j. 107–110).

Ze zkoumaného prostoru byly vyzvednuty kosterní ostatky pěti jedinců. Podle archeologické metodiky byly označeny jako pohřby: 800, 801, 802, 803 a 804 (obr. 22, 23). První byl odhalen pohřeb 800 (obr. 24), původně uložený v dřevěné rakvi, která v hrobě podlehla rozkladu. Pod ním se nacházely neanatomicky uložené ostatky pohřbu 801. Ležely na víku kovové rakve. V ní byly pohřbeny ostatky jedince 802 a jako přídatný pohřeb zde byly umístěny jednotlivé kosti pohřbu 803 (obr. 25). Bezprostředně pod rakví byla odkryta další kovová rakev s pohřbem 804 (obr. 26). Šlo o nejstarší pohřeb, žádné další se v hrobové jámě nenacházely.

Počet vyzvednutých jedinců je v rozporu s údaji, které uvádí příslušná náhrobní deska. Na ní jsou totiž zapsáni pouze čtyři pohřbení jedinci: G. J. Mendel (†1884), A. J. Slovák (†1906), G. Jokl (†1929) a A. Drábek (†1945). Pomineme-li „kacířskou“ myšlenku, že deska nenáleží k příslušnému hrobu, mělo by dojít ke ztotožnění uvedených osob s vyzvednutými pohřby a určení totožnosti přídatného jedince, který není na náhrobku zapsán. Přínos archeologického výzkumu je v tomto směru minimální. Hlavní slovo při řešení otázky by měla nést podrobná archivní rešerše, konfrontovaná s výsledky antropologické analýzy kosterních ostatků.

Důležité indicie získala archeologie především pro určení totožnosti pohřbu 804. Protože šlo o nejstarší pohřeb, lze důvodně předpokládat, že ostatky náleží opatu G. J. Mendelovi. Uložení do kovové rakve by mohlo svědčit o pohřbu význačného představitele řádu. Součástí výstelky rakve byl fragment tiskoviny z roku 1883. Exaktně vzato tvoří pouze časový údaj, po němž byla příslušná osoba pohřbena. Vzhledem k funkci a předpokládaným zvyklostem však lze počítat s tím, že tiskovina pochází z krátkého období před pohřbením. Pohřeb se částečně nacházel pod základem augustiniánské hrobky, která měla být instalována v roce 1885, tedy až po pohřbení J. G. Mendela, který zemřel 6. ledna 1884.

U dalších čtyř pohřbených jedinců při nesouladu terénní situace s údaji na náhrobku nenabízí archeologie jednoznačnou možnost pro spojení kosterních ostatků s konkrétními osobami. Lze ještě podotknout, že situace s přídatným jedincem v první kovové rakvi je značně neobvyklá.

Přítomný mobiliář představovaly takřka výhradně předměty z pohřební výbavy uložených jedinců. Zachovaly se části oděvu a obuvi. V lepším stavu byla pohřební roucha v kovových rakvích, zejména u pohřbu 802. Zemřelí byli vybaveni také předměty osobní zbožnosti – především křížky a růženci. Nepřímou indicií pro identifikaci pohřbu 804 jakožto ostatků G. J. Mendela byla absence pektorálního kříže, který býval obvykle zesnulým ponechán. Mendelův pektorál je uložen v muzeu na Starém Brně (Fojtíková et al. 2021).

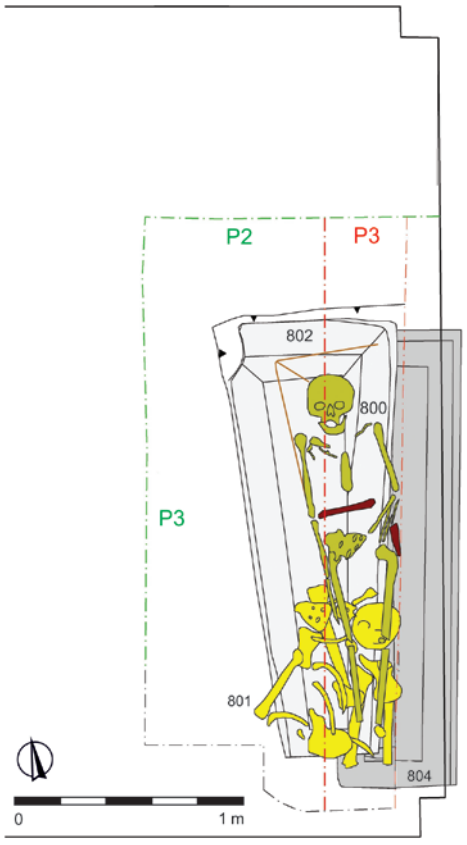

Obr. 22. Brno, Ústřední hřbitov. Půdorysné zachycení dokumentovaných situací. Archaia Brno z. ú.

Fig. 22. *Brno, Central Cemetery. A plan of the documented contexts. Archaia Brno.*

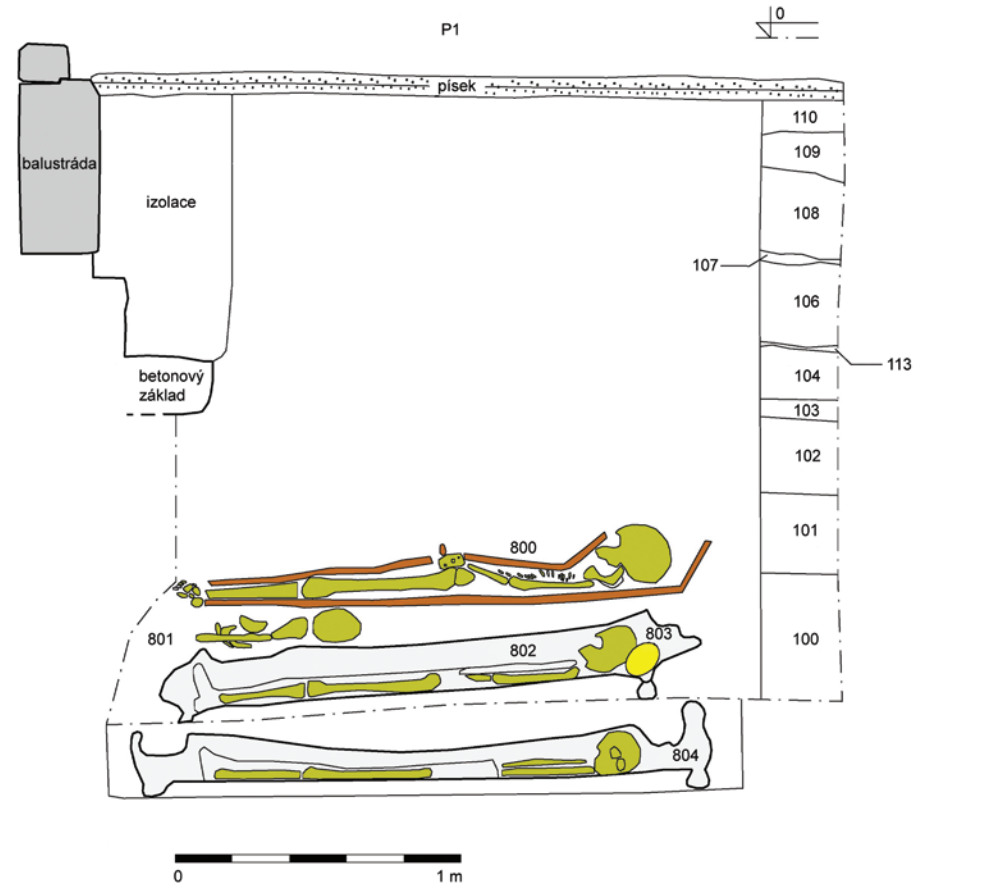

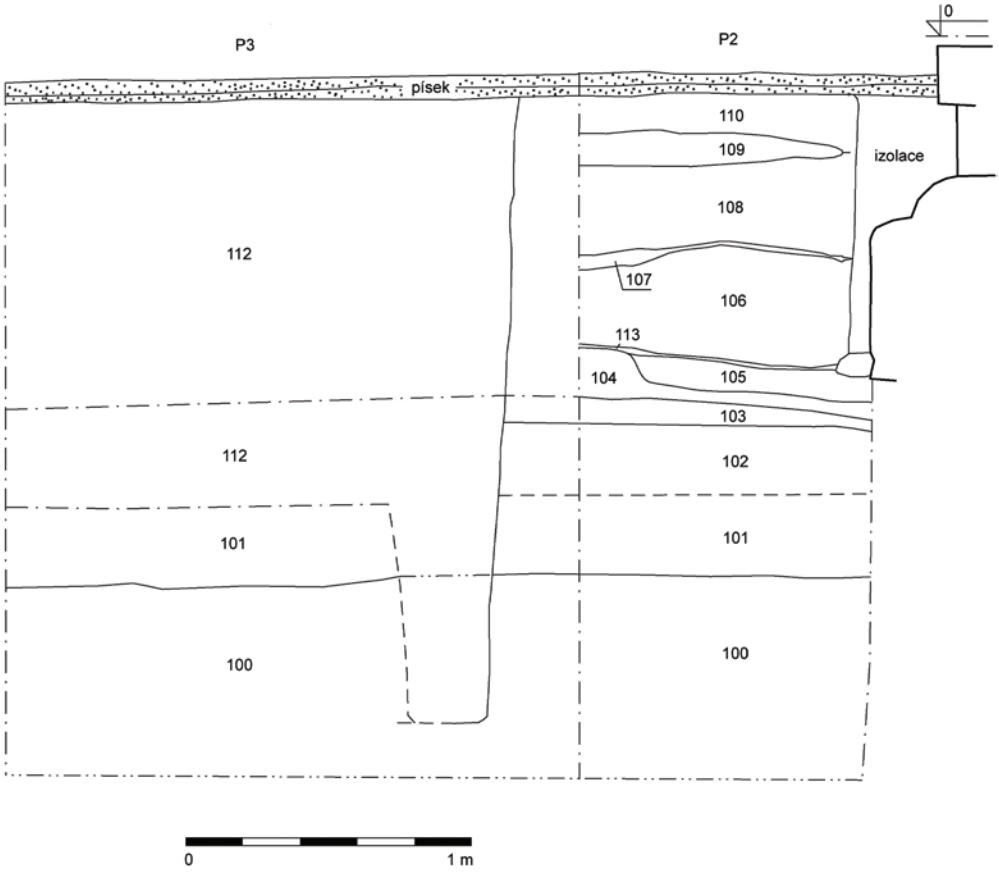

Obr. 23. Brno, Ústřední hřbitov. Dokumentované profily. Archaia Brno z. ú.

Fig. 23. *Brno, Central Cemetery. Documented profiles. Archaia Brno.*

Literatura

Fojtíková, D., Peška, M., Zůbek, A. 2021: *Nálezová zpráva o provedení záchranného archeologického výzkumu při akci Vyzvednutí ostatků G. J. Mendela*. Rkp. nálezové zprávy, č. j. MTX202200446 [cit. 2022-11-04]. Uloženo: Archiv nálezových zpráv Archeologického ústavu AV ČR, Brno, v. v. i. Dostupné také z: Digitální archiv Archeologické mapy České republiky https://digiarchiv.aiscr.cz/id/M-TX-202200446.

Obr. 24. Brno, Ústřední hřbitov. Odkryv ostatků pohřbu 801. Foto Archaia Brno z. ú.

Fig. 24. *Brno, Central Cemetery. Recovery of the remains from burial 801. Photo by Archaia Brno.*

Obr. 25. Brno, Ústřední hřbitov. Kovová rakev s pohřby 802 a 803. Foto Archaia Brno z. ú.

Fig. 25. *Brno, Central Cemetery. Coffin with burials 802 and 803. Photo by Archaia Brno.*

Obr. 26. Brno, Ústřední hřbitov. Ohledání interiéru rakve pohřbu 804 teleskopickou kamerou. Foto Archaia Brno z. ú.

Fig. 26. *Brno, Central Cemetery. Inspecting the interior of the coffin with burial 804 with the telescopic camera. Photo Archaia Brno.*

Summary

The rescue excavation was carried out in connection with the 'Recovery of the remains of G. J. Mendel' project in 2021 at the Central Cemetery in Brno (Štýřice cadastral area, Brno-City District). The remains of five individuals were recovered (Fig. 22–26); however, the respective gravestone only lists four people. Detailed archival research, together with the results of the anthropological analysis of the skeletal remains, should play a vital role in resolving the identity of the additional individual. Archaeology has obtained significant evidence, especially for determining the identity of the oldest burial, which was probably G. J. Mendel.

Denisa Fojtíková, Marek Peška, Antonín Zůbek

Brno (k. ú. Trnitá, okr. Brno-město)

Ul. Čechyňská č. p. 5, parc. č. 320/1, 320/2.

Středověk, novověk. Město. Bez okolností. Záchranný výzkum. Uložení nálezu: dočasně Archaia Brno z. ú.

Lokalizace: WGS-84: 49.1904822N, 16.6216264E

Archeologický výzkum byl realizován v souvislosti s výstavbou „Čechyňská Factory Park" (obr. 27). Jeho provedení zajistila společnost Archaia Brno z. ú. (akce č. A36/2020), terénní část výzkumu se uskutečnila v období od června 2020 do května 2021.

Předmětné území se nacházelo v jihovýchodním sousedství města při soutoku Svrateckého náhonu (původně zřejmě vedlejšího ramene Svratky), Svitavského náhonu a „staré" Svitavy. Tyto vodní prvky byly důležitým fenoménem oblasti a výrazně ovlivňovaly možnosti jejího osídlení. Kvůli opakujícím se záplavám, způsobeným především neregulovaným přírodním tokem Svitavy, nebyl daný prostor ve středověku a novověku obydlen. Jejich hrozba trvala až do 19. století, omezena byla až regulací toku řeky, realizovanou v letech 1847–1851. Následně se započalo se zastavováním předmětného území. Tehdy náleželo augustiniánskému klášteru sv. Tomáše a bylo označováno jako „Svatotomášský Podíl" („Díl", či „Pole"). Říkalo se mu také „Čechyňská louka". Později se tento útvar stal součástí katastru Velká a Malá Křenová a společně s ním byl v roce 1850 připojen k Brnu (Kuča 2000, 547–548; Vyskočil, Sviták 2018, 87–91, 124–129).

Archeologický výzkum ověřil podmínky skladby terénu v daném prostoru. Podloží bylo tvořeno fluviálními sedimenty. V dosažené úrovni je představovala jemnozrnná uloženina hnědošedé barvy sestávající z písčité hlíny/hlinitého písku. Nahodile se v ní vyskytovaly kosti a uhlíky. Pokud zemní práce stavby přesáhly její mocnost (cca 2 m), bylo patrné, že dosedá na sediment odlišný především tmavě šedou barvou. Místy bylo pozorováno „zkulturnění" svrchní části sedimentu, vedle kostí a uhlíků obsahovala ještě zlomky cihel. Zřejmě šlo o transformaci původní náplavové vrstvy prostřednictvím antropogenní činnosti. Uvažovat lze o intenzivnějším využití prostoru pravděpodobně se vznikem zástavby v 19. století. Vyloučena však není možnost staršího datování a úvahy o spojitosti s užíváním prostoru k zemědělským či jiným aktivitám.

Relikty zaniklé zástavby byly tvořeny zděnými konstrukcemi stejného charakteru, který je obecně typický pro stavební horizont 19. století v Brně. Části domů byly podsklepeny, parcely byly původně vybaveny kanalizací s cihlovými štolami. Při jižní hranici stavební jámy byl zřejmě zachycen segment studny. Dispozice zástavby prošla určitým vývojem, který je patrný na historických plánech (viz např. plány publikované ve Vyskočil, Sviták 2018, 88–89, 123, 125). Archeologická zjištění s nimi korespondovala (Zůbek 2021).

Literatura

Kuča, K. 2000: *Brno. Vývoj města, předměstí a připojených vesnic.* Praha, Brno: Baset.

Vyskočil, A., Sviták, Z. 2018: *Křenová – příběh brněnské ulice.* Brno: Archiv města Brna.

Zůbek, A. 2021: *Nálezová zpráva o provedení záchranného archeologického výzkumu při výstavbě Čechyňská Factory Park (Čechyňská 441/5, Brno).* Rkp. nálezové zprávy, č. j. MTX202100570 [cit. 2022-11-04]. Uloženo: Archiv nálezových zpráv Archeologického ústavu AV ČR, Brno, v. v. i. Dostupné také z: Digitální archiv Archeologické mapy České republiky https://digiarchiv.aiscr.cz/id/M-TX-202100570.

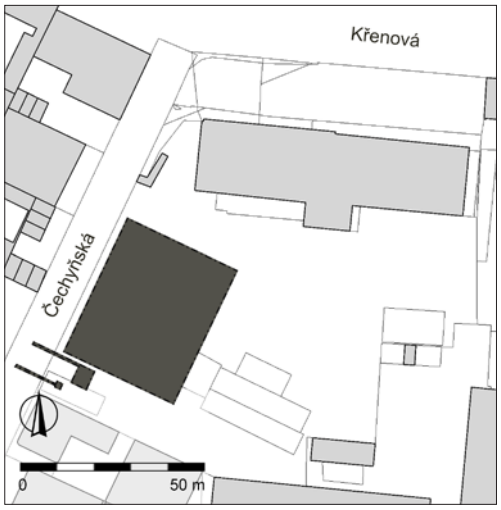

Obr. 27. Brno, Čechyňská 5. Šedě vyznačeny sledované výkopy. Archaia Brno z. ú.

Fig. 27. *Brno, 5 Čechyňská Street. The monitored trenches are marked in grey. Archaia Brno.*

Summary

An archaeological excavation carried out between 2020 and 2021 in Čechyňská Street (Trnitá cadastral area, Brno-City District; Fig. 27) confirmed the historical sources and the hypothesis that the studied area was not suitable for a settlement foundation as it was probably a flood zone of the Svitava River for most of the time. The urban development was only established there due to the increased need during the expansion of Brno in the 19th century and the related river regulation.

Antonín Zůbek

.....

Brno (k. ú. Trnitá, okr. Brno-město)

Ul. Křenová, parc. č. 54/1, 54/2.

Novověk – industriální období. Město. Bez okolností.
Záchranný výzkum. Uložení nálezu: dočasně Archaia Brno z. ú.

Lokalizace: WGS-84: 49.1916567N, 16.6190942E

Archeologický výzkum byl realizován v souvislosti s projektem „Novostavba prodejny Křenová" (obr. 28). Jeho provedení zajistila společnost Archaia Brno z. ú. (akce č. A39/2021), terénní část výzkumu se uskutečnila v červnu 2021.

Předmětné území se nacházelo v jihovýchodním sousedství středověkého města a od počátku bylo zapojeno do sídelní struktury vytvořené kolem města. Náleželo k první předměstské čtvrti a osídlení kolem ulice Křenová tvořilo její východní výspu. Ulice byla součástí důležité komunikace, jedné z hlavních výpadovek z města. Vedla tudy z Brna na východ cesta, která se později stala součástí páteřní císařské silnice ve směru Vyškov, Olomouc a dále do Opavy a Slezska.

Významný prvek v daném místě představoval špitál sv. Štěpána doložený písemnými prameny roku 1343, zbořen byl v letech 1909/1910. Komplex jeho objektů včetně dvora stával v místech školy na ulici Křenová 21 a prostranství před kostelem Neposkvrněného početí Panny Marie i samotného chrámu, původně na jakémsi ostrůvku, tvořeném na západě spojeným tokem Ponávky a Svitavského náhonu a na východě vedlejším ramenem téhož náhonu. Naproti špitálu měl být dislokován dvorec v majetku augustiniánů.

V období novověku získala Křenová význam pro židovskou obec. Ve 2. polovině 17. století se toto předměstí stalo jediným místem v Brně, kde mohli přenocovat a stravovat se židé, kteří po dlouhé době zakázaného přístupu do Brna (roku 1454 byli odsud vyhnáni) směli od roku 1627 navštěvovat brněnské trhy. Město v roce 1659 za tímto účelem koupilo naproti špitálu dvůr se zahradou a zřídilo zde židovský zájezdní hostinec zvaný Nový svět. Objekt se postupně rozrůstal. V západním sousedství na břehu Svitavského náhonu stála židovská stravovna, za ní ve dvorním traktu byla situována městská vinopalna. Z východní strany sousedil s hostincem tzv. kontumační dům. Hostinec byl zbourán v polovině 20. století (Kuča 2000, 422–426; Procházka et al. 2013, 570–579; Vyskočil, Sviták 2018, 87–91, 124–129).

Archeologický výzkum ověřil podmínky skladby terénu v daném prostoru do hloubky 2,3 m (198,65 m n. m.). Úroveň geologického podloží nebyla dosažena, dotčeno bylo pouze antropogenní souvrství novověkého a novodobého stáří. Sestávalo z odpadních vrstev, navážek a planýrek, některé uloženiny jsou možnou součástí náplavových sedimentů. Výrazné byly úpravy terénu, ve starším období formou štěrkových vrstev, v nejmladší fázi prostřednictvím kamenného dláždění. Zpevňovaly povrch dvora stavby, která stála v čelní části pozemku při ulici Křenová. Je otázkou, zda lze některé úpravy terénu vztáhnout již k počátkům zájezdního hostince Nový svět zřízeného v roce 1659, případně zařadit ještě do staršího období, kdy areál patřil ke dvoru poplatnému augustiniánskému klášteru. Zdivo jižní stěny

hostince bylo zachyceno při severní hranici staveniště. Mělo novověký charakter, pro jeho přesnější časové zařazení však nebyly získány další indicie.

Výzkum ověřil, že zachované archeologické terény poskytují možnost případného výzkumu novověké zástavby daného prostoru za účelem poznání její struktury a charakteru (Zůbek 2021).

Literatura

Kuča, K. 2000: *Brno. Vývoj města, předměstí a připojených vesnic.* Praha, Brno: Baset.

Procházka, R., Kolařík, V., Zůbek, A. 2013: Předměstí. In: L. Jan (red.): *Dějiny Brna 2. Středověké město.* Brno: Archiv města Brna, 568–600.

Vyskočil, A., Sviták Z. 2018: *Křenová – příběh brněnské ulice.* Brno: Archiv města Brna.

Zůbek, A. 2021: *Nálezová zpráva o provedení záchranného archeologického výzkumu při stavbě Novostavba prodejny Křenová, ul. Křenová, 602 00 Brno, parc. č. 54/1 a 54/2, k. ú. Trnitá.* Rkp. nálezové zprávy, č. j. MTX202100588 [cit. 2022-11-04]. Uloženo: Archiv nálezových zpráv Archeologického ústavu AV ČR, Brno, v. v. i. Dostupné také z: Digitální archiv Archeologické mapy České republiky https://digiarchiv.aiscr.cz/id/M-TX-202100588.

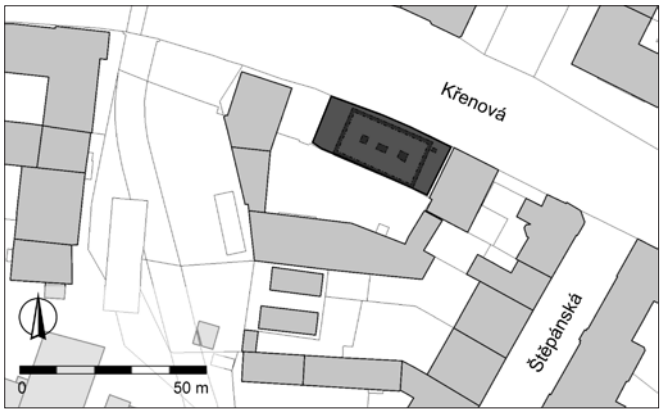

Obr. 28. Brno, ulice Křenová. Šedě vyznačena plocha staveniště a základové výkopy stavby. Archaia Brno z. ú.

Fig. 28. *Brno, Křenová Street. The construction area and foundation trenches of the building are marked in grey. Archaia Brno.*

Summary

An archaeological excavation carried out in 2021 in Křenová Street (Trnitá cadastral area, Brno-City District) yielded information on the basic composition of the contemporary and modern period layers (Fig. 28). The documented cultural strata were, at least in its upper part, the result of processes that took place in the courtyard of the Nový svět Inn, which was established in 1659. The masonry of the southern wall was recorded at the northern boundary of the construction site.

Antonín Zůbek

Brno (k. ú. Zábrdovice, okr. Brno-město)

Ul. Lazaretní, parc. č. 1138/1, 1161/1.

Středověk, novověk. Město. Bez okolností. Záchranný výzkum. Uložení nálezu: dočasně Archaia Brno z. ú.

Lokalizace: WGS-84: 49.2030247N, 16.6332431E

Archeologický výzkum byl realizován v souvislosti se stavbami „Brno, Lazaretní – oprava kanalizace“ a „Brno, Lazaretní – rekonstrukce vodovodu“ (obr. 29). Jeho provedení zajistila společnost Archaia Brno z. ú. (akce č. A31/2020 a A66/2020), terénní část výzkumu se uskutečnila od května 2020 do března 2021.

Stavby zasáhly poměrně rozsáhlou oblast od nedalekého sousedství dnešního koryta Svitavy až po těleso železniční trati u vlakového nádraží v Židenicích (vzdálenost 440 m). Geomorfologicky jde o rovinaté území na levém břehu řeky, jejíž tok je dnes regulovaný. K úpravám koryta bylo pro opakující se hrozbu záplav přikročeno ve 40. letech 19. století a dokončeno bylo ve 20. letech 20. století. Původně zřejmě velká část dotčeného území náležela do inundační zóny. V historickém období tvořilo území do jisté míry ostrov, který od východu vymezoval tok mlýnského náhonu zvaného Svitavská strouha. Ten se odpojoval od Svitavy, procházel po západní hranici starých Židenic a u jezu při dnešní Pastrnkově ulici opět ústil do řeky. Pravděpodobně využil vedlejší říční rameno, jeho koryto bylo zasypáno až ve 2. polovině 20. století.

V historickém období dominoval kraji zábrdovický premonstrátský klášter, založený na počátku 13. století. V roce 1784 byl zrušen a přeměněn na vojenskou nemocnici. V jeho východním sousedství se nacházela osada Židenice, která je spolehlivě potvrzena archivními prameny k roku 1235 (CDM II, 295–299, č. 262 – jmenován Bohuslav ze Židenic – *de Ziedenicz*). Středověkou vesnici Zábrdovice je nejspíš nutné hledat v sousedství kláštera na pravém břehu řeky Svitavy. V případě osady zachycené na indikačních skicách z 19. století při jižní hranici kláštera se velice pravděpodobně jedná o zcela nové osazení místa z období novověku.

Archeologický výzkum přinesl informace o skladbě podloží. Zachycená souvrství byla tvořena fluviálními sedimenty a na ně dosedajícími uloženinami antropogenního původu. Podle charakteru bylo možné pozorovat ve složení fluviálních sedimentů základní dvě kategorie. První byla přítomna v západní části v úseku Lazaretní ulice vedoucího od Zábrdovické ulice ke vstupu do někdejšího areálu Zbrojovky. Druhá se nacházela ve východním sousedství prvně jmenované. Příčinu odlišnosti lze spatřovat v příslušné vzdálenosti od koryta Svitavy. Západní partie sledovaného území se nacházela v bezprostředním kontaktu s řekou. Šlo o aktivnější zónu, která byla tokem utvářena a ovlivňována silněji než vzdálenější oblast, která sice také náležela k inundaci řeky, její působení zde však již nebylo tak intenzivní a permanentní.

Na profilech ve výkopu podél západního průčelí Vojenské nemocnice bylo patrné poměrně výrazné zvrstvení fluviálních sedimentů. Vyskytovaly se vrstvy s podílem hrubozrnné složky a komponent antropogenního původu. Přítomny byly rovněž organické prvky, především dřevo. V řadě případů bylo těžké odhadnout původ uloženin. Velice pravděpodobně některé z nich vznikly v důsledku lidské činnosti, ta mohla rovněž výrazně pozměnit charakter některých náplavových vrstev. K přesnému určení geneze a interpretaci jednotlivých uloženin by jistě přispěl řádně vedený plošný archeologický výzkum minimálně v rozsahu dílčí sondy, konfrontovaný s výsledky analýz vzorků odebraných ze zkoumaných vrstev.

S výstavbou a budováním kláštera pravděpodobně souvisí některé z uloženin dokumentovaných na profilech před průčelím

kostela Nanebevzetí Panny Marie. Stratigraficky nejstarší vrstvy teoreticky mohou určovat stavební úroveň nejstarší fáze kláštera. V tomto směru lze výsledky výzkumu konfrontovat s poznatky archeologického výzkumu z roku 2003 ve výkopech statických sond při obvodových zdech kostela (Merta 2013; Merta et al. 2004; Merta, Zůbek 2003).

Na území, které bylo více vzdáleno od koryta řeky, nebylo zvrstvení fluviálních sedimentů tak výrazné, souvrství působilo jednotnějším dojmem. Dosažená spodní úroveň byla stejně jako v blízkosti stávajícího koryta řeky tvořena tmavou modrošedou vrstvou hlinitého písku. Následující souvrství bylo složeno z jemnozrnných sedimentů s dominantní složkou šedých písčitých či plastických hlín.

Z výrazných antropogenních situací byla jihozápadně od průčelí kostela dokumentována zděná studna. Nachází se mimo prostor osady, která byla založena v novověku při cestě v jižním sousedství kláštera a jejíž zástavbu zakreslují plány z 19. století. Studna na nich není vyznačena, je však možné, že zanesení její polohy nebylo pro jejich účely důležité. Studnu nezachycují ani první fotografie místa z přelomu 19. a 20. století. Otázkou je tedy její stáří. Nálezová situace vypovídala spíše pro novověký původ. Řešení by snad mohla přinést podrobná rešerše archivních pramenů.

Zdivo dokumentované ve vozovce před průčelím kostela lze zřejmě přisoudit ohradní zdi novověkého areálu kláštera.

Neobjasněna zůstala funkce struktury dokumentované v blízkosti severozápadního nároží Vojenské nemocnice. Mohlo by jít o zděnou odpadní jímku či šachtu nebo interiér (zahloubené?) části budovy. Charakter a nálezová situace svědčily pro novověký původ, výplň obsahovala keramiku z mladšího období novověku (od 2. poloviny 17. století). Objekt lze spojit se zástavbou hospodářského dvora kláštera.

V trase kanalizace podél severního průčelí nemocnice se podařilo odkrýt několik zděných konstrukcí náležejících zřejmě třem stavbám. Dvě z nich je možné ztotožnit s budovami zakreslenými na plánech 19. a 20. století. Poslední na nich není zachycena a neznáme ji ani z běžně dostupných novověkých ikonografických pramenů. Její odhalení by snad mohla přinést hlubší rešerše archivního materiálu.

Dále na východ v mírném ohybu ulice byly odkryty konstrukce stavby, která stávala na náhonu, jenž vycházel v Židenicích ze Svitavské strouhy, směřoval ke klášteru a po takřka pravoúhlém zalomení vedl podél jeho východní hranice směrem k řece. Budovu zachycují plány 19. a 20. století. Je možné uvažovat o druhu technické stavby, která ke svému provozu potřebovala vodní zdroj. Poprvé byla zachycena již archeologickým výzkumem při rekonstrukci teplovodu předcházející opravě kanalizace (Zůbek 2020; 2021a).

U křižovatky s ulicí Šámalova bylo zachyceno základové zdivo, mající zřejmě stejný průběh jako v těchto místech výše zmíněný náhon. Zdivo s ním jistým způsobem souviselo, nebo spíše náleželo nějaké blíže neurčené stavbě v jeho blízkosti.

Relikty poslední budovy známé z plánů 19. a 20. století byly zjištěny v západním sousedství budovy Lazaretní 1/7. Při východní hranici dotčeného prostoru se podařilo dokumentovat ještě jámu na hašení vápna. Pravděpodobně ji lze dát do souvislosti se stavební činností z mladšího období 19. či spíše až 20. století. Zaregistrovány zde byly také několikanásobné starší úpravy povrchu komunikace spojující Židenice se zábrdovickým klášterem. Datovat je můžeme pouze obecně do širšího období novověku až 20. století (Zůbek 2021b; 2021c).

Literatura

CDM II: *Codex diplomaticus et epistolaris Moraviae. Tomus 2.* Ab annis 1200–1240, A. Boček (ed.), Olomouc 1839.

Merta, D. 2013: Bývalý premonstrátský klášter v Brně Zábrdovicích (poznámky ke středověkým stavebním dějinám). *Forum urbes medii aevi* VII(1–2), 108–117.

Merta, D., Rybníček, M., Zůbek, A. 2004: Ke stavebnímu založení kostela Nanebevzetí Panny Marie v Brně-Zábrdovicích. In: V. Hašek, R. Nekuda, M. Ruttkay (eds.): *Ve službách archeologie V. Sborník k sedmdesátinám RNDr. Emanuela Opravila, CSc.* Brno: Muzejní a vlastivědná společnost v Brně, Geodrill Brno, Archeologický ústav SAV Nitra, 146–150.

Merta, D., Zůbek, A. 2003: *Brno-Zábrdovice, kostel Nanebevzetí Panny Marie, statické sondy.* Rkp. nálezové zprávy, č.j. 2/03. Uloženo: archiv Archaia Brno z. ú.

Zůbek, A. 2020: *Nálezová zpráva o provedení záchranného archeologického výzkumu při stavbě „Rekonstrukce SCZT pára × HV – oblast ul. Lazaretní a Stará osada“.* Rkp. nálezové zprávy, č. j. MTX202200447 [cit. 2022-11-04]. Uloženo: Archiv nálezových zpráv Archeologického ústavu AV ČR, Brno, v. v. i. Dostupné také z: Digitální archiv Archeologické mapy České republiky https://digiarchiv.aiscr.cz/id/M-TX-202200447.

Zůbek, A. 2021a: Brno (k. ú. Zábrdovice, okr. Brno-město). *Přehled výzkumů* 62(2), 213–214.

Zůbek, A. 2021b: *Nálezová zpráva o provedení záchranného archeologického výzkumu při stavbě „Brno, Lazaretní – oprava kanalizace“.* Rkp. nálezové zprávy, č. akce A31/2020. Uloženo: archiv Archaia Brno z. ú.

Zůbek, A. 2021c: *Nálezová zpráva o provedení záchranného archeologického výzkumu při stavbě „Brno, Lazaretní – rekonstrukce vodovodu“.* Rkp. nálezové zprávy, č. j. MTX202200501 [cit. 2022-11-04]. Uloženo: Archiv nálezových zpráv Archeologického ústavu AV ČR, Brno, v. v. i. Dostupné také z: Digitální archiv Archeologické mapy České republiky https://digiarchiv.aiscr.cz/id/M-TX-202200501.

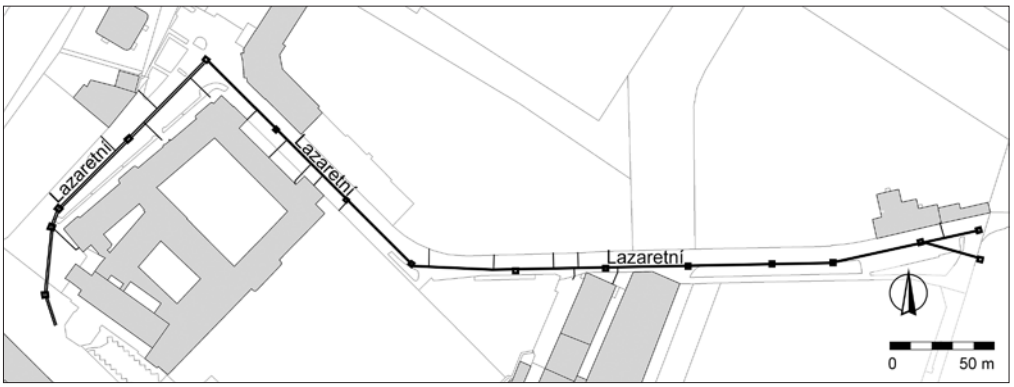

Obr. 29. Brno, ulice Lazaretní. Černě vyznačen průběh výkopu kanalizace, výkop vodovodu s ním byl paralelní ze severní a západní strany. Archaia Brno z. ú.

Fig. 29. *Brno, Lazaretní Street. The course of the sewer trench is marked in black; the water pipeline trench ran parallel to it from the north and west sides. Archaia Brno.*

Summary

An archaeological excavation in Lazaretní Street (Zábrdovice cadastral area, Brno-City District) carried out between 2020 and 2021 yielded information on the composition of the subsoil, which consists of fluvial sediments with overlying deposits of an anthropogenic origin. Most of the distinctive anthropogenic contexts consisted of the masonry structures of buildings dating from the modern period to the 20th century (Fig. 29).

Antonín Zůbek

Břeclav (okr. Břeclav)

„Lány", parc. č. 4031/6.

Kultura s keramikou pražského typu (RS 1), 2. světová válka. Sídliště. Plošný odkryv. Badatelský výzkum. Uložení nálezu: Masarykova univerzita – Filozofická fakulta.

Lokalizace: S-JTSK: -581104,81, -1217540,26

V roce 2021 jsme v rámci projektu EXPRO realizovali sondážní, geofyzikální a odkryvné práce na polykulturní lokalitě Břeclav-Lány, ze které pochází žebro s runami (Macháček et al. 2021b) a soubor slovansko-avarských opaskových kování (Macháček et al. 2021a). Hlavním cílem výzkumu bylo ověření situace objektu O25, ze kterého žebro pochází, a jeho finalizace. Dalším cílem pak bylo zjištění sídlištní struktury západně od plochy zkoumané v roce 2017 a na východněji položené vyvýšenině, na které se podle sondáží z první výzkumné kampaně nenacházely stopy výraznější sídlištní aktivity.

Prospekční a sondážní práce se již v zimním a jarním období zaměřily na východní vyvýšeninu. V lesním prostředí se podařilo vyčistit a magnetometricky proměřit plochu 50 × 70 m. Výsledky nebyly ovšem uspokojivé vzhledem k silnému kovovému znečištění plochy pozůstatky oplocenek a komunistické železné opony. Proto jsme v dubnu provedli rovněž sondáž rýhováním, při které byly zjištěny v severní části nevýrazné zásahy do podloží naznačující možnou přítomnost hrobových jam. Jižní část sondované plochy potom vykazovala přítomnost sídlištních objektů se sytě černou hlinitopísčitou výplní.

V letních měsících od 21. června do 30. července jsme realizovali plošné odkryvy v celkové plošné výměře 400 m^2. Nadložní vrstva byla ručně prosévána na sítech, zahloubené objekty následně vybírány po umělých a přirozených vrstvách. Výzkumem v náročných podmínkách vzrostlého lesa s omezenou možností plošného odkryvu se podařilo zjistit, že na ploše G, která navazovala na výzkum z roku 2017, se nacházíme na okraji sídlištního areálu. V nadložní vrstvě jsme zachytili dvě kumulace kamenů s keramikou, ovšem bez vazby na zahloubené objekty. Prozkoumali jsme pouze dva objekty s výrazným zastoupením raně středověké keramiky a zbytek objektu 25, ze kterého pochází kost s runami. Ostatní zahloubené jámy byly plytké s malým počtem keramických fragmentů malé velikosti. Na ploše H ve východní části vyvýšeniny byly prozkoumány dvě menší plochy. Na jižnější byly zachyceny dvě recentní zahloubeniny, okopy pro ležící střelce. V jednom byla nalezena poškozená mosazná nábojnice. Na severní ploše byly prozkoumány kumulace pravěké keramiky a jeden zahloubený raně středověký objekt.

V roce 2021 se podařilo prozkoumat zbytek objektu O25, v němž byla nalezena kost s runami, a tři další objekty, které svým keramickým inventářem náleží ke kultuře s keramikou pražského typu. Datování ostatních jam bude upřesněno po zpracování nepočetného inventáře. Východněji položená vyvýšenina byla podle zjištěných informací osídlena od pravěku, ale ve zkoumané části jsou více zastoupeny aktivity spojené s obranou státní hranice a válečnými událostmi z jara roku 1945.

Výzkum byl podpořen projektem „The Formation of Multiethnic Complex Societies in Early Medieval Moravia. Collective Action Theory and Interdisciplinary Approach (GX21-17092X)".

Literatura

Macháček, J., Eichert, S., Balcárková, A., Dresler, P. 2021a: Lány – ein Produktionsort gegossenener Bronzen der Spätawarenzeit in der awarisch-slawischen Kontaktzone des unteren Thayatals. *Acta Archaeologica Academiae Scientiarum Hungaricae* LXXII(2), 365–416. DOI: 10.1556/072.2021.00014.

Macháček, J., Nedoma, R., Dresler, P., Schulz, I., Lagonik, E., Johnson, S. M., Kaňáková, L., Slámová, A., Llamas, B., Wegmann, D., Hofmanová, Z. 2021b: Runes from Lány (Czech Republic) – The oldest inscription among Slavs. A new standard for multidisciplinary analysis of runic bones. *Journal of Archaeological Science* 127, 105333. DOI: 0.1016/j.jas.2021.105333.

Summary

In 2021, an archaeological excavation was conducted at the multiperiod site of Břeclav-Lány (Břeclav District). The remainder of the O25 pit, in which a bone with runes was previously found, was examined. Another three features were excavated and dated to the Prague-Type Pottery culture based on the ceramic material. The dating of other pits will be specified after processing the meagre archaeological material. According to the information obtained, the eastern elevated part has been inhabited since prehistory; however, the activities related to the 1945 events of the Second World War are represented more in the studied area.

Petr Dresler, Jiří Macháček, Michaela Prišťáková, Renáta Přichystalová

Břeclav (okr. Břeclav)

Pohansko; archeologické vykopávky Pohansko.

Středohradištní období (RS3). Hradiště. Sonda. Badatelský výzkum. Uložení nálezu: Masarykova univerzita – Filozofická fakulta.

Lokalizace: S-JTSK: -582382, -1214145

Systematický výzkum destrukce opevnění na Pohansku se v roce 2021 zaměřil na sondážní výzkum v místech předpokládané severní a západní brány. Kombinací geofyzikálních výzkumů, studiem geomorfologie terénu a strukturami zjištěnými dříve plošnými výzkumy jsme vytipovali místa potenciálních bran. Vlastnímu výzkumu předcházela vrtná sondáž zaměřenými pedologickými vrtáky, kterými byly zjištěny struktury obdobné těm, jež zachytil a dokumentoval B. Dostál při výzkumu východní brány na počátku 80. let 20. století (Dostál 1984; Dostál, Štelcl 1985; Štelcl, Dostál 1984). Na základě těchto informací byly na každém místě otevřeny sondy o rozměrech 2 × 10 m. Cílem výzkumu bylo zjistit situaci a stav zachování hradby, bran a jejich destrukce. Orientace a umístění sond bylo zvoleno tak, aby na ně bylo možné v budoucnosti navázat plošným výzkumem, který bude vzhledem k časové a finanční náročnosti záležitostí samostatného výzkumného projektu. Cílem také nebylo kompletní odstranění situací, ale pouze nezbytné zásahy, aby v budoucnosti bylo možné další situace propojit bez ztráty informačního potenciálu.

Obr. 30. Břeclav-Pohansko. Řez R21, severní brána. Pohled od severozápadu na rozdíl v charakteru destrukčních vrstev a výplně prostoru brány. Foto P. Dresler, archiv Ústavu archeologie a muzeologie FF MU.

Fig. 30. *Břeclav-Pohansko. Trench R21, north gate. View from the northwest of the difference in the destruction layers and the fill of the gate area. Photo by P. Dresler, Archive of the Department of Archaeology and Museology, Faculty of Arts, Masaryk University.*

Severní brána

Výzkumy na severovýchodním předhradí v letech 2008–2020 se podařilo identifikovat prázdný pruh, který byl respektován raně středověkými objekty i hroby. Tuto proluku, která oddělovala kostel s pohřebištěm od sídlištního areálu, jsme interpretovali jako komunikaci, jež byla osou celé sídelní struktury velkomoravského osídlení na Pohansku (Macháček et al. 2021; Prišťáková, Milo 2021). Tato komunikace se s destrukcí hradby křížila v místech mírné terénní deprese. Sonda byla položena delší osou ve směru osy destrukce na vnitřní straně destrukce, tedy v místech, kde jsme očekávali i týlní stěnu hradby. Po odstranění travnatého drnu s tenkou vrstvou hlinitopísčité černé ornice jsme v jihovýchodní třetině narazili na kamennou kumulaci, zatímco severozápadní třetina byla jílovitohlinitá s drobnými kusy vypáleného násypu. Další snižování odhalilo výrazné barevné rozhraní mezi severozápadní třetinou a středem, který byl hlinitopísčitý, s vysokým podílem popela a uhlíků. Severozápadní třetina byla ještě snížena s cílem zachytit rozhraní násypu jádra hradby a týlní dřevěné stěny. Podařilo se pouze identifikovat místo, kudy procházela spojovací kleština od týlní stěny směrem k původní čelní kamenné zdi (obr. 30). Jihovýchodní třetina nebyla po preparaci kamenů a destrukce dále snižována. Zajímavostí bylo výrazné přepálení kamenů na rozhraní se střední částí, téměř až do vápna. Střední prostor byl vybrán až na úroveň se stopami intenzivního propálení a kusy zuhelnatělých dřev (obr. 31). Úzkou sondou při severním profilu se podařilo zjistit konec tohoto prostoru na jihovýchodní straně, kde je překryt kamennou, přepálenou destrukcí. Vrtáním byla ověřena hloubka písčitého podloží na úroveň velkomoravského komunikačního horizontu. V této fázi byly práce zastaveny, situace byla 3D dokumentována a výzkum zahrnut. Na základě zjištěných informací se domníváme, že se podařilo zachytit místo, kde se nacházel prostor severní brány. Ta shořela při požáru a zbytky hradby a brány pak byly poškozeny rabováním kamene, jak to bylo zjištěno výzkumy na nedalekých řezech R10 až R15 (Dostál 1979).

Západní brána

Umístění západní brány na linii destrukce opevnění bylo odhadnuto na základě studia průběhu linie destrukce a geomorfologie terénu před destrukcí. Starší pozorování pomocí geodetických mapových podkladů z 60. let 20. století předpokládalo, že brána je na lomu severozápadního a západního úseku destrukce opevnění. Nová digitální výškopisná data ale ukazují, že hradba v místech původního jednoduchého zlomu má dva zlomy, mezi kterými se nachází nově identifikovaný úsek o délce cca 70 m. Geofyzikální a vrtnou prospekcí se podařilo uprostřed tohoto nového úseku zjistit místo, které svým charakterem vrstev a výplní se výrazně podobá situaci zjištěné na Východní bráně. Jednalo se o prostor vyplněný hlinitopísčitým materiálem s malými a středními kusy vypáleného násypu jádra hradby, směrem k čelní zdi s většími kusy a kameny. Po obou stranách byl tento prostor vymezen silně vypáleným násypem jádra hradby. Charakter výpalu odpovídá cihle, proto tyto kusy označujeme jako cihlovinu. Sonda byla orientována delší osou v podélném směru S–J na vnější straně destrukce. Prostorově jsme byli limitováni stromy a asfaltovou lesní komunikací překrývající vnitřní stranu destrukce. Kromě zachycení prostoru brány zde byla šance odhalit také líc čelní kamenné zdi. Postupně jsme prostor sondy snižovali v osmi umělých vrstvách (dokumentačních úrovních), dokud nebylo zřejmé, že se skutečně nacházíme v místech brány. Na severním okraji sondy se nám podařilo snížit plochu pravděpodobně až na líc čelní kamenné zdi. Severní a jižní čtvrtina plochy reprezentuje ohněm nenarušenou hradbu a její destrukci. Zbytek plochy zaujímá vlastní brána vyplněná destrukcí hmoty hradby poznamenanou ohněm (obr. 32). Stěny brány, které držela výdřeva, jsou poznamenány ohněm velmi intenzivně. Střed původní brány je vyplněn hlinitojílovitou výplní s drobnými kousky cihloviny. Na podélném profilu jsme také zjistili, že původní destrukce byla převrstvena redeponovanou destrukcí snad v době výstavby současné komunikace. Šíře ohněm poznamenaného prostoru odpovídá situaci zjištěné B. Dostálem na Východní bráně. Vrtnou sondáží jsme zjistili, že se nacházíme cca 1,2 m nad původním terénem, na kterém byla hradba a brána postavena. Výzkum byl v této fázi po dokumentaci ukončen a jeho plocha zahrnuta.

Obr. 31. Břeclav-Pohansko. Řez R21, severní brána. Prostor brány s pozůstatky spálených konstrukčních prvků. Foto P. Dresler, archiv Ústavu archeologie a muzeologie FF MU.

Fig. 31. *Břeclav-Pohansko. Trench R21, north gate. Gate area with the remains of burnt construction elements. Photo by P. Dresler, Archive of the Department of Archaeology and Museology, Faculty of Arts, Masaryk University.*

Obr. 32. Břeclav-Pohansko. Řez R22, západní brána. Zbytky hradby a destrukce brány od severu. Foto P. Dresler, archiv Ústavu archeologie a muzeologie FF MU.

Fig. 32. *Břeclav-Pohansko. Trench R22, west gate. View from the north of the fortification remains and gate destruction. Photo by P. Dresler, Archive of the Department of Archaeology and Museology, Faculty of Arts, Masaryk University.*

Ukazuje se, že kombinace poznatků získaných různými metodami, které ukazovaly na přítomnost klíčových komunikačních a fortifikačních prvků Pohanska, jsou smysluplné a platné. Bádání v budoucnosti bude ovšem spíše zaměřeno na poznání situace v předpolí bran. Kombinací výzkumu západní brány a přilehlých říčních koryt by bylo možné výrazně osvětlit aktivity spojené s budováním hradby a zásahy do krajiny. Dosavadní výsledky bádání posilují naději na nález jižní brány, případně jižních bran, jejichž existence vyplývá z průběhu destrukce opevnění a sledování komunikací v centrálním areálu a na jihozápadním předhradí (Dresler 2011; 2012; Prišťáková, Milo 2021).

Výzkum byl podpořen projektem „Fortifikační systémy velkomoravského hradiska Pohansko u Břeclavi (GA20-18929S)“.

Literatura

Dostál, B. 1979: K opevnění hradiska Břeclavi-Pohanska. *Sborník prací Filosofické fakulty brněnské university* E 24, 73–93.

Dostál, B. 1984: Východní brána hradiska Pohanska. *Sborník prací Filosofické fakulty brněnské university* E 29, 143–166.

Dostál, B., Štelcl, J. 1985: O rezultatach vtorogo etapa archeologičeskogo i petroarcheologičeskogo issledovanija vostočnych vorot na velikomoravskom gorodišče Pogansko pod g. Břeclav. *Scripta Facultatis Naturalium Universitatis Purkynianae Brunensis* 15(1), 3–26.

Dresler, P. 2011: *Opevnění Pohanska u Břeclavi.* Brno: Masarykova univerzita.

Dresler, P. 2012: Cesty okolo Pohanska nejen za Velké Moravy. In: J. Martínek, J. Šmeral (eds.): *Výzkum historických cest v interdisciplinárním kontextu.* Brno: Centrum dopravního výzkumu, 12–19.

Macháček, J., Balcárková, A., Dresler, P., Přichystalová, R., Prišťáková, M. 2021: *Břeclav – Pohansko X. Sídelní areál na Severovýchodním předhradí. Archeologické výzkumy v letech 2008–2016.* Brno: Masarykova univerzita.

Prišťáková, M., Milo, P. 2021: Using geophysical survey as a tool for resolving issues of the structure of the built-up area of the early medieval centre at Pohansko near Břeclav, Czech Republic. *Archaeological Prospection* 28(4), 405–417. DOI: 10.1002/arp.1811.

Štelcl, J., Dostál, B. 1984: K metodike archeologičeskogo i petroarcheologičeskogo issledovanija vorot na velikomoravskom gorodišče Pogansko pod g. Břeclav. *Scripta Facultatis Naturalium Universitatis Purkynianae Brunensis* 14(5), 179–210.

Summary

Systematic research into the destruction of the fortification in Pohansko (Břeclav cadastral area, Břeclav District) in 2021 focused on the areas of the presumed gates (Fig. 30–32). By combining geophysical research, studying geomorphology and previously excavated structures, we selected the locations of the potential gates. The research aimed to find out the state of the preservation of the walls and gates and their destruction. The orientation and location of the test pits were chosen so that they could be followed up in the future by a regular excavation. However, due to time and financial demands, this would be a matter of a separate future research project. The aim was not to remove the archaeological contexts completely; only the necessary interventions were made so that in the future it would be possible to link other contexts without losing the information potential. The research successfully identified the remains of the north and west gates.

Petr Dresler, Michaela Prišťáková

.....

Březina (k. ú. Březina u Křtin, okr. Brno-venkov)

„Babický žlíbek“, „U Mramorky“, parc. č. 517, 550/1.

Středověk. Vápenka. Vizuální/geodetický průzkum. Průzkum. Uložení nálezu: neodebrány.

Lokalizace: WGS-84: 49.2885156N, 16.7309667E; 49.2924761N, 16.7335308E

Během roku 2021 byl proveden povrchový průzkum antropogenních útvarů v oblasti údolí Křtinského potoka jihozápadně městyse Křtiny (okr. Blansko). Cílem byla evidence vápenických objektů a lomů pro geodatabázi projektu Calcarius.

První oblast leží jižně rozcestí Křtiny – Babice nad Svitavou – Adamov. Skrývá relikty drobného vápenického okrsku obsahujícího rozměrnou jámovou, patrně vícekanálovou pec na vápno v superpozici s menší vápenickou pecí. Rozměry peciště naznačují, že mohlo jít o pec vybavenou až pěti otopnými kanály v plentě zbudované z vápencového kamene vrstveného na jíl. Při dokumentaci terénních příznaků bylo zjištěno, že kanálová pec byla asi ještě druhotně využita jako velké vápenické milířiště. Podobné schéma v uspořádání objektů ve formě jámového milířiště a výrazné deponie výrobního odpadu je možné nalézt také v lichtensteinském vápenickém areálu „Vápenice“ u Olomučan na Blanensku (srov. Kos 2019, 25, obr. 4: I). Podél západního okraje okrsku v „Babickém žlíbku“ vede modře značená turistická cesta (Moravskoslezská svatojakubská cesta), nad níž se tyčí drobné skalky, ze kterých byl evidentně povrchově exploatován zvětralý vápenec a svahové hlíny. Vápenické pece mají vztah k úvozovým cestám směřujícím jak do „Babického žlíbku“, tak do Křtinského údolí.

Druhý vápenický okrsek leží v údolí Křtinského potoka „U Mramorky“, tj. nedaleko bývalého mramorového jámového lomu na katastru Křtin, zvaného místopisně „Mramorka“. Objekt patrně vícekanálové vápenické pece leží ve svahu vlevo pod asfaltovou silnicí z Babic nad Svitavou do Křtin a je částečně překryt návozem břidličného štěrku a stavebním odpadem. Patrná je jen část obdélného pecniště a kanálové plenty, která je zbudovaná z hlíny a vápencového kamene a částečně propálená. Předpecí již leží v údolní nivě a využívá starého erozního zářezu Křtinského potoka. Objekt je kompletně zadlabán do spražových hlín. Jeho středověká datace je možná pouze na základě morfologické stavby, která naznačuje, že může jít o dvoukanálovou pec. O tom, že šlo o pec na vápno, svědčí v hliněných odvalech vápencové kameny a o možném využití k pálení uhlí popelovitý prach. Také k tomuto okrsku se vztahují povrchově těžené vápencové skalky, situované východně k návrší u „Farského pole“.

Obě středověké vápenice vykazují jistý hierarchický sled exploatace vápence i konstrukčních úprav, jež mají evidentně vazbu na výsledný šestikanálový pyrotechnologický objekt, který byl roku 2020 lokalizován na katastru obce Habrůvka (okr. Blansko) v nedaleké trati „Na Okluku“ v areálu přírodní rezervace „U Výpustku“ (Kos 2021b). Typologicky se všechny tři referované objekty slučují s nomenklaturou R. Müllera, který je označuje typem 3 (Müller 1976) a řadí do 13.–14. století. V podmínkách Moravského krasu se lze při dataci opřít o objekty archeologicky prozkoumané u Mokré u Brna a Březiny u Křtin (Kos 2015; 2021a).

Literatura

Kos, P. 2015: Výzkum vrcholně středověkých vápenických pecí v jižní části Moravského krasu se zřetelem na oblast u Mokré. *Archeologia technica* 26, 27–68.

Kos, P. 2019: Nové vápenické a cihlářské areály v Moravském krasu a jeho okolí. *Archeologia technica* 30, 22–40.

Kos, P. 2021a: Březina (okr. Brno-venkov). *Přehled výzkumů* 62(2), 217–218.

Kos, P. 2021b: Habrůvka (okr. Blansko). *Přehled výzkumů* 62(2), 226–227.

Müller, R. 1976: Die ungarischen Kalkbrennöfen. *Zeitschrift für Archäologie des Mittelalters* 4, 69–82.

Summary

In 2021, a surface survey was carried out in the area of the Křtiny Brook Valley (Březina u Křtin cadastral area, Brno-Country District). The first surveyed area located at ‘Babický žlíbek’ hides the relics of a small lime production site with a large, probably multi-channel, lime kiln in a pit, which was secondarily used as a limepit. The second lime production site is located in the Křtiny Brook Valley at ‘U Mramorky’. The lime kiln, probably multi-channel, lies on the slope below the asphalt road from Adamov to Křtiny. Both multi-channel kilns can be preliminarily dated to the High Middle Ages.

Petr Kos

Bučovice (okr. Vyškov)

Ul. Zámek č. p. 10, parc. č. 550/1.

Novověk – industriální období. Zámek. Skupina sond.
Záchranný výzkum. Uložení nálezu: dočasně Archaia Brno z. ú.

Lokalizace: WGS-84: 49.1487908N, 17.0017781E

V rámci zjišťovacího záchranného archeologického výzkumu v roce 2021 na nádvoří jižního předzámčí zámku v Bučovicích byla ve třech sondách dokumentována skladba terénu nádvoří. Sondy byly součástí přípravy projektu obnovy předzámčí. V sondě S1 se podařilo zachytit starší úpravu povrchu nádvoří štětováním v hloubce cca 0,4 m pod současným povrchem. V sondě S2 byla nalezena dvě betonová potrubí pro odvod dešťové vody v hloubce 0,4 m pod současným povrchem a patrně cihelná kanalizační šachta v hloubce cca 0,2 m pod současným povrchem. V sondě S3 (obr. 33), ve středu nádvoří předzámčí, se podařilo dokumentovat patrně cihelný základ pro kašnu (?) o zachycených rozměrech 0,8 × 0,8 m v hloubce 0,5 m pod současným povrchem. O něco níže a západněji (0,1 m) bylo zachyceno betonové potrubí pro odvod dešťové vody, které základ kašny porušilo. V úrovni cca 0,75–0,8 m od současného povrchu bylo odkryto starší štětování prolité vápennou maltou. Jedná se nejspíše o starší povrch nádvoří nebo stavební úroveň (Zbranek 2021).

Literatura

Zbranek, H. 2021: *Bučovice zámek – sondy.* Rkp. nálezové zprávy, č. j. MTX202200242 [cit. 2022-11-04]. Uloženo: Archiv nálezových zpráv Archeologického ústavu AV ČR, Brno, v. v. i. Dostupné také z: Digitální archiv Archeologické mapy České republiky https://digiarchiv.aiscr.cz/id/M-TX-202200242.

Obr. 33. Bučovice. Práce na sondě S3 (na fotografii P. Vitula a O. Čmelák), základ pro kašnu a starší úroveň nádvoří. Foto Archaia Brno z. ú.

Fig. 33. *Bučovice. Test pit S3 (with P. Vitula and O. Čmelák), fountain foundations and earlier level of courtyard surface. Photo by Archaia Brno.*

Summary

Before the restoration of the south forecourt at Bučovice Chateau (Vyškov District) in 2021, three test pits were archaeologically investigated. The excavation yielded earlier levels of courtyard paving, and the possible foundations for a fountain (Fig. 33).

Hynek Zbranek

Čejč (okr. Hodonín)

„Bílá hlína“, parc. č. 3065/1.

Středohradištní období (RS3). Sídliště. Plošný odkryv. Záchranný výzkum. Uložení nálezu: Ústav archeologické památkové péče Brno, v. v. i.

Lokalizace: WGS-84: 48.9328056N, 16.9508500E

Během předstihového průzkumu na trase VTL plynovodu Moravia (lokalita 02/12) bylo v roce 2021 odkryto sídliště ze střední doby hradištní. Prozkoumáno bylo celkem pět chat s podlahou zahloubenou pod úroveň terénu (obr. 34, 35). Ve většině z nich se více či méně dochovala destrukce kamenné pece/krbu, nosnou konstrukci střechy pak dokládají sloupové jámy umístěné po obvodu. Na jednu z chat s krbem byla napojena dvě další otopná zařízení kruhového půdorysu. Dno prvního tvořila kumulace drobných kamenů, v dalším se pak nacházely dvě vrstvy plochých kamenů. V zásypu jedné z chat byla nalezena celá lidská lebka.

Na sídlišti byly dále zkoumány menší zahloubené objekty neznámého účelu. Některé z nich byly při okrajích vypálené, a je tedy možné, že se mohlo jednat o menší otopná zařízení/pícky.

Literatura

Neuvedeno.

Summary

During a rescue excavation conducted in 2021 on the route of the Moravia high-pressure gas pipeline in Čejč (Hodonín District), the Middle Hillfort period settlement with pit houses was examined (Fig. 34, 35).

Ivan Čižmář, Michal Přichystal

Obr. 34. Čejč. Zahloubená chata ze střední doby hradištní se zbytky otopného zařízení. Foto I. Čižmář.

Fig. 34. *Čejč. The Middle Hillfort period pit house with the remains of the stone oven. Photo by I. Čižmář.*

Obr. 35. Čejč. Zahloubená chata ze střední doby hradištní obklopená soustavou otopných zařízení a předpecních jam. Foto M. Přichystal.

Fig. 35. *Čejč. The Middle Hillfort period pit house surrounded by a set of stone ovens and oven pits. Photo by M. Přichystal.*

Čejč (okr. Hodonín)

„Kapánsko“/„Rakvická“, parc. č. 3114.

Raný středověk. Sídliště. Plošný odkryv. Záchranný výzkum. Uložení nálezu: Ústav archeologické památkové péče Brno, v. v. i.

Lokalizace: S-JTSK: -575674.55, -1193190.69; -575965.22, -1192853.16; -575657.58, -1193172.43; -575947.32, -1192831.83

V průběhu roku 2021 uskutečnili pracovníci Ústavu archeologické památkové péče Brno, v. v. i., předstihový výzkum před plánovanou výstavbou VTL plynovodu Moravia v polní trati „Kapánsko“, respektive „Rakvická“. V rámci skryté plochy o rozloze zhruba 1,21 ha bylo objeveno celkem 308 zahloubených objektů, z nichž dva bylo možné na základě získaného materiálu datovat do raného středověku. V prvním případě se jednalo o základy menšího domu čtvercového půdorysu s podlahou částečně zapuštěnou do úpatí příkrého svahu zvedajícího se nad pravým břehem

Obr. 36. Čejč. Chata s vrstvou zvířecích kostí. Foto M. Přichystal.

Fig. 36. *Čejč. A pit house with a layer of animal bones. Photo by M. Přichystal.*

bezejmenné občasné vodoteče, která ústí do rybníka Čejč. Stavba byla opatřena po obvodu kůlovou konstrukcí a v jednom z rohů kamenným otopným zařízením. Zajímavostí bylo překrytí jihozápadní třetiny jejího dna vrstvou zvířecích kostí (obr. 36). Druhým objektem, situovaným na rozhraní svahu a plochého temene návrší asi o 70 m dále na jihovýchod, byla hluboká zásobní jáma hruškovitého profilu. Těsně nad prohnutým dnem ležela v nerituální pozici na břiše lidská kostra s odseknutým týlem lebky a vstřelem od šipky ve spánku. Za jejími zády a u chodidel byly navíc objeveny kosterní pozůstatky tří menších zvířat, nejspíše psů (obr. 37). Popis podobného deponování lidských a zvířecích ostatků v zásobních jámách máme i z dalších soudobých sídlišť na Moravě (Měřínský 1984; Drozdová, Šedo 2004; Benech 2021), přičemž nejčastěji se uvažuje o nábožensko-rituální (symbolické oběti) nebo praktické interpretaci (mrchoviště).

Obr. 37. Čejč. Lidský skelet a zvířecí ostatky v zásobní jámě. Foto I. Čižmář.
Fig. 37. *Čejč. A human skeleton and animal remains in a storage pit. Photo by I. Čižmář.*

Literatura

Benech, J. 2021: Včasnostredoveké sídlisko v Brně-Medlánkach. *Přehled výzkumů* 62(2), 23–78. DOI: 10.47382/pv0622-04.

Drozdová, E., Šedo, O. 2004: Úvodní informace o objektu 6/86 s pohozenými lidskými a zvířecími kostrami z doby velkomoravské v Letonicích. In: V. Hašek, R. Nekuda, M. Ruttkay (eds.): *Ve službách archeologie V. Sborník k sedmdesátinám RNDr. Emanuela Opravila, CSc.* Brno: Muzejní a vlastivědná společnost v Brně, Geodrill Brno, Archeologický ústav SAV Nitra, 223–235.

Měřínský, Z. 1984: Sídlištní objekty, jámy, kůlové jamky a žlábky prozkoumané při výzkumu velkomoravského pohřebiště u Velkých Bílovic (okr. Břeclav). *Archaeologia historica* 9, 39–64.

Summary

In 2021, 308 subsurface features were discovered in Čejč (Hodonín District), two of which could be dated to the early medieval period. Part of the bottom of one feature was covered with a layer of animal bones (Fig. 36). The second feature was a deep storage pit with a pear-shaped profile and containing a human skeleton. The back of its skull was cut off and the temple had been hit by an arrowhead. There were the skeletons of three dogs at the bottom of the pit (Fig. 37).

Michal Přichystal

Čejč (okr. Hodonín)

U Čejčského rybníka.

Středohradištní období (RS3). Sídliště. Plošný odkryv. Záchranný výzkum. Uložení nálezu: Ústav archeologické památkové péče Brno, v. v. i.

Lokalizace: WGS-84: 48.9300272N, 16.9545897E

Obr. 38. Čejč. Zahloubená chata se zbytky otopného zařízení. Foto R. Bíško.
Fig. 38. *Čejč. A pit house with the stone oven remains. Photo by R. Bíško.*

Obr. 39. Čejč. Zásobní jáma s nálezem kamenného žernovu. Foto R. Bíško.
Fig. 39. *Čejč. A storage pit with a stone quern. Photo by R. Bíško.*

V průběhu předstihového průzkumu na trase VTL plynovodu Moravia (lokalita 02/10) v roce 2021 bylo odkryto několik objektů ze střední doby hradištní. Jednalo se o čtvercovou zemnici se zbytky otopného zařízení (obr. 38) a zásobní jámu, v níž byl nalezen žernov (obr. 39). Další objekty zůstaly bez bližší interpretace.

Literatura

Neuvedeno.

Summary

During a rescue excavation in 2021 on the route of the Moravia high-pressure gas pipeline in Čejč (Hodonín District), the Middle Hillfort period features were excavated (Fig. 38, 39).

Ivan Čižmář, Richard Bíško

Čelechovice na Hané (okr. Prostějov)

„Podskalní“, parc. č. 2054–2056.

Středohradištní období (RS3), mladohradištní období (RS4).
Sídliště, železářský areál, hrob. Plošný odkryv. Záchranný výzkum.
Uložení nálezu: Ústav archeologické památkové péče Brno, v. v. i.

Lokalizace: S-JTSK: -558292.81, -1127863.07

Ve dnech 24. července až 14. října 2021 probíhal v severní části katastrálního území Čelechovice na Hané v údolí pod polohou s pomístním názvem Skřivan záchranný archeologický výzkum vyvolaný stavbou vodohospodářských opatření, polní cesty a úpravou krajinné zeleně. V návaznosti na realizované zemní práce se podařilo zachytit, odkrýt a zdokumentovat celkem 33 archeologických objektů a situací reprezentujících dvě výrazné etapy dosud neznámého osídlení tohoto místa – vedle raného středověku i mladší dobu železnou (Fojtík 2022). Chronologicky mladší, svými stopami však ještě výraznější doklady lidské přítomnosti zanechala prostorově rozsáhlejší osada raného středověku, která zde vznikla zřejmě již v době velkomoravské a dožila se až období mladohradištního. V jejím kontextu jsou nejzajímavější terénní situace časově spadající do 2. poloviny 10. století, kam zřejmě náleží i pozůstatky baterie železářských pecí, objevené při břehu dnes již zaniklé vodoteče. Za příklad přímo učebnicový můžeme označit zemnici (obj. č. 531) s relikty kamenné pece či spíše krbu (obr. 40), doplněnou v rohu zásobní (obilnou) jámou, jejíž zásyp vydal vedle kolekce příznačné keramiky, zvířecích kostí nebo trosek mazanicové pražnice k dosoušení obilí (srov. Mařík 1997) též drobný stříbrný peníz (tzv. obol), spadající do samotného závěru 10. století (okruh tzv. nepřidělených ražeb považovaných za možné „pokusy“ o první moravskou minci; k problematice viz např. Fojtík et al. 2015, 13; Videman 2015, 208–214). Vysoce neobvyklým nálezem je skelet dospělého muže pohřbeného do jednoho z běžných sídlištních objektů (obr. 41). Jeho předběžné antropologické posouzení poukazuje nejen na kvalitní výživu, ale i na těžkou práci, projevující se místy až extrémními svalovými úpony (např. na prstech rukou). V kontextu prokazatelné ekonomické orientace osady na železářskou výrobu můžeme hovořit o možném pohřbu hutníka nebo kováře, což se pokusí prokázat započaté antropologické a chemické expertízy.

Literatura

Fojtík, P. 2022: Čelechovice na Hané (okr. Prostějov). *Přehled výzkumů* 63(1), 184.

Fojtík, P., Videman, J., Richtera, L., Mazík, M., Zmrzlý, M. 2015: Dva mincovní nálezy z konce 10. století z Držovic (okr. Prostějov). *Numismatický sborník* 29(2), 3–15.

Mařík, J. 1997: *Pánve klučovského typu*. Zprávy ČAS, Supplément 32. Praha: Česká archeologická společnost.

Videman, J. 2015: Významná centra na Moravě v 10.–11. století pohledem nálezů mincí – aktuální stav poznání. I. Hradiště Staré zámky v Brně-Líšni. *Přehled výzkumů* 56(2), 201–219.

Summary

A part of an early medieval settlement (Fig. 40) was excavated in 2021 during the construction of water management measures and a field road at the ‘Podskalní’ site in Čelechovice na Hané (Prostějov District). To date, the settlement has only been generally dated from the 9th- to 11th-centuries. Of most interest are the archaeological contexts dating back to the second half of the 10th century, which probably include the remains of several iron furnaces discovered by the bank of a defunct watercourse. An unusual find is the skeleton of an adult man buried in one of the early medieval settlement pits (Fig. 41).

Pavel Fojtík

Obr. 40. Čelechovice na Hané. Chata se zbytky kamenné pece/krbu datovaná do závěru 10. století. Foto P. Fojtík.

Fig. 40. *Čelechovice na Hané. A dwelling with the oven/fireplace remains dated to the end of the 10th century. Photo by P. Fojtík.*

Obr. 41. Čelechovice na Hané. Skelet dospělého muže (hutníka/kováře?) pohřbeného do raně středověké sídlištní jámy. Foto P. Fojtík.

Fig. 41. *Čelechovice na Hané. The skeleton of an adult man (metallurgist/blacksmith?) buried in the early medieval pit. Photo by P. Fojtík.*

Černá Hora (okr. Blansko)

Zámek, parc. č. 10.

Novověk. Zámek. Stavebně-historický průzkum. Uložení nálezu: neodebrány.

Lokalizace: WGS-84: 49.416077411N, 16.578706609E

V červnu roku 2021 došlo při údržbových pracích prováděných před objektem předzámčí pracovníkem Domova pro seniory v Černé Hoře k propadu terénu a objevu dosud neznámých zaklenutých podzemních prostor (obr. 42). Po předběžné prohlídce dne 15. 6. 2021 M. Novákem, archeologem Muzea Blanenska, a B. Šlanhofovou, pracovnicí Městského úřadu v Blansku, oddělení územního plánování a regionálního rozvoje, byla dne 25. 6. 2021 ve spolupráci s J. Štětinou, pracovníkem Národního památkového ústavu, územní odborné pracoviště Kroměříž, po zpřístupnění podzemního prostoru provedena jeho podrobnější dokumentace.

Dosud neznámý podzemní prostor se nachází před vnějším, tj. východním, průčelím vstupního východního křídla předzámčí. Je situován ve svažitém terénu po jižní straně přístupové cesty vedoucí z předpolí zámku do renesančního portálu předzámčí. V těsném sousedství propadeného šachtovitého vstupu o rozměru 0,47 × 0,5 m se nachází novodobý asfaltový chodník, klesající ze zmíněné příjezdové komunikace k zámku níže do prostoru někdejší zámecké zahrady.

Vlastní sklep (obr. 43) je situován paralelně s vnějším průčelím vstupní budovy předzámčí, tedy ve směru SSZ–JJV, a jeho půdorys má rozměry zhruba 5,4 × 1,6 m. Není však vyloučeno, že sklep může pokračovat ještě hlouběji do jižního svahu. Maximální výška se pohybuje cca od 1 do 1,1 m; původní podlahu však pokrývá zásyp neznámé výšky (odhadem cca 1–1,5 m), na jehož povrchu se nachází vrstva s recentním odpadem (kelímky, obaly od léků, fragmenty injekčních stříkaček apod.). Zásyp sklepa nemohl být sondován. Zatímco viditelná nejvyšší partie podélných stěn i severního čela sklepa je zděna z lomového kamene a cihel s lokálně vloženými střešními taškami (tzv. bobrovkami) ve spárách, klenba segmentového profilu je vyzděna výhradně z kvalitních plných pálených cihel formátu 29 × 14 × 7 cm. Klenba na podélné stěny sklepa nenasedá přímo, ale prostřednictvím nevelkého ústupku o šířce 7–10 cm a je v jižní části proražena dvěma šachtovými otvory neznámého účelu. V podélné západní stěně se zachoval se zdivem sklepa současný otvor neznámého účelu o šířce asi 0,27 m a dosažitelné hloubce 0,9 m. Do severní stěny byla druhotně vetknuta betonová roura obklopená mladší cihlovou obezdívkou z novodobých cihel (Štětina, Novák 2022, 5–6).

Sklep vznikl pravděpodobně až v průběhu 19. století, možná při rozsáhlé neorenesanční přestavbě v letech 1857–1861 dle plánů architekta Theofila Hansena, a mohl být vložen do již tehdy částečně zasypaného příkopu. Funkce tohoto objektu nacházejícího se mimo vlastní budovu předzámčí však zůstává neznámá.

Obr. 42. Černá Hora. Pohled na propadený vchod do podzemních prostor v předpolí vstupního křídla předzámčí. Foto M. Novák.

Fig. 42. *Černá Hora. View of the collapsed entrance to the underground spaces in the forecourt of the chateau. Photo by M. Novák.*

Obr. 43. Černá Hora. Interiér nově objeveného podzemního prostoru s recentním odpadem na povrchu. Foto M. Novák.

Fig. 43. *Černá Hora. Interior of the newly discovered underground space with recent waste on the surface. Photo by M. Novák.*

Literatura

Štětina, J., Novák, M. 2022: *Černá Hora zámek*. Rkp. nálezové zprávy, č. j. MTX 202200127 [cit. 2022-11-04]. Uloženo: Archiv nálezových zpráv Archeologického ústavu AV ČR, Brno, v. v. i. Dostupné také z: Digitální archiv Archeologické mapy České republiky https://digiarchiv.aiscr.cz/id/M-TX-202200127.

Summary

Due to the collapse of an entrance cover on a shaft in front of the eastern wing on the forecourt of Černá Hora Chateau (Blansko District) in 2021, previously unknown cellars (probably built in the 19th century) were discovered (Fig. 42, 43).

Jan Štětina, Marek Novák, Bohdana Šlanhofová

Dubicko (okr. Šumperk)

„Za Kostelem“, parc. č. 317/7.

Vrcholný středověk. Tvrz. Plošný odkryv. Záchranný výzkum. Uložení nálezu: Vlastivědné muzeum v Šumperku, p. o., př. č. DEM 13/2021.

Lokalizace: WGS-84: 49.8277953N, 16.9683719E

Na jihovýchodním okraji Dubicka na polykulturní lokalitě Za Kostelem realizujeme záchranné archeologické výzkumy na stavbách rodinných domů již od roku 2010 (naposledy Tomešová, Halama 2021). Doposud zde byly zkoumány především sídlištní situace z období kultury lužických popelnicových polí a kultury

s lineární keramikou; výzkum na stavbě rodinného domu Kolčavových na další parcele byl však zcela jiný. Parcela č. 317/7 se totiž nachází již na severním okraji lokality, na výrazném hřbetu západního sklonu. Podloží tvoří rozpadlá břidlice a zdá se, že pravěké sídliště zde doznívá; výzkumem bylo zachyceno jen několik menších objektů kultury lužických popelnicových polí.

Na ploše pro dům se po odstranění svrchní orniční vrstvy rýsoval liniový útvar stáčející se do oblouku kolem hřbetu. Jeho šířka kolísala mezi 160–200 cm, hloubka mezi 60–80 cm. Jednalo se o zaniklý středověký příkop (obr. 44). V jeho výplni se nacházely zlomky keramických nádob, kousky mazanice, zvířecí kosti, uhlíky a četné železné artefakty (především hřeby a rombické šipky, ale také fragmenty pracovních nástrojů a dokonce torzo jezdeckého třmenu). Keramiku lze předběžně datovat převážně do pokročilého 13. a 14. století, nejmladší kusy pak ještě do 15. století (keramické nálezy však zatím nebyly nijak zpracovány, datace je tedy jen přibližná). Zajímavý je nález torza keramické plastiky koníka.

Vně příkopu se nacházel rozsáhlý zahloubený sídlištní objekt téměř čtvercového půdorysu, s rozměry cca 420 × 440/460 cm; poměrně rovné dno vytesané do skalnatého podloží se nacházelo v hloubce 100–130 cm. Objekt byl opatřen dvěma vstupy (ze severní a východní strany), které se svažovaly ke dnu postupně. Charakter výplně i nálezové spektrum byly obdobné jako v případě příkopu, ve střední části dna ležel celý skelet psa. Ve výplni objektu se dále podařilo díky detektoru kovů nalézt drobnou stříbrnou minci, která byla určena jako parvus Václava II. (za informaci děkuji P. Šlézarovi z Národního památkového ústavu – Územní odborné pracoviště Olomouc). Tři menší objekty byly zkoumány rovněž uvnitř fortifikace.

V Dubicku je v písemných pramenech připomínána existence středověké tvrze od 2. poloviny 13. století. Byla dobývána v roce 1424 husity a poté ještě za česko-uherských válek, kdy byla v roce 1471 zničena (Medek 1960). Předpokládalo se však, že se rozkládala na místě sakristie dubického kostela a přilehlé části hřbitova, přičemž náš výzkum se nachází skoro 200 m odtud výše po svahu. Prostor okolo tohoto výzkumu budeme dále archeologicky sledovat, neboť zde bude pokračovat výstavba rodinných domů.

Obr. 44. Dubicko. Plocha výzkumu od východu, na ploše vpředu zkoumaný příkop, za ním velký zahloubený sídlištní objekt; v pozadí budova kostela. Foto M. Šafář.

Fig. 44. *Dubicko. View of the excavation area from the east. The ditch is in the foreground with the subsurface feature behind it; the church building is in the background. Photo by M. Šafář.*

Literatura

Medek, V. 1960: Dubické panství (Příspěvek ke kolonizaci severní Moravy). *Severní Morava* 5, 18–25.

Tomešová, B., Halama, J. 2021: Dubicko (okr. Šumperk). *Přehled výzkumů* 62(1), 233–234.

Summary

During the construction of a family house on the south-east periphery of Dubicko (Šumperk District), part of the high medieval fortification (a ditch and a large subsurface feature) was excavated in 2021 (Fig. 44). The features contained fragments of pottery vessels, pieces of daub, animal bones, charcoal and numerous iron artefacts. Of interest is the discovery of an incomplete ceramic sculpture of a horse and a small silver coin (*Parvus* of Václav II). The fortified manor is mentioned in written sources from the second half of the 13th century; it was destroyed during the Bohemian-Hungarian War in 1471.

Jakub Halama

.....

Hostěnice (okr. Brno-venkov)

„Nad Kopečkem“, „U Šedého žlábku“, „Hostěnické propadání“, „U Vápenek“ / „Držice“, „Nad Knížecím lomem“, parc. č. 274/1, 274/24, 274/25, 274/485, 274/495, 274/355, 274/445.

Středověk, novověk. Milířiště, vápenka, areál těžby. Vizuální/geodetický průzkum. Záchranný výzkum. Uložení nálezu: Ústav archeologické památkové péče Brno, v. v. i.

Lokalizace: WGS-84: 49.2374472N, 16.7638125E; 49.2389744N, 16.7606581E; 49.2415522N, 16.7590058E

Během předstihového záchranného archeologického výzkumu v okolí areálu lomu Mokrá (Českomoravský cement, a. s.) byl v roce 2021 proveden průzkum terénu mezi lomy Břidla a Prostřední až po jihozápadní část Hostěnického údolí na kontaktu devonských vápenců s nekrasovými karbonskými horninami. Geodeticky byly zaměřeny další drobné selské vápenice a mělké lomy na vápenec v tratích „Nad Kopečkem“, „U Šedého žlábku“, „Nad Knížecím lomem“ a „Hostěnické propadání“. K významnějším poznatkům došlo v oblasti „Hostěnického propadání“ a „U Vápenek“ / „Držice“, kde byly lokalizovány pozůstatky rozměrných vícekanálových pecí, patrně z období vrcholného středověku. Další dva podobné objekty, avšak bez kanálové plenty, byly zaznamenány v areálu bývalého lichtenštejnského lomu v trati „U Vápenek“. Jejich rozmístění v rámci výrazně odtěžené části údolí naznačuje, že půjde o raně novověká, patrně milířovací pyrotechnologická zařízení.

Literatura

Neuvedeno.

Summary

In the vicinity of Mokrá Quarry in Hostěnice (Brno-Country District), a survey was carried out in 2021 in the area between the Břidla and Prostřední quarries up to the south-west area of Hostěnice Valley. The remains of large multi-channel kilns, probably dating back to the High Middle Ages, were located. Two other similar structures, apparently early modern, were recorded in the area of the former Lichtenstein quarry in ‘U Vápenek’ field.

Petr Kos

Hranice (okr. Přerov)

Masarykovo náměstí, parc. č. 2421/1.

Vrcholný středověk – novověk. Město. Skupina/síť sond. Záchranný výzkum. Uložení nálezu: Archeologické centrum Olomouc, p. o., inv. č. 05/2021-307-1 – 05/2021-326-3.

Lokalizace: WGS-84: 49.5485514N, 17.7345081E; 49.5485653N, 17.7349078E; 49.5475978N, 17.7344867E; 49.5476136N, 17.7351117E

V severní části Masarykova náměstí v Hranicích byl v průběhu měsíců března a dubna roku 2021 realizován záchranný archeologický výzkum, který byl vyvolán novou výsadbou vzrostlé zeleně. V místě nové výsadby byly vyhloubeny za pomocí těžké techniky čtyři sondy (S5 – 3,3 × 17,8 m; S6 3,3 × 17,8 m; S7 4,15 × 26,5 m; S8 3,3 × 18 m). Maximální úroveň dna sond se nalézala v hloubce 1,5 m od úrovně povrchu dnešní dlažby, která tvoří povrch okolního terénu. Další dvě sondy (S9 a S10 o rozměrech 4 × 4 m) byly vyhloubeny po obou stranách jižního konce náměstí v úrovni závěru farního kostela Stětí sv. Jana Křtitele vedle parkovacích míst. Výkop obou sond byl v době výzkumu již zčásti zasypán, zjištěná maximální hloubka byla 1 m. Na profilech výkopů bylo zpozorováno kulturní souvrství a dva zahloubené objekty. Tento výzkum navázal na záchranný archeologický výzkum realizovaný již v roce 2006, který probíhal dle postupu stavebních prací na celé ploše Masarykova náměstí (Vrána 2007a; 2007b). Kulturní souvrství i zahloubené objekty lze datovat do období vrcholného středověku až novověku. Při hloubení výkopu sondy S5 bylo porušeno již nefunkční dřevěné potrubí, další dřevěné potrubí bylo narušeno při hloubení výkopu vedoucího od S5 směrem k šachtě stávající kanalizace (obr. 45). Obdobné dřevěné potrubí bylo zjištěno při záchranném archeologickém výzkumu na Masarykově náměstí již v roce 2006 (Vrána 2008). V souvislosti s touto akcí byl také proveden archeologický dohled výkopu pro elektrické vedení, který vedl od budovy Staré radnice č. 71 (nyní sídlo městského muzea) podél farního kostela Stětí sv. Jana Křtitele až do prostoru sond S8 a S9, narušení archeologických situací však nebylo pozorováno.

Literatura

Vrána, J. 2007a: Hranice (okr. Přerov), Masarykovo náměstí. *Přehled výzkumů* 48, 467.

Vrána, J. 2007b: *Záchranný archeologický výzkum Hranice – Masarykovo náměstí, Olomouc, č. j. 209/07.* Rkp. nálezové zprávy, č. j. MTX200801112 [cit. 2022-11-04]. Uloženo: Archiv nálezových zpráv Archeologického ústavu AV ČR, Brno, v. v. i. Dostupné také z: Digitální archiv Archeologické mapy České republiky https://digiarchiv.aiscr.cz/id/M-TX-200801112.

Vrána, J. 2008: Dřevěné potrubí nalezené na Masarykově náměstí v Hranicích (okres Přerov). In: M. Bém, J. Peška (eds.): *Ročenka 2007.* Olomouc: Archeologické centrum Olomouc, 181–195.

Obr. 45. Hranice. Pohled na odkrytou část dřevěného potrubí, na jehož konci je patrná kovová spojka; pohled od východu. Foto J. Vrána.

Fig. 45. *Hranice. View from the east of the unearthed part of the wooden pipeline with a visible metal clamp at the end. Photo by J. Vrána.*

Summary

The high medieval cultural strata and remains of the stone paving from the modern period were documented in 2021 during a rescue excavation at Masaryk Square in Hranice (Přerov District). A wooden pipeline, which had already been discovered during a rescue excavation in 2006 (Vrána 2008), was disturbed by construction work in several sections (Fig. 45).

Jakub Vrána

Hrdibořice (okr. Prostějov)

Intravilán obce, parc. č. 314, 315, 260.

Vrcholný středověk, pozdní středověk, novověk. Vesnice. Skupina/síť sond. Záchranný výzkum. Uložení nálezu: Muzeum a galerie v Prostějově, p. o., inv. č. 320.612–320.635, 320.645–320.649.

Lokalizace: S-JTSK: -550522.70, -1133859.50

V dubnu a květnu 2021 byly realizovány zemní práce související s pokládkou optických kabelů internetové sítě společnosti INFOS ART v obci Hrdibořice (AMČR). I přes skutečnost, že parametry potřebných liniových výkopů lze z pohledu archeologie označit spíše za mikrosondáž, přineslo jejich sledování cenné poznatky k historii této středomoravské obce. Její původní půdorysné schéma tvořila návesní ulicovka s osou vymezenou dnešní kaplí sv. Floriána na straně jedné a objektem bývalého mlýna na straně druhé. V tomto prostoru bylo lokalizováno narušení hned několika archeologických objektů s keramikou náležející do průběhu pokročilého 13. století (zde vzpomeňme nejstarší písemnou zmínku o obci z roku 1254: *inter villam Hrdiwborizc*; Hosák, Šrámek 1970, 299) až závěru 16. století. K zajímavému objevu došlo před domem č. p. 9, kde výhozy zeminy překvapivě poskytly také kolekci zlomků pozdně renesančních kamnových kachlů. Bezesporu nejzajímavějším kusem v této kolekci je portrétní kachel – římsový kachel s dvojportrétem – busta urozeného muže a ženy, jejíž vročení končí číslicí 9. Výbornou analogií je zde nález z otaslavického hradu s datací kolem roku 1568 (Menoušková, Měřínský 2008, 87, pol. 266) nebo podobný kus bez vročení z Úprkovy ulice v Prostějově (Geislerová, Parma 2013, 279). Dobře ikonograficky určitelné jsou i zlomky několika kachlů s architektonickými motivy – základní kachel s nikou uzavřenou konchou, dvojicí oken po stranách a rostlinným motivem v pozadí. Obdobné kusy datované do 16. století známe z měst Prostějov a Holešov (Menoušková, Měřínský 2008, 135, pol. 439, 440). Poslední skupinu tvoří zlomky kachle/lů s ornamenty – rozeta/slunce v medailonu doplněná květinovými vzory (volné analogie s datací do 16. století, např. položka č. 1299 nebo položka č. 1335 v práci Pavlík, Vitanovský 2004). Ve středomoravském venkovském prostředí jde stále o ne zcela obvyklý a interpretačně zajímavý doklad kachlových kamen (cf. Hlubek, Faltýnek 2016, 121), který zřejmě odráží zlepšující se majetkové poměry a tím i vzrůstající životní úroveň obyvatelstva hanáckých vesnic v raném novověku, kdy došlo také k postupnému stírání rozdílů ve způsobu vytápění obytných prostor ve městech a na vesnici.

Literatura

AMČR: Záznam M-202103117 [cit. 2022-11-04]. Archeologická mapa České republiky.

Geislerová, K., Parma, D. (eds.) 2013: *Výzkumy – Ausgrabungen 2005–2010*. Brno: Ústav archeologické památkové péče.

Hlubek, L., Faltýnek, K. 2016: Soubor raně novověkých kachlů z Chořelic (okr. Olomouc). *Zprávy Vlastivědného muzea v Olomouci* 312, 113–124.

Hosák, L., Šrámek, R. 1970: *Místní jména na Moravě a ve Slezsku. I. A–L*. Praha: Academia.

Menoušková, D., Měřínský, Z. (eds.) 2008: *Krása, která hřeje. Výběrový katalog gotických a renesančních kachlů Moravy a Slezska*. Uherské Hradiště: Slovácké muzeum.

Pavlík, Č., Vitanovský, M. 2004: *Encyklopedie kachlů v Čechách, na Moravě a ve Slezsku. Ikonografický atlas reliéfů na kachlích gotiky a renesance*. Praha: Libri.

Summary

During the installation of optic cables in Hrdibořice (Prostějov District) in 2021, a settlement dating from the late 13th century to the end of the 16th century was documented in the village centre. Particularly noteworthy are the fragments of late Renaissance stove tiles.

Pavel Fojtík

Javorník (k. ú. Javorník-město, okr. Jeseník)

„Podměstí", parc. č. 492.

Industriální období 2. Samostatná usedlost, dílenský areál. Plošný odkryv. Badatelský výzkum. Uložení nálezu: Vlastivědné muzeum Jesenicka, p. o.

Lokalizace: WGS-84: 50.393561246, 17.004871784

V roce 2021 byla provedena čtvrtá závěrečná etapa výzkumu hospodářského stavení na katastru obce Javorník v trati Podměstí západně od zástavby. Tímto rokem byl tak ukončen zjišťovací výzkum budovy, která byla součástí objektu bývalé turbíny firmy Bruno Lux (výroba kachlů a dalších keramických předmětů). Objekt obdélníkovitého tvaru byl rozdělen na dvě části za sebou vybudovaných místností. V přední byly vybudovány tři kóje pro hospodářská zvířata, kdy dvě (uprostřed a vpravo od vstupních dveří) byly po nějaké době následně zrušeny a místo nich byla vytvořena dílna obsluhy turbíny. V levé části místnosti byl v kóji nalezen kamenný žlab pro krmení vepřů. Zadní trakt, do kterého se vcházelo bokem objektu, sloužil nejenom pro hospodářská zvířata, ale zadní část byla zvolena i jako odpočinkové místo pro obsluhu. V této části byl objekt propojen vchodem s budovou bývalé turbíny.

Literatura

Neuvedeno.

Summary

In 2021, the final phase of excavation was carried out in Javorník – 'Podměstí' field (Jeseník District). A small building that used to serve the turbine operators of the Bruno Lux Company was discovered during the excavation.

Milan Rychlý

Jedovnice (okr. Blansko)

„U Kůlny", parc. č. 2666/22.

Středověk. Vodní dílo, samostatná usedlost. Vizuální/geodetický průzkum. Záchranný výzkum. Uložení nálezu: Ústav archeologické památkové péče Brno, v. v. i.

Lokalizace: WGS-84: 49.328760011, 16.783347162; 49.3292631N, 16.7851131E; 49.3281461N, 16.7849711E; 49.3278278N, 16.7829192E

Během výstavby vodovodu „Pitná voda Jedovnicko" byl v roce 2021 ve spolupráci s J. Plchem z Jedovnic a M. Režným z Rychtářova v okolí penzionu Kůlna orientačně zaměřen relikt bývalého vodního, snad mlýnského náhonu a místo s pozůstatky kamenných základů zaniklé středověké usedlosti. Je velmi pravděpodobné, že jihovýchodně penzionu zachytila rýha budovaného vodovodu v úseku podél jižního okraje cesty další neznámý průběh vodního náhonu, který mohl být původně dotován vodami Podomského potoka z prostoru přítokového údolí.

Z místa zaniklé středověké usedlosti byly získány M. Režným zlomky pozdně středověké keramiky a část profilovaného ingotu s objemnými slitky olova. Zmíněné poznatky poukazují na dosud neověřenou existenci hutního areálu využívajícího ke své činnosti síly tekoucí vody. Vystupující pískovcové kameny načervenalého zbarvení signalizují v lučním terénu přítomnost neznámých kamenných konstrukcí.

Literatura

Neuvedeno.

Summary

A relic of a former raceway (perhaps a mill race) and the remains of the stone foundations of a deserted medieval farmstead with finds of late medieval pottery and part of an ingot with lead pigs were found in 2021 near the Kůlna Guesthouse during a water pipeline construction in Jedovnice (Blansko District).

Petr Kos

Ježkovice (k. ú. Ježkovice na Moravě, okr. Vyškov)

„Černov".

Raný středověk. Hradiště. Průzkum detektorem kovu. Uložení nálezu: Moravské zemské muzeum.

Lokalizace: WGS-84: 49.3022361N, 16.8673911E

Během detektorové prospekce na lokalitě (bližší informace viz Čižmář et al. 2022) byla v roce 2021 nalezena také tři neúplná slovansko-avarská opasková kování (obr. 46). Dvě větší kování je možné datovat do fáze SS IV podle J. Zábojníka (Zábojník 1991, 241, 248), která odpovídá období konce 8. století.

Literatura

Čižmář, I., Čižmářová, H., Golec, M., Golec Mírová, Z. 2022: Ježkovice (k. ú. Ježkovice na Moravě, okr. Vyškov). *Přehled výzkumů* 63(1), 187.

Zábojník, J. 1991: Seriation von Gürtelbeschlaggarnituren aus dem Gebiet der Slowakei und Österreichs (Beitrag zur Chronologie der Zeit des Awarischen Kaganats). In: Z. Čilinská (ed.): *K problematike osídlenia stredodunajskej oblasti vo včasnom stredoveku*. Nitra: Archeologický ústav SAV, 219–321.

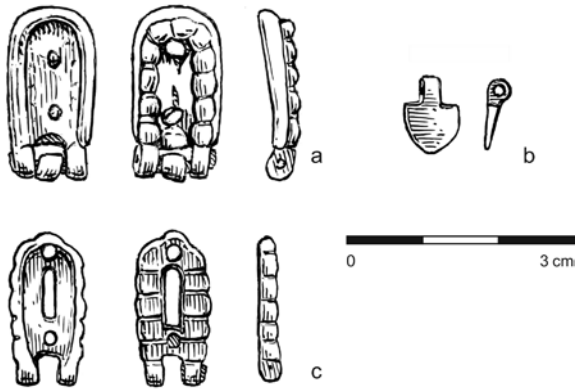

Obr. 46. Ježkovice. Kresebná dokumentace slovansko-avarských opaskových kování. Kresba A. Krechlerová.

Fig. 46. *Ježkovice. Drawing of the Slavic-Avar belt mounts. Drawing by A. Krechlerová.*

Summary

Three incomplete Slavic-Avar belt mounts (Fig. 46) were found during a metal detector survey in Ježkovice (Vyškov District) in 2021.

Ivan Čižmář, Hana Čižmářová, Martin Golec, Zuzana Golec Mírová

Literatura

Hlas, J., Kiecoň, M., Zezula, M. a kol. 2014: *6114/Moravia – VTL plynovod. Zpráva o terénní prospekci a identifikaci archeologických lokalit I-III.* Rkp. nálezové zprávy, č. j. MTX202100524 [cit. 2022-11-04]. Uloženo: Archiv nálezových zpráv Archeologického ústavu AV ČR, Brno, v. v. i. Dostupné také z: Digitální archiv Archeologické mapy České republiky https://digiarchiv.aiscr.cz/id/M-TX-202100524.

Škojec, J., Janál, J. 2003: Čejč (okr. Hodonín). *Přehled výzkumů* 44, 225–226.

Kobylí (k. ú. Kobylí na Moravě, okr. Břeclav)

„Nivky od močáru“, parc. č. 10003–10008.

Raný středověk, novověk. Sídliště, komunikace. Plošný odkryv. Záchranný výzkum. Uložení nálezu: Ústav archeologické památkové péče Brno, v. v. i.

Lokalizace: WGS-84: 48.9302761N, 16.9545108E; 48.931643138, 16.953120093; 48.9304403N, 16.9547517E

V průběhu roku 2021 uskutečnili pracovníci Ústavu archeologické památkové péče Brno, v. v. i., předstihový výzkum před plánovanou výstavbou VTL plynovodu Moravia v polní trati „Nivky od močáru“. Lokalita byla narušena již v roce 2002 při budování souběžného plynovodu, kdy zde byly zachyceny dvě sídlištní jámy z doby bronzové (Škojec, Janál 2003, 225). Její rozsah pak byl upřesněn na základě výsledků systematické terénní prospekce trasy zamýšleného plynovodu realizované v roce 2013 (Hlas et al. 2014). Dotčený prostor se nacházel v nadmořské výšce 188–190 m na úpatí severovýchodního svahu, který vybíhá mezi bezejmenné zdrojnice čejčského rybníka.

V rámci skryté plochy o rozloze zhruba 0,5 ha bylo zachyceno celkem 223 zahloubených objektů, z nichž část bylo možné na základě získaného materiálu datovat do raného středověku. Především se jednalo o základy pěti menších domů čtvercového či obdélníkového půdorysu s podlahou částečně zapuštěnou do terénu. Domy byly zpravidla opatřeny po obvodu kůlovou konstrukcí a v jednom z rohů kamenným otopným zařízením (obr. 47). Pomineme-li indiferentní jámy bez možnosti bližší funkční interpretace, pak strukturu osady dále tvořily objekty výrobního či hospodářského charakteru, jako jsou hliněné pece se dny někdy vyloženými kameny a charakteristické zásobní jámy hruškovitého profilu s plochým, popřípadě prohnutým dnem.

V novověku pak přes severní úsek plochy probíhala ve směru od severovýchodu k jihozápadu nezpevněná cesta (obr. 48).

Obr. 47. Kobylí. Pohled na chatu s otopným zařízením. Foto I. Čižmář.

Fig. 47. *Kobylí. View of the semi-sunken hut with a stone oven. Photo by I. Čižmář.*

Obr. 48. Kobylí. Odkrytá novověká cesta. Foto M. Přichystal.

Fig. 48. *Kobylí. Unearthed modern period road. Photo by M. Přichystal.*

Summary

In 2021, a rescue excavation was carried out in Kobylí (Břeclav District) on the route of the Moravia high-pressure gas pipeline. The investigated area yielded 223 subsurface features, some of which could be dated to the Early Middle Ages (foundations of five semi-sunken huts – post-built structures – with a stone oven; Fig. 47). The settlement also contained production and other

structures and features, including storage pits and kilns. In the modern period, an unpaved road ran through the site (Fig. 48).

Michal Přichystal

Koryčany (okr. Kroměříž)

„Padělky“.

Raný středověk. Sídliště. Plošný odkryv. Záchranný výzkum. Uložení nálezu: Archeologické centrum Olomouc, p. o.

Lokalizace: WGS-84: 49.1116772N, 17.1463600E; 49.1102586N, 17.1463278E; 49.1102233N, 17.1472933E; 49.1116842N, 17.1472183E

Záchranný archeologický výzkum na lokalitě Koryčany v trati „Padělky“ byl s přestávkou proveden pracovníky Archeologického centra Olomouc, p. o., v době mezi 29. zářím a 10. prosincem roku 2021 v předstihu před plánovanou investiční stavbou budoucího VTL plynovodu Moravia. V trase plánovaného plynovodu jde o úsek mezi 50,6 km a 50,9 km. Investorem stavby byla společnost NET4GAS, s.r.o. Během výzkumu byla prozkoumána již dříve známá polykulturní lokalita s doklady lidských aktivit od neolitu po raný středověk (Benešová 1956; Chleborád 1914).

V ploše výzkumu byly prozkoumány čtyři zásobní jámy obsahující zatím blíže neurčený raně středověký keramický materiál. V jedné ze zásobních jam byla zachycena část skeletu malého zvířete bez hlavy v anatomické pozici. Další z prozkoumaných jam obsahovala ve výplni velké množství kamenných balvanů s pravděpodobnými stopami vystavení žáru. Je tedy zřejmé, že byla zachycena část blíže neurčeného sídliště.

V rámci ostatních komponent bylo prozkoumáno sídliště kultury s lineární keramikou, pohřebiště kultury se šňůrovou keramikou, hrob kultury zvoncovitých pohárů a sídliště z mladší doby římské (Záhorák 2022).

Literatura

Benešová, A. 1956: *Zpráva o zjišťovacím výzkumu volutového sídliště a šňůrového hrobu v Mouchnicích, okr. Bučovice*. Rkp. nálezové zprávy, č. j. MTX195701084 [cit. 2022-11-04]. Uloženo: Archiv nálezových zpráv Archeologického ústavu AV ČR, Brno, v. v. i. Dostupné také z: Digitální archiv Archeologické mapy České republiky https://digiarchiv.aiscr.cz/id/M-TX-195701084.

Chleborád, M. 1914: Archeologické nálezy okresu bučovického v letech 1912 a 1913. *Časopis Moravského musea zemského* 14, 272–282.

Záhorák, V. 2022: Koryčany (okr. Kroměříž). *Přehled výzkumů* 63(1), 201.

Summary

A rescue excavation carried out in ‘Padělky’ field west of Koryčany (Kroměříž District) in 2021 yielded a multi-period site, including part of the early medieval settlement.

Vít Záhorák

Kovalovice (okr. Brno-venkov)

Stará Pošta, parc. č. 660/10.

Novověk. Cesta. Vertikální řez. Záchranný výzkum. Uložení nálezu: neodebrány.

Lokalizace: WGS-84: 49.1849075N, 16.8263106E

Během budování nového vodovodního řadu v areálu bývalé Pozořické Pošty (dnes Stará Pošta) byly v roce 2021 západně výklenkové kapličky rýhou zachyceny základy bývalého mýtního domku, jenž původně stál v 19. století jako součást širšího areálu (hospoda, pošta) na staré poštovní olomoucké cestě.

Literatura

Neuvedeno.

Summary

The foundations of a 19th-century tollhouse were discovered in 2021 during the construction of a water pipeline in the premises of the former Pozořice post office and an old inn (today known as Stará Pošta) in Kovalovice (Brno-Country District)

Petr Kos

Kralice na Hané (okr. Prostějov)

Ul. Tyršova č. p. 286, parc. č. 523/2.

Mladohradištní období (RS4). Pohřebiště/hřbitov. Plošný odkryv. Záchranný výzkum. Uložení nálezu: Masarykova univerzita – Přírodovědecká fakulta.

Lokalizace: S-JTSK: -553732.87, -1135113.91

Dne 14. dubna 2021 v podvečerních hodinách byl Policií ČR oznámen nález lidských kosterních pozůstatků objevených při kopání bazénu na zahradě jednoho z rodinných domů v Kralicích na Hané (AMČR). Z prvotního ohledání místa bylo zřejmé, že se jedná o nález archeologické povahy. V následujících dvou dnech byl realizován záchranný archeologický výzkum soustředěný na odkryv, dokumentaci a následné vyzvednutí narušeného kostrového hrobu (obr. 49). V hloubce 80 cm od současného povrchu se rýsovala protáhle oválná hrobová jáma jen nevýrazně zahloubená do spraše. Ta obsahovala skelet adolescentního jedince, jehož věk lze předběžně odhadnout na 12+. Tělo bylo uloženo v natažené poloze na zádech, s rukama těsně podél těla (můžeme tak usuzovat na jeho pevnější stažení do „pohřebního roucha“) a s orientací cca ve směru SZ–JV (hlava–nohy). Uplatněný pohřební ritus a charakter terénní situace dovolují, i přes absenci doprovodných nálezů umožňujících přesnější dataci, hovořit o raně středověkém stáří hrobu, pravděpodobně 11. až počátek 12. století, tedy období tzv. mladší doby hradištní. Výše popsaný hrob by mohl být součástí většího pohřebiště, které časově předchází první strohé písemné zmínce o Kralicích na Hané z roku 1225. Již v průběhu 13. století máme však písemné doklady o kralické faře, kterou získali kanovníci brněnského svatopetrského kolegiátního chrámu, a kde zřejmě dosluhovali pensionovaní kanovníci brněnské kapituly. K roku 1304 jsme pak zpraveni o existenci Kralic jako trhové vsi. Na jiném místě, v obecním hliníku a pískovně severně Vítonic u Kralic na Hané, byly již koncem 19. století náhodně objevovány kostrové hroby obsahující keramické nádoby a šperky z období Velké Moravy (Fojtík 2008, 88–89; Fojtík, Šmíd 2008, 58–61, tab. 44–45; s další literaturou a prameny). Jiné hroby zde poskytly mladohradištní

esovité záušnice a stříbrnou minci olomouckého údělného knížete Vratislava I., 1058–1061 (Fojtík 2008, 88–89; Fojtík, Šmíd 2008, 97–98; s další literaturou a prameny). Tyto dřívější nálezy nepřímo potvrzují existenci raně středověké osady rozložené zřejmě v prostoru dnešních Kralic na Hané, v širší oblasti křížících se významných obchodních tras – ve směru ze severu na jih starobylé Jantarové stezky spojující Pobaltí s jihem Evropy a ve směru od západu k východu pak na svém významu právě v těchto časech nabývající euroasijské magistrály (trasa Řezno – Praha – Olomouc – Kyjevská Rus).

Literatura

AMČR: Záznam M-202103221 [cit. 2022-11-04]. Archeologická mapa České republiky.

Fojtík, P. 2008: *Slovanské osídlení Prostějovska ve světle hrobů a pohřebišť.* Archeologické památky střední Moravy 16. Olomouc: Archeologické centrum.

Fojtík, P., Šmíd, M. 2008: *Slovanské hroby a pohřebiště na Prostějovsku.* Pravěk. Supplementum 18. Brno: Ústav archeologické památkové péče Brno.

Obr. 49. Kralice na Hané. Odkrytý raně středověký kostrový hrob. Foto P. Fojtík.

Fig. 49. *Kralice na Hané. Early medieval inhumation grave. Photo by P. Fojtík.*

Summary

An inhumation grave of an adolescent individual (Fig. 49) was unearthed in 2021 at 286 Tyršova Street in Kralice na Hané (Prostějov District) during a swimming pool construction. Despite missing the grave goods, the grave can be dated to the Late Hillfort Period based on the archaeological context.

Pavel Fojtík

Kroměříž (okr. Kroměříž)

Ul. Štěchovice, parc. č. 413/3.

Vrcholný středověk – novověk. Vesnice/městečko, předměstí. Plošný odkryv. Záchranný výzkum. Uložení nálezu: Muzeum Kroměřížska, p. o.

Lokalizace: WGS-84: 49.2997069N, 17.3848500E

V původně samostatné a později integrované místní části města Kroměříže, Štěchovicích, probíhal v souvislosti s výstavbou nového bytového domu záchranný archeologický výzkum, při kterém se v roce 2021 podařilo prozkoumat cca 80 procent plochy, na níž se nacházelo asi 20 archeologických objektů. Ty reprezentují hospodářské zázemí původních domů i poskytly informace o vývoji parcel – historicky zde byly asi dvě až tři parcely, které navazovaly od jihozápadu na tzv. Wechův dvůr (architektonická památka, stojící zde již v 15. století). Nejstarší situace spadají do poloviny 13. století. Na prozkoumaném pozemku byly registrovány hospodářské jámy, zásobnice, jímky a také zděný půdorys suterénu domu, který zde ovšem stál až v pokročilejším novověku (obr. 50).

Literatura

Neuvedeno.

Obr. 50. Kroměříž. Letecký snímek severní části parcely se začištěným suterénem novověkého domu. Foto Ústav archeologické památkové péče Brno, v. v. i.

Fig. 50. *Kroměříž. Aerial image of the northern part of the excavated area with the modern period house basement. Photo by the Institute of Archaeological Heritage Brno.*

Summary

The plot development from the 13th century to the modern period (Fig. 50) was monitored and documented in the area west of the Wech Mansion in Štěchovice Street (Kroměříž District) during a rescue archaeological excavation in 2021.

Miroslav Popelka, Martin Paulus

Kroměříž (okr. Kroměříž)

Ul. Tovačovského č. p. 11, parc. č. 1142.

Vrcholný středověk – novověk. Město, předměstí. Vertikální řez. Záchranný výzkum. Uložení nálezu: Muzeum Kroměřížska, p. o.

Lokalizace: WGS-84: 49.2978597N, 17.3978750E

V rámci přestavby původní základní školy Palackého na bytový dům byly v roce 2021 při lokálních výkopech pro liniové prvky na nádvoří parc. č. 1142 dokumentovány relikty původního městského opevnění a stratigrafická situace před a za hradbou. Současně se podařilo v jednom ze suterénů na obnaženém profilu identifikovat a dokumentovat zvrstvení reprezentující pravděpodobně původní vnější příkop za městskou hradbou.

Literatura

Neuvedeno.

Summary

The stratigraphic contexts were documented in the area of the town fortification and adjacent ditch during construction work in Tovačovského Street in Kroměříž (Kroměříž District) in 2021.

Miroslav Popelka, Martin Paulus

Křenovice (k. ú. Křenovice u Kojetína, okr. Přerov)

„Hradisko“, parc. č. 2128.

Mladohradištní období (RS4). Ojedinělý artefakt. Průzkum detektorem kovu. Uložení nálezu: Muzeum Komenského v Přerově, p. o.

Lokalizace: nepublikováno z důvodu ochrany lokality

V letech 2014–2021 byly archeologem a spolupracovníky Muzea Komenského v Přerově provedeny povrchové sběry doprovázené preventivní detektorovou prospekcí v prostoru zemědělsky obdělávané polykulturní lokality v poloze „Hradisko“ na katastrálním území obce Křenovice u Kojetína. „Hradisko“ známé v archeologické literatuře od konce 19. století je situováno na severních výběžcích Litenčické pahorkatiny (Knies 1894, 2; Červinka 1896, 58–59; 1902, 233). V roce 2002 zde proběhla detektorová prospekce, z níž byl získán a vyhodnocen soubor kovových předmětů pozdně halštatského stáří (Hlava 2003). Dosavadní archeologické nálezy byly v poslední době podrobeny detailnímu vyhodnocení (Tichá Bambasová 2020).

V roce 2017 nalezl M. Komínek během preventivní detektorové prospekce v prostoru severozápadního předpolí hradiska stříbrný denár z 11. století. Místo nálezu se nachází na parc. č. 2128. Nadmořská výška místa nálezové polohy činí 217 m.

Solitérní nález ztrátové mince pochází ze svrchní úrovně ornice. Jedná se o ražbu, kterou nechal v olomoucké mincovně razit údělný kníže Ota I. Sličný (1061–1087; obr. 51). Na líci ražby je vyobrazena stojící postava s kopím. Zobrazená postava stojí čelně a kopí drží v pravé ruce. Opis na líci tvoří dvě slova: OTTO DVX. Na straně druhé je vyobrazeno poprsí panovníka s křížkem zleva. Na rubu ražby je rovněž umístěn opis, který odkazuje na jméno sv. Václava: WENCEZLAVS.

V souvislosti se vznikem či obnovou olomouckého biskupství Vratislavem II. v roce 1063 se uctívání sv. Václava začíná výrazněji promítat do povědomí lidí i na Moravě (Surá 2019, 17).

Průměr denáru z Křenovic činí 15 mm a jeho hmotnost 0,6 g. Stříbrný denár malého střížku lze zařadit k typu Cach 372 (Cach 1972, 23, č. 372; Videman, Paukert 2009, 86–87, typ 35).

S denáry údělných knížat Oty I. Sličného (1061–1087) a jeho bratra Konráda (1061–1092) se v archeologickém kontextu setkáváme nejen coby součástí hrobové výbavy, ale zároveň jsou zastoupeny v mincovních depotech z doby jejich vlády (Videman, Macháček 2013, 866–867). Na Přerovsku se nálezy denárů objevují spíše vzácně.

Nález stříbrného denáru v předpolí zaniklého pravěkého hradiska poukazuje na blíže nespecifikovatelné aktivity v mladší době hradištní na této lokalitě, nejspíše však souvisí s pohybem na dálkové obchodní komunikaci probíhající mezi severem a jihem Moravy.

Literatura

Cach, F. 1972: *Nejstarší české mince II.* Praha: Česká numismatická společnost v Praze.

Červinka, L. I. 1896: *Pravěká hradiska na Moravě.* Kroměříž: Jindřich Slovák.

Červinka, L. I. 1902: *Morava za pravěku.* Brno: Muzejní spolek v Brně.

Hlava, M. 2003: Nové halštatské nálezy z Hradiska u Křenovic (okr. Přerov). *Pravěk* Nová řada 12/2002, 121–132.

Knies, J. 1894: Předhistorické nálezy v Křenovicích a okolí. *Časopis Vlasteneckého spolku muzejního v Olomouci* XI, 1–12.

Surá, A. 2019: *Mincovní obrazy na moravských denárech 11. a 12. století.* Rkp. bakalářské diplomové práce. Masarykova univerzita. Filozofická fakulta. Ústav pomocných věd historických a archivnictví. Uloženo: Archiv závěrečných prací Masarykovy univerzity. [cit. 2022-03-11]. Dostupné z: https://is.muni.cz/th/pxrm6/.

Tichá Bambasová, S. 2020: *Křenovice – „Hradisko“ a jeho zázemí v době halštatské.* Olomouc: Archeologické centrum.

Videman, J., Macháček, J. 2013: Nové mincovní nálezy z dolního Podyjí v kontextu raně středověké Moravy. *Archeologické rozhledy* LXV(4), 851–871.

Videman, J., Paukert, J. 2009: *Moravské denáry 11. a 12. století.* Kroměříž: Česká numismatická společnost.

Obr. 51. Křenovice. Stříbrný denár Oty I. Foto Z. Schenk.

Fig. 51. *Křenovice. Silver denarius of Otto I. Photo by Z. Schenk.*

Summary

An isolated silver coin struck during the reign of Otto I of Olomouc (1061–1087; Fig. 51) was found in Křenovice (Křenovice u Kojetína cadastral area, Přerov District) by M. Komínek during a metal detector survey in ‘Hradisko’ field in 2017.

Zdeněk Schenk, Miroslav Komínek

Kyjov (k. ú. Bohuslavice u Kyjova, okr. Hodonín)

„Vlčí jáma“.

Středověk. Depot. Průzkum detektorem kovu. Uložení nálezu: Ústav archeologické památkové péče Brno, v. v. i.

Lokalizace: nepublikováno z důvodu ochrany lokality

Při procházce lesem v květnu 2021 nalezl R. Hrdlička z Lovčic detektorem kovů v lesní hrabance několik drobných stříbrných mincí. Když bylo patrné, že další mince budou přibývat, oznámil svůj nález Ústavu archeologické památkové péče Brno, v. v. i. Po příjezdu pracovníků na místo byla vytyčena menší sonda o stranách 1 × 1 m, v jejímž rámci byla opatrně po vrstvách odstraňována lesní hrabanka. Snižované úrovně i hromady byly průběžně prohledávány s pomocí detektoru XP Deus, díky čemuž se podařilo podchytit i drobné zlomky mincí o velikosti několika milimetrů. Celou sondu bylo nutné s ohledem na rozptyl mincí rozšířit na plochu cca 3 × 3 m okolo největší koncentrace. Během výzkumu nebyly kromě mincí zachyceny žádné další archeologické artefakty (např. nádobka) a s ohledem na rozptyl nálezů je možné uvažovat o původním uložení mincí v obalu z organického materiálu, např. plátěném sáčku.

Uložení mincí může souviset se středověkými komunikačními koridory. Nedaleko místa nálezu se totiž nachází systém úvozových cest.

Depot obsahuje 55 celých mincí a velké množství větších či menších fragmentů. Vyskytuje se v něm pouze jeden typ drobné, snad slezské, stříbrné mince z 15. století (?). Jedná se o zajímavý typ mince, který je v našich nálezech málo známý. Její původní přiřazení mezi slezské ražby (Saurma-Jeltsch 1883, Tab. VIII/3) je v současné době přehodnocováno.

Literatura

Saurma-Jeltsch, H. v. 1883: *Schlesische Münzen und Medaillen. Namens des Vereins für das Museum Schlesischer Alterthümer.* Breslau: Nichkowsky.

Summary

A chance discovery of a silver coin hoard was made with a metal detector in 2021 in Bohuslavice u Kyjova (Hodonín District). The hoard contained 15th-century coins, which were previously unknown in the territory of the Czech Republic.

Ivan Čižmář, Dagmar Grossmannová

Litovel (k. ú. Unčovice, okr. Olomouc)

Intravilán, parc. č. 53/1.

Vrcholný středověk – novověk. Tvrz/hrádek. Povrchový sběr. Průzkum. Uložení nálezu: Vlastivědné muzeum v Olomouci.

Lokalizace: WGS-84: 49.6646417N, 17.1089086E

Výraznou dominantou Unčovic, části obce Litovel, je tvrz situovaná na malém návrší v jihovýchodní části obce. Vlastní areál šlechtického sídla vymezuje kamenná zeď se vstupní branou na jižní straně. Objekt lze popsat jako patrovou stavbu obdélného půdorysu (15 × 11 m) s malou schodišťovou věží v severovýchodním rohu. Hlavní vchod se nachází v západním průčelí a nad ním je umístěn barokní erb města Olomouce. Památka má dva sklepní prostory s valenými klenbami. V úrovni prvního patra se na východní straně dochoval zděný prevét a dvojice konzol představuje nejspíše pozůstatek druhého prevétu. Z hmoty zdiva prvního patra ještě vystupuje rohový arkýř. Dnes tuto kulturní památku vlastní Zemědělské družstvo Unčovice a objekt není volně přístupný.

První písemná zmínka o Unčovicích se váže k roku 1348, kdy ves vlastnila vdova Jitka (Judita) z Vildenberka. Ta je pokládána za zakladatelku zdejšího sídla. Připouští se, že v prvotní stavební fázi byla tvrz vystavěna ze dřeva, ale patrně během 2. poloviny 14. století měla být přestavěna do kamenné podoby. O významu objektu svědčí to, že roku 1410 je v písemných pramenech zmiňován purkrabí. Unčovická tvrz přečkala bez větší újmy husitské války, protože ji držel kališník Hynce Ptáček z Pirkštejna. K jejímu dobytí došlo až v průběhu česko-uherských válek. V roce 1492 byla uvedena jako pustá. Zdá se pravděpodobné, že krátce poté došlo k jejímu obnovení, neboť roku 1499 koupil Unčovice s opravenou tvrzí Hanuš Haugvic z Biskupic. Ten objekt přestavěl v renesančním slohu. Roku 1546 prodal Václav Haugvic ves Unčovice i s tvrzí městu Olomouc. Během třicetileté války sídlo dobylo švédské vojsko. Město objekt nechalo opravit a v přízemí fungoval šenk a tančírna. V 2. polovině 19. století zde byla zřízena i škola a po druhé světové válce památku získalo místní zemědělské družstvo (např. Pinkava 1903, 293–299; Gardavský 1959, 315–318; Nekuda, Unger 1981, 299; Plaček 2001, 661–662).

Z tvrze ani z jejího nejbližšího okolí nemáme prozatím k dispozici žádný archeologický materiál. Pouze hypoteticky mohou být s tvrzí spojovány dva loštické poháry s věncem oušek pod okrajem, původně uložené v Městském muzeu v Litovli (Hlubek 2015, 124). V roce 2021 provedl autor příspěvku povrchový průzkum na ploše návrší, které je zčásti volně přístupné. Podařilo se mu získat nepočetnou kolekci nálezů, které mohou s velkou mírou pravděpodobnosti souviset s provozem referované tvrze. Tři nezdobené zlomky výdutí lze rámcově zařadit do 14.–15. století. Zbytek materiálu reprezentuje zakuřovaná hrnčina s vlešťovanými vzory, tenkostěnná keramika s glazurou na vnitřní straně a zlomky porcelánu. Okraje hrncovitých nádob jsou buď ovalené, nebo čočkovité zesílené. Tuto keramiku můžeme obecně zařadit do průběhu 17. až počátku 20. století. Pozoruhodným nálezem je modře zbarvená skleněná vložka vybroušená do tvaru oválu o rozměrech 18 × 11 mm.

Literatura

Gardavský, Z. 1959: Dvě význačné tvrze Olomouckého kraje. In: V. Jochman (ed.): *Sborník Krajského vlastivědného muzea, oddíl B, společenské vědy 4, 1956–1958.* Olomouc: Krajské vlastivědné muzeum, 307–319.

Hlubek, L. 2015: Loštické poháry z Unčovic. *Střední Morava* 39, 122–125.

Nekuda, V., Unger, J. 1981: *Hrádky a tvrze na Moravě.* Brno: Blok.

Pinkava, V. 1903: *Litovelský okres.* Brno: Musejní spolek v Brně.

Plaček, M. 2001: *Ilustrovaná encyklopedie moravských hradů, hrádků a tvrzí.* Praha: Libri.

Summary

A smaller collection of medieval and early modern to recent period finds were found in 2021 in the area of Unčovice fortified manor in Litovel (Olomouc District).

Lukáš Hlubek

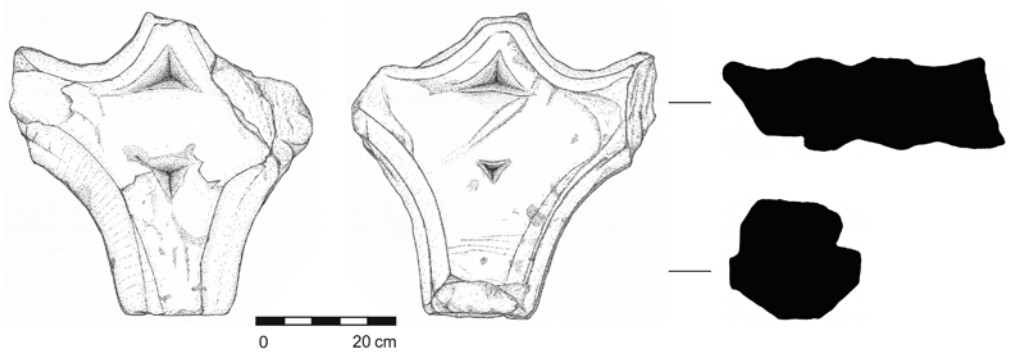

Obr. 52. Loštice. Perokresba fragmentu gotického okna. Kresba H. Večeřová, digitalizace J. Grégr.

Fig. 52. *Loštice. Line drawing of the fragment of the gothic window. Drawing by H. Večeřová, digitised by J. Grégr.*

Loštice (okr. Šumperk)

Malé náměstí, parc. č. 91/5, 632/1.

Vrcholný středověk. Kostel. Sonda. Záchranný výzkum. Uložení nálezu: Národní památkový ústav – územní odborné pracoviště v Olomouci.

Lokalizace: WGS-84: 49.7458533N, 16.9307142E

Při zemních pracích na podzim roku 2021 došlo v těsné blízkosti loštického farního kostela sv. Prokopa k objevení šestice fragmentů gotických architektonických článků. Výkopové práce byly vyvolány výměnou svodu dešťové vody. Svod byl veden v hloubce cca 60 cm od současného povrchu SZ–JV směrem pod ohradní zídkou, která v současnosti obkružuje kostelní návrší.

Právě v prostoru průkopu vedeného pod základovými kameny zídky došlo k vyzvednutí šestice fragmentů gotického okna. Jednalo se o pět částí ostění a jeden prvek středového sloupku přecházejícího v kružbu, která měla původně podobu trojlístku (obr. 52, 53). Nalezené stavební prvky nejpravděpodobněji souvisejí s gotickou přestavbou kostela, která proběhla zřejmě v poslední třetině 13. století (Kašpárková et al. 1993, 16). Fragmenty se do výrazně mladších vrstev dostaly nejspíše mezi lety 1780–1792, kdy byl kostel přestavěn v pozdně barokním stylu, či roku 1829, kdy došlo ke zrušení a přenesení kostelního hřbitova do nové polohy (Šlézar, Faltýnek 2019, 162–163).

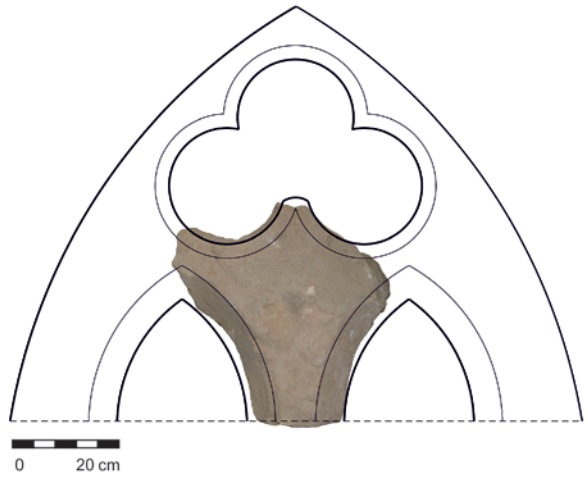

Obr. 53. Loštice. Idealizovaná rekonstrukce předpokládané podoby kružby gotického okna. Rozměrově vychází z dochovaného torza dalšího okna, které se nachází na severovýchodní zdi gotického závěru kostela. Foto a kresba P. Kašpar, digitalizace J. Grégr.

Fig. 53. *Loštice. The idealised reconstruction of a presumed form of the gothic window tracery. Its proportions are derived from a preserved part of a window situated on the north-eastern wall of the gothic ending of the church. Photo and drawing by P. Kašpar, digitised by J. Grégr.*

Literatura

Kašpárková, S., Hořínek, J., Richterová, H. 1993: *Loštice farní kostel sv. Prokopa. Stavebně-historický průzkum východní části. Olomouc.* Rkp. stavebně-historického průzkumu, č. 2559. Uloženo: archiv Národního památkového ústavu, ú. o. p. v Olomouci.

Šlézar, P., Faltýnek, K. 2019: Románský kostel sv. Prokopa v Lošticích. Příspěvek k počátkům moravské šlechty. *Přehled výzkumů* 60(2), 161–199.

Summary

Six fragments of gothic architectural elements (window lining, part of tracery) were discovered in 2021 (Fig. 52, 53) in the recent layers in the vicinity of St Prokop Church in Loštice (Šumperk District).

Pavel Kašpar

Mokrá-Horákov (k. ú. Mokrá u Brna, okr. Brno-venkov)

„Boční žleb“, „Mokerská myslivna“, parc. č. 1050/1.

Středověk, novověk. Vápenka, komunikace. Vizuální/geodetický průzkum. Záchranný výzkum. Uložení nálezu: Ústav archeologické památkové péče Brno, v. v. i.

Lokalizace: WGS-84: 49.2312825N, 16.7441197E; 49.2342108N, 16.7412658E

Během předstihového záchranného výzkumu v okolí areálu lomu Mokrá (Českomoravský cement, a. s.) byl v roce 2021 proveden průzkum terénu mezi „Mokerskou myslivnou“ a „Západním lomem“. Sledován a geodeticky fixován byl průběh podél lesní cesty Podolské. V poloze „Boční žleb“ byla zaznamenána uměle upravená obdélná plošina neznámého účelu a selská vápenice s mohutnými výrobními odvaly, superponující se staršími komunikacemi. Kovové nálezy naznačily využívání lesních cest snad již od 14.–15. století a provoz vápenického okrsku v rozmezí 19. a 20. století. Z průzkumu komunikací pochází svátostka sv. Benedikta z 19. století (obr. 54), koňská podkova, zlomek železné palice, zákolník a kus vápence s výraznou krustou limonitu na povrchu. Nález rudniny na trase úvozové cesty mezi tratěmi „U Kříže“ a „Mokerskou myslivnou“ naznačuje cestu s železnou rudou transportovanou tudy z trati „Nad Skalami“, kde leží pozůstatky dolování.

Literatura

Neuvedeno.

Obr. 54. Mokrá-Horákov. Svátostka sv. Benedikta pocházející z komunikace v trati „Boční žleb“. Foto P. Kos.

Fig. 54. *Mokrá-Horákov. St Benedict's devotion from the road in 'Boční žleb' field. Photo by P. Kos.*

Summary

An archaeological survey was conducted in 2021 in the vicinity of the Mokrá-Horákov Quarry (Mokrá u Brna cadastral area, Brno-Country District). Artificially modified land with a rectangular shape and rural lime kiln were identified in 'Boční žleb' field. Metal finds (Fig. 54) suggest the use of forest roads probably as early as the 14th–15th century and lime production between the 19th–20th century.

Petr Kos

Moravský Písek (okr. Hodonín)

„Podluží“.

Středohradištní období (RS3). Sídliště. Plošný odkryv. Záchranný výzkum. Uložení nálezu: Masarykovo muzeum v Hodoníně, p. o.

Lokalizace: S-JTSK: -547140.29, -1187124.82

V roce 2021 byla v souvislosti s rozšiřováním štěrkovny prozkoumána část zdejšího polykulturního sídliště (Lečbych 2017; 2020). Na dobře čitelné skryté ploše byla rozpoznána a prozkoumána jedna jáma zahloubená do písčitého podloží s poměrně početným souborem keramiky. Vzhledem k víceméně pravidelně obdélnému půdorysu ji lze interpretovat jako pozůstatek zemnice náležící zdejšímu středohradištnímu osídlení.

Literatura

Lečbych, M. 2017: Moravský Písek (okr. Hodonín). *Přehled výzkumů* 58(2), 224.

Lečbych, M. 2020: Moravský Písek (okr. Hodonín). *Přehled výzkumů* 61(1), 177.

Summary

One early medieval settlement feature was unearthed during a rescue excavation in 2021 in Moravský Písek (Hodonín District).

Marek Lečbych

Moravský Písek (okr. Hodonín)

„Podluží“, parc. č. 5432/21.

Mladohradištní období (RS4). Sídliště. Plošný odkryv. Záchranný výzkum. Uložení nálezu: Ústav archeologické památkové péče Brno, v. v. i.

Lokalizace: WGS-84: 49.002488313N, 17.341361248E

Záchranný výzkum proběhl na posledním archeologicky pozitivním úseku 5508 stavby dálnice D55 zasahujícím již do okresu Hodonín v délce cca 950 m. V severní části tohoto úseku dominovala komponenta sídliště povelkomoravského období čítající několik desítek převážně rozměrnějších objektů rozmístěných na poměrně velké ploše od Pískovny firmy Javorník až po nevýrazné návrší v trati „Podluží“. Zastoupeny byly však i starší nálezy (Popelka et al. 2022).

Literatura

Popelka, M., Lečbych, M., Paulus, M. 2022: Moravský Písek (okr. Hodonín). *Přehled výzkumů* 63(1), 169.

Summary

Traces of the post-Great Moravian settlement, including tens of subsurface features, were recorded during the D55 motorway construction (5508 section) in Moravský Písek (Hodonín District) in 2021.

Miroslav Popelka, Marek Lečbych, Martin Paulus

Mutěnice (okr. Hodonín)

„Hrubé Kapánsko“, parc. č. 13178.

Raný středověk. Sídliště. Plošný odkryv. Záchranný výzkum. Uložení nálezu: Ústav archeologické památkové péče Brno, v. v. i.

Lokalizace: S-JTSK: -574597.94, -1195033.90; -574700.94, -1195194.29; -574661.83, -1195208.43; -574575.58, -1195045.39

V průběhu roku 2021 uskutečnili pracovníci Ústavu archeologické památkové péče Brno, v. v. i., předstihový výzkum před plánovanou výstavbou VTL plynovodu Moravia v jihozápadní části polní tratě „Hrubé Kapánsko“. Dosud neznámá lokalita byla identifikována na základě výsledků systematické terénní prospekce trasy zamýšleného plynovodu realizované v roce 2013 (Hlas et al. 2014). Dotčený prostor se nacházel v nadmořské výšce 190–199 m na temeni a jihozápadním svahu jihozápadního výběžku členitého návrší (kóta 206,9 m n. m.), které se rozkládá mezi silnicí Čejkovice – Mutěnice a železniční tratí Čejč – Mutěnice. Jihozápadní úpatí výběžku je lemováno jednou ze zdrojnic bezejmenného levého přítoku Mutěnického potoka.

V rámci skryté plochy o rozloze zhruba 0,57 ha bylo zaznamenáno celkem 58 zahloubených objektů, z nichž naprostá většina představovala pozůstatky raně středověkých sídlištních aktivit. Především se jednalo o základy devíti menších domů čtvercového či obdélníkového půdorysu s podlahou částečně zapuštěnou do svažitého terénu, které byly zpravidla opatřeny po obvodu kůlovou konstrukcí a v jednom z rohů kamenným otopným zařízením. Pomineme-li indiferentní jámy bez možnosti bližší funkční interpretace, pak strukturu osady dále tvořily objekty výrobního či hospodářského charakteru, jako jsou hliněné pece se dny někdy vyloženými kameny a charakteristické zásobní jámy hruškovitého profilu s plochým, popřípadě prohnutým dnem.

Nejzajímavější nálezové situace poskytly dvě hluboké zásobní jamy umístěné nedaleko od sebe poněkud stranou od jádra lokality. V zásypu první z nich byla objevena lidská kostra v nepietní poloze na levém boku, na níž spočíval ještě celý psí skelet (obr. 55). Druhá zásobní jáma pak obsahovala pozůstatky hned několika dospělých psů i štěňat, pod nimiž ležela ještě kompletní kostra husy (obr. 56). Podobné deponování lidských a zvířecích ostatků v zásobních jamách bylo popsáno také na dalších soudobých sídlištích na Moravě (Měřínský 1984; Drozdová, Šedo 2004; Benech 2021), přičemž nejčastěji se uvažuje o nábožensko-rituální (symbolické oběti), nebo praktické interpretaci (mrchoviště).

Literatura

Benech, J. 2021: Včasnostredoveké sídlisko v Brne-Medlánkach. *Přehled výzkumů* 62(2), 23–78. DOI 10.47382/pv0622-04.

Drozdová, E., Šedo, O. 2004: Úvodní informace o objektu 6/86 s pohozenými lidskými a zvířecími kostrami z doby velkomoravské v Letonicích. In: V. Hašek, R. Nekuda, M. Ruttkay (eds.): *Ve službách archeologie V. Sborník k sedmdesátinám RNDr. Emanuela Opravila, CSc.* Brno: Muzejní a vlastivědná společnost v Brně, Geodrill Brno, Archeologický ústav SAV Nitra, 223–235.

Obr. 55. Mutěnice. Lidský a psí skelet v zásypu zásobní jámy. Foto M. Přichystal.

Fig. 55. *Mutěnice. Human and dog skeletons in the storage pit filling. Photo by M. Přichystal.*

Obr. 56. Mutěnice. Psí skelety v zásypu zásobní jámy. Foto M. Přichystal.

Fig. 56. *Mutěnice. Dog skeletons in the storage pit filling. Photo by M. Přichystal.*

Hlas, J., Kiecoň, M., Zezula, M. a kol. 2014: *6114/Moravia – VTL plynovod. Zpráva o terénní prospekci a identifikaci archeologických lokalit I-III.* Rkp. nálezové zprávy, č. j. MTX202100524 [cit. 2022-11-04]. Uloženo: Archiv nálezových zpráv Archeologického ústavu AV ČR, Brno, v. v. i. Dostupné také z: Digitální archiv Archeologické mapy České republiky https://digiarchiv.aiscr.cz/id/M-TX-202100524.

Měřínský, Z. 1984: Sídlištní objekty, jámy, kůlové jamky a žlábky prozkoumané při výzkumu velkomoravského pohřebiště u Velkých Bílovic (okr. Břeclav). *Archaeologia historica* 9, 39–64.

Summary

In 2021, a rescue excavation was carried out before the construction of the Moravia high-pressure gas pipeline in Mutěnice (Hodonín District). The site yielded 58 subsurface features, most of which documented early medieval settlement activities, including nine smaller semi-sunken huts – post-built structures – with stone ovens, and production and other non-residential features. One storage pit contained a non-ritual deposition of a human skeleton with a complete dog skeleton laid above (Fig. 55). The second storage pit contained the remains of several adult dogs and puppies, and a complete goose skeleton (Fig. 56).

Michal Přichystal

Mutěnice (okr. Hodonín)

„Hrubé Kapánsko“.

Raný středověk, středověk, novověk. Pohřebiště, ojedinělé artefakty. Plošný odkryv. Záchranný výzkum. Uložení nálezu: Ústav archeologické památkové péče Brno, v. v. i.

Lokalizace: WGS-84: 48.9134889N, 16.9771083E

Při odkryvu lokality 02/05 v trati „Hrubé Kapánsko“ bylo v roce 2021 odkryto přes 30 zahloubených objektů, z nichž pochází pouze nepočetný keramický materiál datovaný obecně do pravěku. Na výrazném malém návrší byly odkryty půdorysy hrobů z doby hradištní. Pohřebiště v této poloze bylo zjištěno při výkopu rýhy pro plynovodní potrubí v roce 1973 (Klanica 1974), systematicky plošně prozkoumáno bylo v roce 1979 (Kavánová 1982). Zásypy již vykopaných hrobů tak byly nyní pouze povrchově začištěny a zaměřeny a byla provedena fotodokumentace celého pohřebiště z dronu (obr. 57). Rozměry nově provedené skrývky přesahovaly plochu výzkumu z roku 1979 jen nepatrně, a proto další hroby objeveny nebyly.

Při detektorové prospekci v místě pohřebiště byly nalezeny dvě mince – rakouské feniky, které je možné datovat do 1. poloviny 13. století.

Literatura

Kavánová, B. 1982: Slovanské pohřebiště v Mutěnicích, okr. Hodonín. *Archeologické rozhledy* XXXIV(5), 504–520.

Klanica, Z. 1974: Slovanské hroby u Mutěnic (okr. Hodonín). *Přehled výzkumů* 1973, 68–69, 201.

Summary

A Middle Hillfort burial ground was unearthed in 2021 during the rescue excavation conducted on the route of the Moravia high-pressure gas pipeline in Mutěnice (Hodonín District). The cemetery had already been discovered in 1973 and systematically examined in 1979 (Fig. 57). Two pfennigs from the first half of the 13th century were found nearby.

Ivan Čižmář, Michal Přichystal

Obr. 57. Mutěnice. Letecký snímek již dříve zkoumaného pohřebiště ze střední doby hradištní. Foto J. Jagoš.

Fig. 57. *Mutěnice. Aerial image of the previously examined cemetery from the Middle Hillfort Period. Photo by J. Jagoš.*

Mutěnice (okr. Hodonín)

„Hrubé padělky“.

Starohradištní období (RS2), novověk. Sídliště, cesta. Plošný odkryv. Záchranný výzkum. Uložení nálezu: Ústav archeologické památkové péče Brno, v. v. i.

Lokalizace: WGS-84: 48.9087331N, 16.9767378E

V průběhu předstihového archeologického výzkumu v roce 2021 na trase VTL plynovodu Moravia (lokalita 02/03) se v odkryté ploše podařilo prozkoumat několik archeologických objektů ze střední doby hradištní. Kromě blíže neurčitelných jam byly zjištěny zbytky pece, zásobní jáma a dvě zahloubené chaty. V jedné z nich se ve východním rohu nacházely zbytky kamenné destrukce po otopném zařízení (obr. 58). Zachyceny byly také koleje dvou novověkých zaniklých cest souběžných se stávající silnicí III/4259 Čejkovice – Mutěnice (obr. 59).

Literatura

Neuvedeno.

Obr. 58. Mutěnice. Zahloubená chata ze střední doby hradištní s relikty otopného zařízení. Foto I. Čižmář.

Fig. 58. *Mutěnice. A pit house from the Middle Hillfort Period with the remains of a stone oven. Photo by I. Čižmář.*

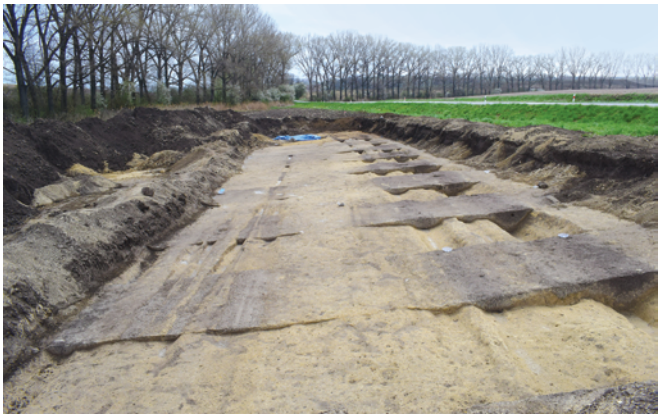

Obr. 59. Mutěnice. Průběh zaniklých novověkých cest v ploše výzkumu. Foto I. Čižmář.

Fig. 59. *Mutěnice. The course of modern period roads located in the excavation area. Photo by I. Čižmář.*

Summary

Part of a Middle Hillfort settlement (Fig. 58) was recorded during the rescue excavation conducted on the route of the Moravia high-pressure gas pipeline in Mutěnice (Hodonín District). The remains of two roads running parallel with the contemporary Čejkovice-Mutěnice road (Fig. 59) were also documented.

Ivan Čižmář

Mutěnice (okr. Hodonín)

„Servitské pole“, parc. č. 13173, 13541, 13542, 13562, 13567.

Středověk, novověk. Ojedinělý artefakt, areál zemědělské výroby, vodní dílo. Plošný odkryv. Záchranný výzkum. Uložení nálezu: Ústav archeologické památkové péče Brno, v. v. i.

Lokalizace: S-JTSK: -574468.10, -1194392.71; -574487.12, -1194409.32; -574724.51, -1194122.71; -574878.54, -1194042.72; -574871.53, -1194023.44; -574710.27, -1194100.86

V průběhu roku 2021 uskutečnili pracovníci Ústavu archeologické památkové péče Brno, v. v. i., předstihový výzkum před plánovanou výstavbou VTL plynovodu Moravia v polní trati „Servitské pole“. Lokalita byla narušena již v roce 1991,

kdy zde byly při budování souběžného tranzitního plynovodu zachyceny dvě zásobní jámy z doby bronzové a další čtyři blíže nedatovatelné sídlištní objekty (Geisler, Vitula 1993). Její rozsah pak byl upřesněn na základě výsledků systematické terénní prospekce trasy zamýšleného plynovodu, realizované v roce 2013 (Hlas et al. 2014). Dotčený prostor se nacházel v nadmořské výšce 187–190 m na severozápadním úpatí členitého návrší (kóta 206,9 m n. m.), které se rozkládá mezi silnicí Čejkovice – Mutěnice a železniční tratí Čejč – Mutěnice.

V rámci skryté plochy o rozloze zhruba 1,41 ha bylo zaznamenáno celkem 17 zahloubených objektů, z nichž dva bylo možné na základě získaného materiálu datovat do novověku. V prvním případě se jednalo o menší obdélnou jámu, ve které byla objevena kompletní kostra krávy (obr. 60). Ve druhém případě šlo o zhruba 2 m široký a 0,8 m hluboký příkop, jenž ve směru od jihozápadu k severovýchodu procházel napříč zkoumanou plochou (obr. 61). S největší pravděpodobností jej lze ztotožnit s odvodňovacím příkopem zachyceným na mapě III. vojenského mapování z roku 1882. Blíže neurčitelné středověké aktivity na lokalitě pak dokládá zlomek stříbrného brakteátu získaný za pomoci detektoru kovů z orniční vrstvy.

Obr. 60. Mutěnice. Objekt se skeletem krávy. Foto M. Přichystal.
Fig. 60. *Mutěnice. Pit with a cow skeleton. Photo by M. Přichystal.*

Obr. 61. Mutěnice. Pohled na odvodňovací příkop. Foto M. Přichystal.
Fig. 61. *Mutěnice. View of the drainage ditch. Photo by M. Přichystal.*

Literatura

Geisler, M., Vitula, P. 1993: Záchranný výzkum na trase tranzitního plynovodu Mutěnice – Velké Němčice v roce 1991 (okres Hodonín, Břeclav). *Přehled výzkumů* 1991, 101.

Hlas, J., Kiecoň, M., Zezula, M. a kol. 2014: *6114/Moravia – VTL plynovod. Zpráva o terénní prospekci a identifikaci archeologických lokalit I-III.* Rkp. nálezové zprávy, č. j. MTX202100524 [cit. 2022-11-04]. Uloženo: Archiv nálezových zpráv Archeologického ústavu AV ČR, Brno, v. v. i. Dostupné také z: Digitální archiv Archeologické mapy České republiky https://digiarchiv.aiscr.cz/id/M-TX-202100524.

Summary

A rescue excavation was conducted on the route of the Moravia high-pressure gas pipeline in Mutěnice (Hodonín District) in 2021. The site yielded 17 subsurface features, two of which could be dated to the modern period. The first was a pit containing a complete cow skeleton (Fig. 60) and the second was a drainage ditch (2 m wide, 0.8 m deep) (Fig. 61). A fragment of a silver denarius found using a metal detector is evidence of unspecified medieval activities.

Michal Přichystal

.....

Náměšť na Hané (okr. Olomouc)

„U Luže“.

Raný středověk. Ojedinělý nález. Povrchový průzkum.
Uložení nálezu: Vlastivědné muzeum v Olomouci.

Lokalizace: WGS-84: 49.6030531N, 17.0208731E

V roce 2021 získalo Vlastivědné muzeum v Olomouci, p. o., od p. Dorazila trojbřitý hrot šípu. Nález pochází z trati „U Luže“, která leží západně od Náměště na Hané. Přibližná lokalizace byla určena jižně od bezejmenného jezírka s přístřeškem a severně od Stančovské boudy. Dobře dochovaný železný hrot je opatřen poměrně dlouhým trnem a torzálně dochovaným trojbřitým tělem. Měřitelné rozměry činí: délka 126 mm a max. šířka 26 mm (obr. 62). Podobné hroty šípu se na našem území objevují především v průběhu 8. století, během 9. století jejich četnost klesá. Jsou typické zejména pro nomádské prostředí (srov. Dostál 1966, 73; Měřínský 2009, 393–395).

Drtivou většinu podobných nálezů z Moravy zaznamenáváme v jihomoravském prostoru. Jejich výskyt evidujeme například na hradiscích v Brně-Líšni nebo ve Znojmě – Hradisko sv. Hippolyta. Další exempláře známe z velkomoravských hrobů prozkoumaných v Brně-Židenicích, Blučině, Žlutavě, Vlkoši, Mikulčicích nebo na Pohansku u Břeclavi (srov. Dostál 1966, 73, obr. 15: 19, tab. LXIV: 5; Měřínský 2009, 394). Ze středomoravského prostoru jde v současné době o jediný podchycený exemplář.

Z katastru Náměště na Hané v zásadě neznáme osídlení z 8. století, až na nález starohradištního hrnce s rytinami na výduti, který pochází ze sbírky V. Houdka (Skutil 1955). S počátky kontinuálního raně středověkého osídlení v katastru Náměště na Hané můžeme počítat od středohradištního období. K výraznému nárůstu osídlení dochází v průběhu 10.–12. století.

Ostatně Náměšť je poprvé uvedena v soupisu statků olomouckého biskupství datovaného k roku 1141 (Šmíd 2010, 51; Faltýnek, Přidal 2020, 26–35). Nalezený hrot šípu je možné datovat spíše do 9. století, což koresponduje s dalšími nálezy z okolí městyse. Jako nejpravděpodobnější výklad se jeví ojedinělý či ztrátový nález.

Literatura

Dostál, B. 1966: *Slovanská pohřebiště ze střední doby hradištní na Moravě.* Praha: Academia.

Faltýnek, K., Přidal, T. 2020: Nové povrchové nálezy z katastru městyse Náměšť na Hané (okr. Olomouc), poloha „K Baběnci", Benešovo (dříve Papicovo) pole. *Archeologie Moravy a Slezska* XX, 26–36.

Měřínský, Z. 2009: *České země od příchodu Slovanů po Velkou Moravu I.* Praha: Libri.

Skutil, J. 1957: Zajímavě ornamentovaná „hradištní" nádoba z Náměště na Hané. In: V. Jochman (ed.): *Ročenka museí olomouckého kraje I/1955.* Olomouc, 127–128.

Šmíd, M. 2010: Pravěké a časně historické osídlení katastru městyse Náměšť na Hané (okr. Olomouc). *Střední Morava* 30, 44–74.

Obr. 62. Náměšť na Hané. Ojedinělý nález hrotu šípu. Foto a kresba L. Hlubek.

Fig. 62. *Náměšť na Hané. Náměšť na Hané. An individual find of a triple-edged arrowhead. Photo and drawing by L. Hlubek.*

Summary

A triple-edged arrowhead (Fig. 62), which was found in 'U Luže' field in Náměšť na Hané (Olomouc District), was deposited in the Regional Museum in Olomouc in 2021. The artefact can be dated to the 8th–9th century although based on the Middle Hillfort Period finds discovered in this cadastral area, the 9th century is more likely.

Lukáš Hlubek

Nedakonice (okr. Uherské Hradiště)

Ul. Dědina I, Dědina II, U Školy, U Přívozu, Za Mlýnama, Husitská, Brána, Za Kostelem; „Mlýnské", parc. č. 1975/10, 1975/13, 1977, 1420/24, 1416/1, 2598, 1986/22, 50/17, 1422/26, 1422/21, 1422/33, 1422/36.

Středověk, novověk. Sídliště. Jiná evidence. Záchranný výzkum. Uložení nálezu: Slovácké muzeum v Uherském Hradišti, p. o., inv. č. A 257 365 – A 257 504.

Lokalizace: S-JTSK: -543814.21, -1184393.86; -543559.26, -1184382.07; -543791.38, -1184400.35; -543707, 1184491.4; -543632.08, -1184525.9

Archeologický dohled probíhající od července 2020 do dubna 2021 na liniových výkopech nízkého a vysokého napětí zachytil v ulicích Dědina I, Dědina II, v západní části ulic Za Kostelem a U Školy a v jižní části ulice Brána (kolem sochy Panny Marie) rozsáhlou kulturní vrstvu datovanou keramickými nálezy od 13. do 17. století. Kulturní vrstva byla na řadě míst porušena recentními zásahy. Zjištěny byly také četnější požárové vrstvy, pozůstatky novověkého zdiva v parku jižně od kostela a kamenné destrukce odkryté v jižní části ulice Dědina I (obr. 63). Novověkého stáří je na maltu zděný pískovcový most mlýnského náhonu, jenž byl narušen v trati „Mlýnské" (obr. 64). Most byl zachycen v rozsahu 190 × 100 cm (tyto rozměry nejsou konečné a odrážejí velikost výkopu). V jihozápadním sousedství mostu probíhala mohutná požárová vrstva dosahující mocnosti až 60 cm. Podařilo se také zachytit původní mlýnský náhon. Situaci je možné dát do souvislosti s písemnou zmínkou, která k roku 1629 uvádí v obci několik mlýnů. Datování požárové vrstvy je hypoteticky možné spojit s novověkými požáry, které jsou v obci doloženy během 17. a na počátku 18. století (Válka 1992; Zemek 1992; Žákovský 2011).

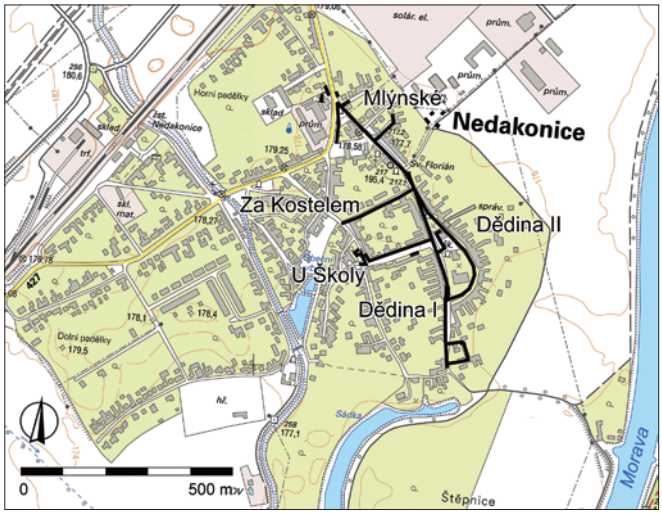

Obr. 63. Nedakonice. Celková situace výkopů. Mapový podklad © ČÚZK, autor D. Menoušková.

Fig. 63. *Nedakonice. Overview of excavations. Map source © ČÚZK, author D. Menoušková.*

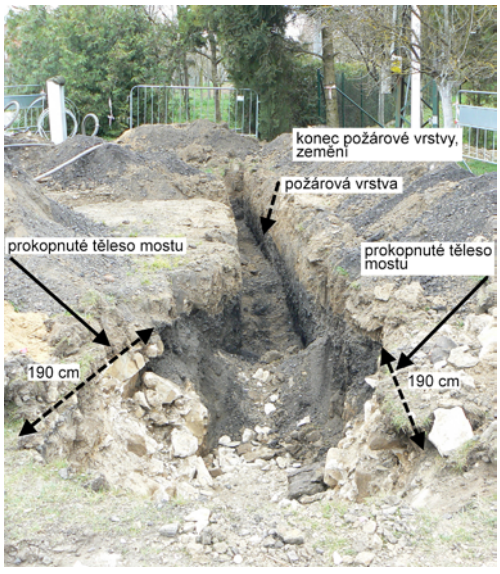

Obr. 64. Nedakonice. Výkopem narušené těleso mostu. Foto D. Menoušková.

Fig. 64. *Nedakonice. A bridge disturbed by construction work. Photo by D. Menoušková.*

Literatura

Válka, J. 1992: Od husitství do Bílé hory. In: V. Nekuda (ed.): *Uherskohradišťsko*. Uherské Hradiště: Slovácké muzeum, 205–219.

Zemek, M. 1992: Místopis: 48. Nedakonice. In: V. Nekuda, (ed.): *Uherskohradišťsko*. Uherské Hradiště: Slovácké muzeum, 586–590.

Žákovský, P. 2011: Zhodnocení kovových artefaktů z Nedakonic. Příspěvek k lokalizaci husitského Nového Tábora. *Archaeologia historica* 36(2), 485–521.

Summary

An archaeological watching brief during construction work in Nedakonice (Uherské Hradiště District) monitored a cultural layer dated by the pottery finds to the 13th–17th centuries. Several fire layers, the remains of the modern period masonry in the park south of the church and destroyed stone constructions (Fig. 63) were documented. A sandstone bridge over the mill-race in 'Mlýnské' field is from the modern age (Fig. 64).

Dana Menoušková

.....

Obora (k. ú. Obora u Boskovic, okr. Blansko)

„Sedliska".

Mladohradištní období (RS4). Hutnický areál. Povrchový sběr. Průzkum. Uložení nálezu: Technické muzeum v Brně.

Lokalizace: WGS-84: 49.4611306N, 16.6065961E

Dne 18. 11. 2021 byl na rozhraní katastrů obcí Obora a Jabloňany, v trati „Sedliska", uskutečněn povrchový sběr s cílem ověřit archeologické doklady raně středověké železářské produkce indikované zde již dříve uskutečněnými povrchovými průzkumy (Pleiner 1958; Procházka, Štrof 1986, 261–262).

V rámci akce se podařilo nasbírat přes 600 artefaktů pravěkého až středověkého stáří. Soubor datovatelný do raného středověku zahrnoval především železářskou strusku (celkem 399 ks o váze přes 5 kg) a železnou rudu (81 ks o váze přes 4 kg; obr. 65: 3). S železářskou produkcí souvisí také nález dvojice fragmentů keramických dyzen. V prvním případě se jedná o dyznu z hrubozrnného materiálu dochovanou v délce 6,3 cm, sílou stěny v rozmezí 14,5–19 mm a ústím zahlceným struskou (obr. 65: 1). Ve druhém případě jde o menší zlomek o délce 3,5 cm a o síle stěny zhruba 9–17 mm (obr. 65: 2). Oba kusy lze řadit mezi dyzny tlustostěnné, tradičně datované do mladohradištního období (Souchopová 1979, 81–82; 1986, 32). Třemi drobnějšími fragmenty a jedním masivnějším kusem o tloušťce přes 2 cm (obr. 65: 7) byla doložena také přítomnost pyrotechnologického zařízení, přičemž u jednoho z kusů se zachovala i část dyznového otvoru. V souboru keramických střepů obsahujícím též pravěké fragmenty dominuje skupina (přes 50 ks) z pozdně hradištního období, tzn. období konce 12. století a 1. poloviny 13. století (obr. 66; keramika byla analyzována R. Procházkou z Archeologického ústavu AV ČR, Brno, v. v. i.).

Naprostou většinu získaných artefaktů je možno klasifikovat jako asfaltovou strusku se stopami zatuhlých stružek s hladkou vrchní stranou tmavě šedé až černé barvy a světlejší spodní stranou obsahující drobné kamínky a kousky mazanice (373 ks o váze kolem 4,5 kg; obr. 65: 4). Je ji tedy možno poměrně bezpečně identifikovat jako hutnickou odpichovou strusku (cf. Hauptmann 2021, 233–235). Odpich strusky na lokalitě potvrzují nálezy exemplářů drobných struskových kapek (obr. 65: 5). Z tohoto souboru se vymykají pouze tři exempláře o celkové váze 273 g (obr. 65: 6), které je možno klasifikovat jako kovářskou strusku (typickým tvarem jsou plankonvexní slitky a jejich zlomky formující se z okují na dně kovářské výhně; Pleiner 2000, 255; Hauptmann 2021, 244). Nicméně úplně vyloučit nelze ani její původ ve vyhřívací výhni (Hauptmann 2021, 244). U malého množství strusek se kontext jejich vzniku nepodařilo jednoznačně určit (19 ks o váze kolem 0,5 kg).

Obr. 65. Obora. Vybrané artefakty. 1, 2 – Fragment keramické dyzny; 3 – železná ruda; 4, 5 – hutnická odpichová struska; 6 – pravděpodobně kovářská struska; 7 – fragment pyrotechnologického zařízení. Foto R. Mikulec.

Fig. 65. *Obora. Selected artefacts. 1, 2 – Fragment of a tuyere; 3 – iron ore; 4, 5 – tapped slag; 6 – probably smithing slag; 7 – a fragment of a metallurgical device. Photo by R. Mikulec.*

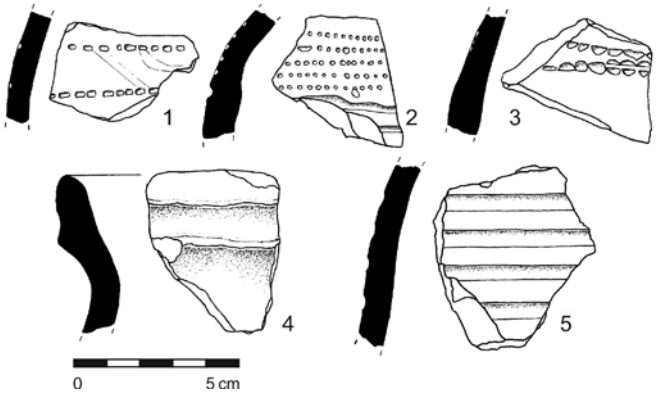

Obr. 66. Obora. Charakteristický pozdně hradištní keramický materiál (konec 12. – 1. polovina 13. století). Kresba K. Augustinová.

Fig. 66. *Obora. Characteristic Late Hillfort (from the late 12th century to the first half of the 13th century) ceramic finds. Drawing by K. Augustinová.*

Výše charakterizovaný artefaktový soubor je v kontextu dosud známých nálezů z Boskovické brázdy poměrně objemný a umožňuje relativně bezpečně identifikovat hutnickou dílnu, která na trati Sedliska působila v období od konce 12. století do první 13. poloviny století. Dílna využívala pokročilejší typ hutnické pece, umožňující odpouštění strusky. Hutnění železa bylo také nejspíše přímo na místě doprovázeno dalšími kroky jeho zpracování, tj. vyhříváním železné houby, případně kovářským zpracováním.

Literatura

Hauptmann, A. 2021: *Archaeometallurgy – Materials Science Aspects*. Natural Science in Archaeology. Cham: Springer.

Pleiner, R. 1958: *Základy slovanského železářského hutnictví v českých zemích. Vývoj přímé výroby železa z rud od doby halštatské do 12. věku*. Praha: Nakladatelství Československé akademie věd.

Pleiner, R. 2000: *Iron in Archaeology: The European Bloomery Smelters*. Praha: Archeologický ústav AV ČR.

Procházka, R., Štrof, A. 1986: Železářská sídliště u Jabloňan. *Regionální sborník okresu Blansko* 86, 59–64.

Souchopová, V. 1979: *Hutnictví železa v 9.–11. století na území ČSSR ve světle nových výzkumů*. Rkp. disertační práce. Univerzita Jana Evangelisty Purkyně. Filozofická fakulta. Uloženo: Ústřední knihovna Filozofické fakulty Masarykovy univerzity.

Souchopová, V. 1986: *Hutnictví železa v 8.–11. století na západní Moravě*. Studie Archeologického ústavu ČSAV v Brně XIII(1). Praha: Academia.

Summary

A relatively large artefact assemblage (Fig. 65, 66), which was obtained during a survey in Obora u Boskovic – 'Sedliska' field (Blansko District) in 2021, helped to identify an iron-working site from the late 12th and the first half of the 13th century. An advanced type of furnace allowing the slag to be drawn off was used there. The pig iron was probably processed and worked directly at the site (at least the basic processing).

Roman Mikulec, Michal Hlavica, Ondřej Merta

.....

Ochoz u Brna (okr. Brno-venkov)

Ul. Náves č. p. 4, parc. č. 797.

Pozdní středověk, novověk. Vesnice/městečko. Náhodný zásah/nález. Průzkum. Uložení nálezu: dočasně u nálezkyně.

Lokalizace: WGS-84: 49.2549411N, 16.7401533E

V roce 2008 došlo k náhodnému nálezu souboru keramických střepů pozdně středověkého až novověkého stáří v domě č. p. 4 v ulici Náves (Pavloň 2021). Podle majitelky nemovitosti a nálezkyně paní H. K. byl při rekonstrukci interiéru sanován terén pod podlahou a při odtěžování hlíny a suti narazili dělníci na kamennou strukturu kruhového tvaru s více než jedním metrem v průměru. Uvnitř struktury bylo nespecifikované množství keramických střepů. Většina byla již dělníky odtěžena, ale nálezkyni se podařilo zachránit menší soubor, který poskytla autorovi zprávy k nahlédnutí. Kamenná struktura nebyla zničena, pouze překryta izolačními vrstvami budované podlahy. Soubor nálezů obsahuje hrubší keramiku s příměsí slídy, tenkostěnnou keramiku z jemnějšího těsta a keramiku s glazurou na vnitřní straně nádob. Na základě jejího charakteru lze keramiku zařadit do širšího období od pozdního středověku po raný novověk. Místo nálezu se nachází v centru původní obce Ochoz a lze tedy předpokládat, že kamenná struktura popsaná nálezkyní i keramický soubor souvisejí se starším domem, který předcházel současnému stavení.

Literatura

Pavloň, T. 2021: *Ochoz u Brna 2021, Náves č.p. 4, náhodný nález*. Rkp. nálezové zprávy, č. j. MTX202200118. [cit. 2022-02-18]. Uloženo: Archiv nálezových zpráv Archeologického ústavu AV ČR, Brno, v. v. i. Dostupné také z: Digitální archiv Archeologické mapy České republiky, https://digiarchiv.aiscr.cz/id/M-TX-202200118.

Summary

High medieval and modern period pottery was found during the floor reconstruction at 4 Náves Street in Ochoz u Brna (Brno-Country District) in 2008.

Tomáš Pavloň

.....

Olbramovice (k. ú. Olbramovice u Moravského Krumlova, okr. Znojmo)

„Leskoun".

Novověk – industriální období. Neurčený areál. Průzkum detektorem kovu. Záchranný výzkum. Uložení nálezu: Ústav archeologické památkové péče Brno, v. v. i.

Lokalizace: WGS-84: 49.0101522N, 16.3598403E

V průběhu další etapy prospekcí v roce 2021 v předpolí kamenolomu u polohy „Leskoun" byly na severních svazích, již mimo areál pravěkého opevnění, zjištěny pouze artefakty středověkého, novověkého a recentního stáří (mince, zemědělské nástroje, lovecké projektily, střepiny těžké munice). Pravěké osídlení v tomto prostoru nebylo zjištěno ani během sondáže v roce 1992 (Štrof et al. 1992; Parma 2021).

Literatura

Parma, D. 2021: Olbramovice (k. ú. Olbramovice u Moravského Krumlova, okr. Znojmo). *Přehled výzkumů* 62(2), 240–241.

Štrof, A., Vitula, P., Salaš, M., Čižmářová, J., Kundera, L. 1992: Zjišťovací výzkum na hradisku Leskoun u Olbramovic (okr. Znojmo). *Přehled výzkumů* 1992, 85–87.

Summary

Medieval to modern period metal artefacts were found in 2021 during a survey in the vicinity of the quarry in Olbramovice u Moravského Krumlova – 'Leskoun' field (Znojmo District).

David Parma

.....

Olomouc (k. ú. Klášterní Hradisko, okr. Olomouc)

„Horní Rybník", parc. č. 42/13.

Raný středověk, vrcholný středověk. Povrchový sběr. Průzkum. Uložení nálezu: Vlastivědné muzeum v Olomouci.

Lokalizace: WGS-84: 49.6052719N, 17.2627086E

Po dobu několika let prováděl autor příspěvku západně od Klášterního Hradiska terénní prospekci. V poloze „Horní Rybník" identifikoval dvě místa s kumulacemi archeologických nálezů. První se nacházelo v uličce mezi zahrádkami v okolí bodu WGS-84: 49.6062636N, 17.2639606E a druhé u západního břehu zaniklého rybníka přibližně v místech bodu WGS-84: 49.6047728N, 17.2639175E. Podařilo se zde zachytit keramiku z raného středověku, vrcholného středověku a raného novověku.

Raně novověká hrnčina v obou získaných kolekcích dominovala (srov. Hlubek 2020; 2021a, zde i další literatura).

V roce 2021 byla zjištěna další koncentrace nálezů v okolí bodu WGS-84: 49.6052719N, 17.2627086E. Celkem odtud máme k dispozici 17 zlomků keramiky a jeden kamenný artefakt. Ven vykloněný a svisle seřezaný okraj hrnce šedočerné barvy náleží do mladohradištního období (obr. 67: 4). Ostatní hrnčinu můžeme zařadit do vrcholného středověku (obr. 67: 2, 3, 5, 6). Převažují fragmenty s příměsí grafitu v keramickém těstě (12 ks), některé mají povrch přetažený vrstvičkou světle hnědé engoby; s přihlédnutím k síle zlomků je možné tyto kusy považovat za zlomky zásobnic. Jejich výzdobu reprezentují pouze ojedinělé horizontální žlábky (obr. 67: 5, 6). Tuto keramiku lze rámcově klást do průběhu 13. až počátku 15. století. Méně se vyskytuje hrnčina vypálená do bílé až bílošedé barvy s krupičkovitým povrchem (3 ks) a v odstínech šedé (1 ks). Obě tyto keramické skupiny jsou typické pro průběh 14. století (k tomu Šlézar, Faltýnek 2019, 189; Hlubek 2021b, 94, obr. 14: 3, 6). S touto datací korespondují dva okraje nádob ve tvaru okruží (obr. 67: 2, 3).

Pozornost si zaslouží poslední nález z daného místa. Jde o předmět ve tvaru komolého jehlanu o hraně 32 mm, který byl vyroben z břidlice. Na averzu horní plochy se nachází rytá značka (obr. 67: 1). Podobné exempláře bývají interpretovány jako hrací kameny. S ohledem na stáří dalších předmětů nalezených na této lokalitě předpokládáme jeho zařazení do vrcholného středověku. Drtivou většinu podobných pomůcek ke hrám však známe jako výrobky z kostí či parohů (např. Hrubý 1957, 172–173; Baarová et al. 2006, 237, nahoře; Čechura, Vyšohlíd 2008, 733–736, obr. 10).

Literatura

Baarová, Z., Frait, R., Sovková, V., Šlancarová, V. 2006: Obrázkový katalog vybraných exponátů. In: R. Fifková (ed.): *Sága moravských Přemyslovců. Život na Moravě od XI. do počátku XIV. století. Sborník a katalog výstavy pořádané Vlastivědným muzeem v Olomouci a Muzeem města Brna k 700. výročí tragické smrti Václava III., posledního českého krále z dynastie Přemyslovců*. Olomouc, Brno: Vlastivědné muzeum v Olomouci, Muzeum města Brna, 199–250.

Čechura, J., Vyšohlíd, M. 2008: Kostěné předměty určené ke hrám. Z nálezů na náměstí Republiky v Praze. *Archeologie ve středních Čechách* 12(2), 723–743.

Hlubek, L. 2020: Olomouc (k. ú. Klášterní Hradisko, okr. Olomouc). *Přehled výzkumů* 61(2), 170.

Hlubek, L. 2021a: *Olomouc (k. ú. Klášterní Hradisko, okr. Olomouc), č. 07/2021*. Rkp. nálezové zprávy M-TX-202100668 [cit. 2022-02-07]. Uloženo: Archiv nálezových zpráv Archeologického ústavu AV ČR, Brno, v. v. i. Dostupné také z: Digitální archiv Archeologické mapy České republiky http://digiarchiv.amapa.cz/id/ MTX-202100668.

Hlubek, L. 2021b: Výsledky záchranného archeologického výzkumu na předhradí hradu Tepenec v letech 1971–1975. *Přehled výzkumů* 62(2), 79–107. DOI: 10.47382/pv0622-03.

Hrubý, V. 1957: Slovanské kostěné předměty a jejich výroba na Moravě. *Památky archeologické* XLVIII, 118–217.

Šlézar, P., Faltýnek, K. 2019: Románský kostel sv. Prokopa v Lošticích. Příspěvek k počátkům moravské šlechty. *Přehled výzkumů* 60(2), 161–199.

Summary

A collection of pottery from the 13th to the early 15th century (Fig. 67: 2, 3, 5, 6), a rim fragment of a pot from the Late Hillfort Period (Fig. 67: 4) and a high medieval game stone made of slate (Fig. 67: 1) were found west of Kláštěrní Hradisko (Olomouc District) in 2021.

Lukáš Hlubek

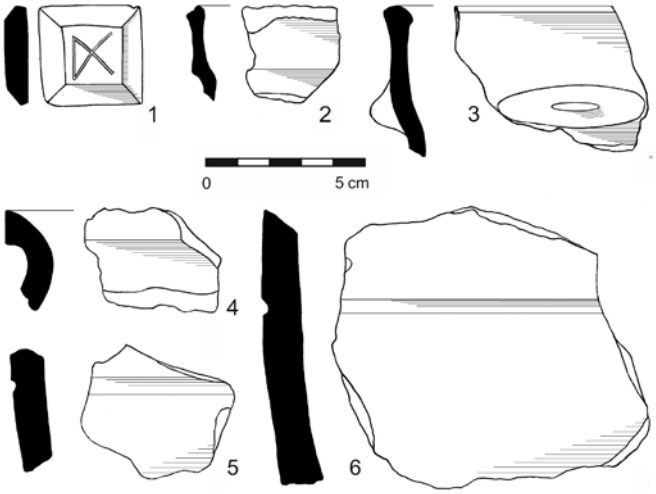

Obr. 67. Olomouc. Výběr nálezů. Kresba L. Hlubek.
Fig. 67. *Olomouc. Selection of finds. Drawing by L. Hlubek.*

Olomouc (k. ú. Slavonín, okr. Olomouc)

Ul. Zdeňka Kučery; „Zahrady“, parc. č. 533/235.

Novověk – industriální období. Bojiště. Průzkum detektorem kovu. Záchranný výzkum. Uložení nálezu: Archeologické centrum Olomouc, p. o., př. č. 06/2021-100-1.

Lokalizace: WGS-84: 49.5734683N, 17.2389558E

V březnu 2021 byla při skrývkách před stavbou rodinného domu nalezena dělová koule. Železný projektil měl průměr 42 mm a hmotnost 280 g a lze jej dát nejspíše do souvislosti s obléháním Olomouce v roce 1758.

Literatura

Neuvedeno.

Summary

A small iron cannonball, probably dating back to the mid-18th century, was found in 2021 during a family house construction in Slavonín (Olomouc District).

Marek Kalábek

Olomučany (okr. Blansko)

„Pokojná“, parc. č. 1280.

Středověk, novověk. Cesta, milířiště, důl. Vizuální/geodetický průzkum. Záchranný výzkum. Uložení nálezu: Ústav archeologické památkové péče Brno, v. v. i.

Lokalizace: WGS-84: 49.3346358N, 16.6962583E

Během výzkumu na trase nově budovaného vodovodu „Pitná voda Jedovnicko“ v úseku Pokojná–Olomučany byl v roce 2021 proveden detektorový průzkum milířiště situovaného v trase vodovodní rýhy včetně blízkého okolí. Metalické nálezy přinesly zjištění, že milířiště i nedaleké pinky starého dolování jsou patrně raně novověkého stáří, přičemž přilehlé komunikace lze datovat bezpečně již do období vrcholného a pozdního středověku.

Literatura

Neuvedeno.

Summary

A metal detector survey of a charcoal kiln, probably from the early modern period, was carried out in Olomučany (Blansko District) in 2021. The adjacent roads are dated to the High and Late Middle Ages.

Petr Kos

Opava (k. ú. Kateřinky u Opavy, okr. Opava)

Ul. Josefa Veselého, parc. č. 1512/1, 1530/2, 1535/1, 1535/3, 1535/7, 1535/14, 1535/18; 1598/7; 1663/2; 2345/1, 6.

Vrcholný středověk. Dílenský areál. Plošný odkryv. Záchranný výzkum. Uložení nálezu: Archeologický ústav AV ČR Brno, v. v. i., př. č. AUB 13/19-1 – AUB 13/19-691.

Lokalizace: WGS-84: 49.9532903N, 17.9048461E

Během podzimu 2018 proběhl záchranný archeologický výzkum při stavbě technické a dopravní infrastruktury pro rodinné domy (Papáková 2019). Lokalita se nachází na levobřežní terase řeky Opavy, na mírném svahu nakloněném k jihozápadu, v blízkosti stávající zástavby vedle areálu Jízdárny. Katastr původně samostatné obce Kateřinky, v dnešní době součást Opavy, není z hlediska archeologického bádání neznámým územím – severozápadním směrem se nachází asi nejznámější polykulturní lokalita Sádrovcový důl (např. Šikulová 1961; Jisl 1969; Juchelka 2014).

Během záchranného archeologického výzkumu na předmětné lokalitě bylo zachyceno a zkoumáno celkem 29 objektů, z toho 7 kůlových jam, 11 zahloubených objektů blíže nespecifikované funkce, 1 zásobní jáma a 1 možný pozůstatek zahloubené stavby. Zvláštní skupinu tvoří 10 převážně obdélníkovitých objektů (obj. 501, 509, 510, 517–523) se specifickou výplní, zahloubených mělce max. do 0,25 m, o max. rozměrech cca 1,3 × 1,2 m. Výplň obsahovala velké množství kamenů, které nebyly nijak uspořádány, všechny však nesly stopy přepálení. Na dně a hranách objektů se nacházela tenká (2–3 cm) vrstva přepálené hlíny (obr. 68). Získané informace z těchto objektů mohou nasvědčovat nějakému řemeslnému využití, které však jednoznačně nemůžeme prokázat. Lze alespoň vyslovit tezi o způsobu použití, kdy silně rozehřáté kameny z ohniště byly přeneseny do této jámy a následně překryty/zality chladnější kapalinou/materiálem, jež způsobila rychlé ochlazení kamenů. Z důvodu rychlého ochlazení můžeme sledovat silné popraskání kamenů. Na tento způsob užití ukazuje velmi malé zastoupení uhlíků pod a mezi kameny, což nasvědčuje tomu, že ohřev kamenů proběhl jinde. Tímto způsobem mohlo dojít k sušení, ohřevu či pomalému vaření. Další objekt, doposud interpretovaný jako možný pozůstatek zahloubené stavby s nepravidelným půdorysem o max. rozměrech cca 7,86 × 0,6–4,54 m a hloubce 1,3 m, měl přímé stěny, konvexní nepravidelné dno a obsahoval dvě výplně. Výplň K 111 i vrstva K 111A byly tvořeny středně ulehlou hnědočernou písčitojílovitou hlínou s hrubými komponentami – kameny a mazanicí. V profilu této vrstvy byla patrná přepálená část s mazanicí a uhlíky. Z jihovýchodní strany byly zachyceny tři schody, při kterých se objevily pozůstatky po kůlových jamách.

Přestože byl soubor keramických nálezů dosti fragmentární, podařilo se identifikovat převážně hrncovité tvary nádob s vodorovnými rytými liniemi a vlnicemi nebo přesekáváním na podhrdlí, objevil se také malý hrnek s výzdobou rádélkem. Keramika byla dobře vypálená, jako ostřivo bylo použito křemičitého písku s příměsí dalších minerálních složek. Dataci keramiky do přelomu 12. a 13. století podporují výzdobné prvky v podobě vlnic a patrný nástup vyšších okrajů, které dominují ve 13. století (obr. 69), stejně jako přítomnost klasických římsovitých okrajů.

Při archeologickém výzkumu bylo získáno celkem 1083 archeologických předmětů, na jejichž základě je možné předpokládat, že lokalita fungovala na přelomu 12. a 13. století na okraji města – velké kupecké osady (oficiální městský status získala Opava v roce 1215; Bakala 2002), její zánikový horizont je kladen do 13. století. Jeden odkrytý objekt náleží kultuře lužických popelnicových polí (č. 512).

Obr. 68. Opava. Objekt 523 – „ploščatka“. Foto K. Papáková.
Fig. 68. *Opava. Feature 523 – 'ploščatka' (a shallow pit). Photo by K. Papáková.*

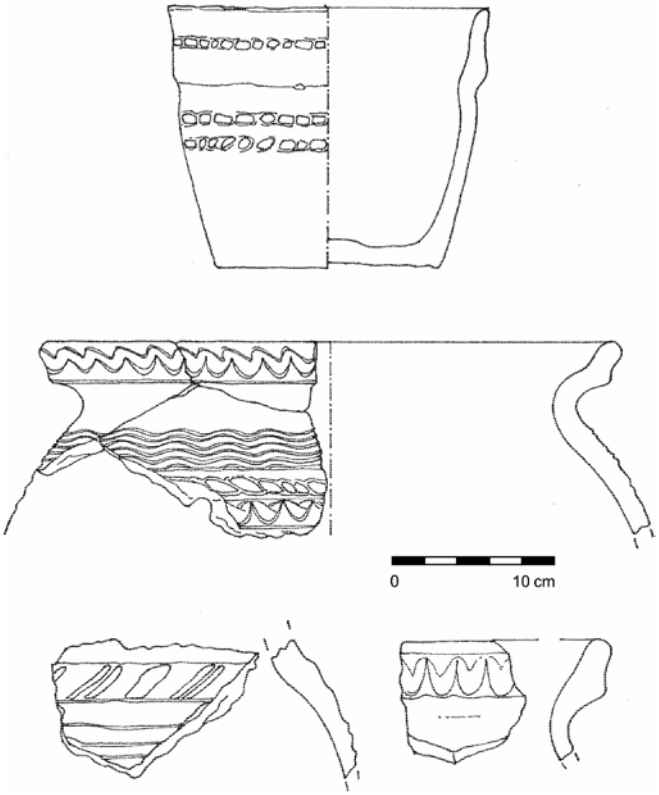

Obr. 69. Opava. Výběr keramického materiálu. Kresba K. Papáková.
Fig. 69. *Opava. Selection of pottery. Drawing by K. Papáková.*

Literatura

Bakala, J. 2002: *Moravskoslezské pomezí v proměnách 13. věku*. Brno: Matice moravská.

Jisl, L. 1969: Sídliště volutové kultury na Ostravsku. *Časopis Slezského muzea, série B* 18, 3–8.

Juchelka, J. 2014: *Lužická kultura v českém Slezsku*. Spisy Archeologického ústavu AV ČR Brno 47. Brno: Archeologický ústav AV ČR Brno.

Papáková, K. 2019: *Kateřinky u Opavy – TDI - RD Opava, trať Za Jízdárnou*. Rkp. nálezové zprávy, č. j. MTX202200041. [cit. 2022-01-25]. Uloženo: Archiv nálezových zpráv Archeologického ústavu AV ČR, Brno, v. v. i. Dostupné také z: Digitální archiv Archeologické mapy České republiky http://digiarchiv.amapa.cz/id/202200041.

Šikulová, V. 1961: K otázce rybolovu v mladší době kamenné. *Časopis Slezského muzea, série* B 10, 1–18.

Summary

The postholes, unspecified subsurface features, storage pits and remains of what probably used to be a pit house were unearthed during the excavation in Opava-Kateřinky (Opava District) in 2018. A specific group of finds consists of shallow features, called '*ploščatky*' in Czech, which are filled with stones in no apparent pattern but with traces of over-burning. Moreover, a thin layer of burnt clay (Fig. 68) was documented on their bottoms and edges. Based on the pottery finds, the settlement is dated from the end of the 12th to the 13th century.

Kateřina Papáková, Petr Rataj

Osek nad Bečvou (okr. Přerov)

Parc. č. 136/2 a 136/6.

Středohradištní období (RS3), mladohradištní období (RS4), vrcholný středověk. Sídliště. Povrchový sběr. Uložení nálezu: Muzeum Komenského v Přerově, p. o.

Lokalizace: WGS-84: 49.5096950N, 17.5298381E

Během opakovaných povrchových prospekcí realizovaných K. Dlouhou v letech 2020–2021 poblíž jižního okraje zástavby obce Osek nad Bečvou byl shromážděn soubor keramiky ze střední až pozdní doby hradištní a vrcholného středověku. Lokalita se nachází jihovýchodně od objektu oseckého kostela Povýšení sv. Kříže, na obdělávaných zahradních pozemcích, které jsou na jižní straně ohraničeny uměle upraveným korytem bezejmenné vodoteče. V případě nálezové polohy jde o mírný svah, který pozvolně klesá jižním směrem k zarovnanému inundačnímu terénu na pravobřeží řeky Bečvy. Nadmořská výška polohy se pohybuje 222–224 m.

Nálezový soubor obsahuje zejména zlomky okrajů, zdobených i nezdobených výdutí a dna hrnců. Ve starší části kolekce keramiky datovatelné do střední doby hradištní jsou zastoupeny vně vykloněné a zaoblené nebo nálevkovitě či válcovitě seřezané okraje hrnců (obr. 70: 1, 2, 5). Ve výzdobě výdutí se objevují hřebenové pásy a hřebenové vlnice (obr. 70: 3, 4).

V mladší části kolekce keramiky z pozdní doby hradištní (2. polovina 12. století – 1. polovina 13. století) jsou mezi okraji hrnců zastoupeny jak okraje vytažené s lištou, tak římsovité (obr. 71: 1–4). V keramické hmotě je u některých fragmentů patrná příměs drceného grafitu. Barva výpalu keramiky se pohybuje od tmavě šedé až po světle až středně hnědou.

K nejmladším jedincům zastoupeným v oseckém souboru patří okruží hrnců z období vrcholného středověku (obr. 71: 5, 6).

Nově získaný soubor nálezů souvisí s doklady raně středověkého osídlení zachycenými povrchovými sběry v 70. letech 20. století členy Archeologického kroužku z Příbora v trati zvané „Chabrov" na pravobřežní terase řeky Bečvy, poblíž jihovýchodního okraje intravilánu Oseku nad Bečvou. Kolekce nalezené slovanské keramiky byla datována do 8.– 9. století (Pavelčík 1981). I když nejstarší písemná zmínka o vsi týkající se příjmů kostela pochází až z roku 1322, lze na základě výsledků povrchových prospekcí posunout počátky středověkého osídlení v místě Oseku nad Bečvou hlouběji do minulosti (Bad'ura 1919, 233, 240).

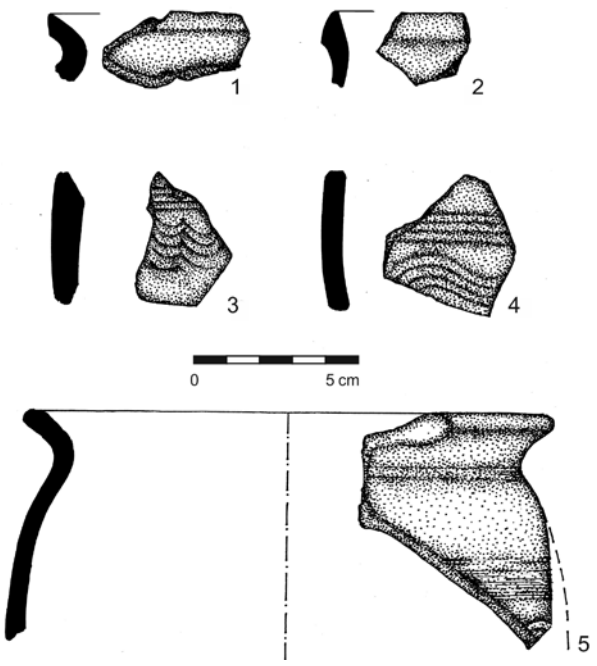

Obr. 70. Osek nad Bečvou. Výběr keramiky. Kresba M. Kovářová.
Fig. 70. *Osek nad Bečvou. Selection of pottery. Drawing by M. Kovářová.*

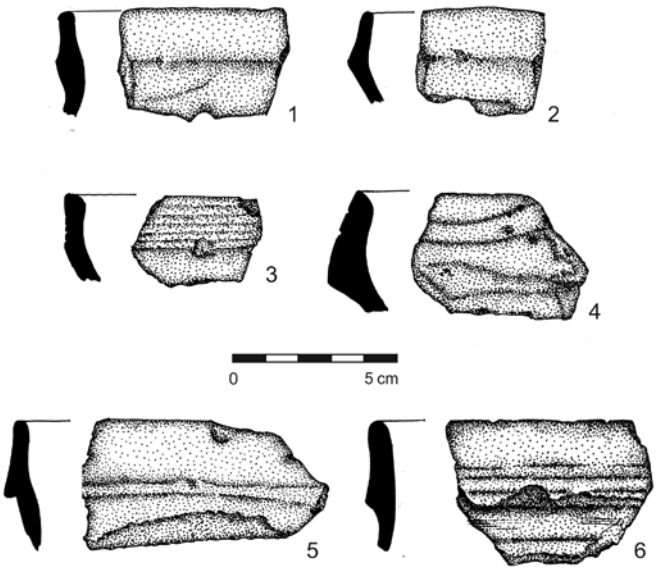

Obr. 71. Osek nad Bečvou. Výběr keramiky. Kresba M. Kovářová.
Fig. 71. *Osek nad Bečvou. Selection of pottery. Drawing by M. Kovářová.*

Literatura

Baďura, J. 1919: *Lipenský okres*. Vlastivěda moravská. II., Místopis Moravy. Brno: Musejní spolek.

Pavelčík, J. 1981: Slovanská osada u Oseku nad Bečvou (okr. Přerov). *Přehled výzkumů* 1979, 41.

Summary

A collection of pottery from the Middle to the Late Hillfort Period and High Middle Ages (Fig. 70, 71) was obtained in 2020–2021 during surface surveys in Osek nad Bečvou (Přerov District).

Kateřina Dlouhá, Zdeněk Schenk

Ostrov u Macochy (okr. Blansko)

„Pastoušky“, parc. č. 1752/1.

Novověk. Nespecifikované technologické zařízení. Plošný odkryv. Záchranný výzkum. Uložení nálezu: Muzeum Blanenska, p. o., inv. č. S 11051, S 11052.

Lokalizace: WGS-84: 49.3857031N, 16.7706603E; 49.3856911N, 16.7707256E

Při úpravě terénu pro stavbu Dětské léčebny se speleoterapií, jejímž realizátorem byla firma VCES a. s., byly v roce 2021 zjištěny blíže nedatovatelné mělce zahloubené objekty, které se svou tmavou výplní odlišovaly od světlého jílovitého podloží. Objekty byly zjištěny na severoseverovýchodním okraji zastavěné plochy na parcele č. 1752/1 pod příjezdovou komunikací. V těchto místech byl terén snížen pouze mělce (0,6–0,8 m) pod recentní úroveň, zatímco většina plochy byla odbagrována do hloubky více než 2 m. Díky tomu se podařilo objekty zachytit a zdokumentovat. Jednalo se o trojici velmi nepravidelných objektů. Největší objekt 501 (obr. 72) měl rozměry cca 2,8 × 2,5 m a jeho hloubka se pohybovala v rozmezí 0,4–0,56 m. V jeho středu se nacházela větší mazanicová čočka zřetelně oddělená od výplně objektu po celém obvodu tenkou černou uhlíkatou vrstvičkou. Výplň této čočky tvořila sytě oranžová drobivá mazanice v kombinaci s uhlíkatými vrstvičkami. Čočka měla nepravidelný oválný tvar o rozměrech 0,4 × 0,7 m a dosahovala hloubky 0,18 m. Mohlo se jednat o blíže neurčené pyrotechnologické zařízení sekundárně zapuštěné do výplně objektu 501. Z objektu se nepodařilo získat žádný nález. Druhý, menší, nepravidelně kruhový objekt 502 o průměru 0,8 m a hloubce 0,2 m se nacházel částečně na hraně plochy, která byla odbagrována. Z jeho tmavé výplně nepochází žádný nález. Hned vedle něj se nacházel nepravidelný a ostře neohraničený objekt 503 o rozměrech cca 2 × 0,8 m a hloubce 0,1–0,25 m. Objekt se nacházel rovněž na okraji odbagrované plochy, takže nebyl prozkoumán celý. V jeho výplni rovněž nebyly zjištěny žádné nálezy. Datace objektů, včetně určení jejich funkce zůstává otevřená. Vzhledem k absenci stabilního pravěkého osídlení v oblasti Moravského krasu mimo jeskynní lokality bych se přikláněl spíše k dataci do novověku, případně středověku.

Literatura

Neuvedeno.

Summary

Unspecified and undated subsurface features (Fig. 72), perhaps from the modern age, were detected during the construction of the children's hospital in Ostrov u Macochy – 'Pastoušky' field (Blansko District) in 2021.

Marek Novák

Obr. 72. Ostrov u Macochy. Vykopaný objekt 501 s ponechanou mazanicovou čočkou uprostřed. Foto M. Novák.

Fig. 72. *Ostrov u Macochy. Excavated feature 501 filled with daub in the middle. Photo by M. Novák.*

Polešovice (okr. Uherské Hradiště)

„Na Drahách“.

Mladohradištní období (RS4). Pohřebiště. Plošný odkryv. Záchranný výzkum. Uložení nálezu: Moravské zemské muzeum.

Lokalizace: WGS-84: 49.0272406N, 17.3590500E

V rámci budování dálnice D55, úsek 5508, v trase stavebního objektu SO 123 (sjezd z mimoúrovňové křižovatky Nedakonice a napojení na stávající komunikaci) na rozhraní katastrálních území Nedakonice a Polešovice, bylo kromě špatně datovatelných sídlištních objektů prozkoumáno také poměrně rozsáhlé pohřebiště z raného středověku, situované na jihovýchodním svahu v okolí kóty Drahy (obr. 73). Z nově objeveného pohřebiště bylo prozkoumáno přes 40 hrobů (obr. 74). Některé hroby byly uloženy velice mělce a byly v minulosti narušeny erozní činností. Totální devastaci pak pro některé z nich (např. mělce založené hroby dětí) znamenala hluboká orba. Další hroby jsou narušeny inženýrskými sítěmi. Místem pohřebiště prochází trasa plynovodu a telefonního kabelu – tato předchozí stavební činnost však nebyla řádně hlášena a existence pohřebiště tak unikala pozornosti až do roku 2021. Naopak hroby starších, dospělých jedinců dosahovaly takové hloubky, že se skelety zachovaly bez poškození. Stav kosterních pozůstatků však nebyl uspokojivý, podložní podmínky působily na kosti velice agresivně, a tato skutečnost výrazně zhoršovala možnosti preciznější preparace. Zemřelí byli pohřbeni v natažené poloze na zádech v poměrně rozměrných hrobových jámách tvaru obdélníku se zaoblenými rohy (v některých případech se podařilo identifikovat negativy organických schránek – rakví). Hroby jsou orientovány přibližně v západovýchodním směru, přičemž bylo pozorováno, že muži jsou orientováni hlavou k východu, zatímco ženy k západu. Z dosavadního stavu výzkumu je možné vysledovat, že pohřebiště tvoří řadu orientovanou přibližně ve směru V–Z a některé z hrobů tvoří semknuté skupiny. Jiné hroby jsou pak umístěny solitérně ve větší vzdálenosti od centra pohřebiště (např. dětské hroby). Celkový rozsah pohřebiště není znám, jelikož pokračuje mimo skrytou plochu.

Mezi nálezy se objevují předměty typické pro povelkomoravské období. Ženské hroby obsahují vlasové ozdoby (stříbrné

či postříbřené záušnice), zatímco mužské obsahují většinou železný nůž či jiné drobné předměty denní potřeby. Zvláštností je trojcípá parohová schránka plošně zdobená dekorem sestávajícím ze složitých propletenců z hrobu 535/809. Podobné předměty se objevují již od období existence Avarského kaganátu v 7.–8. století a známe je z pohřebišť v Karpatské kotlině, nicméně jejich výskyt trvá až do mladohradištního období, kdy se objevují v prostředí hradisek spíše v severní části střední Evropy a v Pobaltí. I zde bychom našli pravděpodobně analogie k bohaté a precizní výzdobě exempláře z našeho hrobu.

Obr. 73. Polešovice. Letecký pohled na plochu pohřebiště. Foto Ústav archeologické památkové péče Brno, v. v. i.

Fig. 73. *Polešovice. Aerial photo of the burial ground. Photo by the Institute of Archaeological Heritage Brno.*

Obr. 74. Polešovice. Detail části pohřebiště s vypreparovanými skelety. Foto Ústav archeologické památkové péče Brno, v. v. i.

Fig. 74. *Polešovice. Detail of the burial ground with excavated skeletal remains. Photo by the Institute of Archaeological Heritage Brno.*

Pohřebiště je datováno na základě nálezů mincí – denárů – do průběhu 11. století. Celkem se mince nacházely v deseti hrobech, tedy přibližně v každém čtvrtém hrobě. Určeny byly mince Břetislava I. (1019–1055), Štěpána I. Uherského (997–1038), Ondřeje I. Uherského (1046–1060) a Oty I. (1067–1087). K pohřbívání zde tedy docházelo několik desítek let a nekropole se postupně zaplňovala a rozrůstala.

Literatura

Neuvedeno.

Summary

During the construction of the exit from the planned interchange at Nedakonice in the cadastral area of Polešovice (Uherské Hradiště District) in 2021, an 11th-century Late Hillfort burial ground with more than 40 graves was investigated (Fig. 73, 74).

Miroslav Popelka, Martin Paulus

Polešovice (okr. Uherské Hradiště)

„Nivy“, parc. č. 6074/24.

Kultura s keramikou pražského typu (RS1), mladohradištní období (RS4). Sídliště, vesnice/městečko. Plošný odkryv. Záchranný výzkum. Uložení nálezu: Ústav archeologické památkové péče Brno, v. v. i.

Lokalizace: WGS-84: 49.0165464N, 17.3550589E

Trasa dálnice D55 protnula v katastru Polešovic hustě osídlenou lokalitu „Nivy“, kde byly mimo jiné (viz Popelka et al. 2022a; 2022b; 2022c) prozkoumány v roce 2021 také objekty raně středověkého stáří. Ty jsou na lokalitě zastoupeny poměrně četně a je možné říci, že raně středověké aktivity zde počínají již v období přelomu 6. a 7. století s památkami tzv. pražského typu, ke kterému je možné přiřadit několik charakteristických zásobních jam středních rozměrů s lehce hrotitým dnem. Klasický hradištní stupeň je zde zastoupen spíše stopově, zlom nastává přibližně v 2. polovině 10. století, kdy počet takto datovaných objektů nabývá na intenzitě a osídlení lokality je možné sledovat až do 1. poloviny 13. století. Zde je možné ztotožnit prozkoumané situace se zaniklou vesnicí Záblacany (Kováčik 1998; 1999). Zajímavostí je, že při rozšíření skrývek pro konsolidační násypy v trase mostního objektu SO142 byla zachycena plocha výzkumných etap z 60. a 70. let 20. století, kdy zde byly Záblacany zkoumány pod vedením R. Snášila ze Slováckého muzea v Uherském Hradišti.

Literatura

Kováčik, P. 1998: *Záblacany, zaniklá středověká ves na Uherskohradišťsku a její postavení ve vývoji středověkého osídlení na Moravě I., II.* Rkp. magisterské diplomové práce. Masarykova univerzita. Filozofická fakulta. Ústav archeologie a muzeologie. Uloženo: Ústřední knihovna Filozofické fakulty Masarykovy univerzity.

Kováčik, P. 1999: Záblacany, jejich ekonomika a služební organizace, aneb Odpovědi a otázky. *Archeologica historica* 24, 81–89.

Popelka, M., Paulus, M., Lečbych, M. 2022a: Polešovice (okr. Uherské Hradiště). *Přehled výzkumů* 63(1), 141.

Popelka, M., Paulus, M., Lečbych, M. 2022b: Polešovice (okr. Uherské Hradiště). *Přehled výzkumů* 63(1), 173–174.

Popelka, M., Paulus, M., Lečbych, M., Popelková, R. 2022c: Polešovice (okr. Uherské Hradiště). *Přehled výzkumů* 63(1), 189–190.

Summary

In 2021, a rescue excavation was carried out on a distinctive hill during the D55 motorway construction in the Polešovice cadastral area (Uherské Hradiště District). Besides the features representing the economic hinterland of a deserted medieval village of Záblacany, a few pits containing early medieval pottery of the Prague-Type Pottery culture were excavated.

Miroslav Popelka, Martin Paulus, Marek Lečbych

Pouzdřany (okr. Břeclav)

Ul. Hlavní č. p. 57, parc. č. 165/1, 165/2, 164/1, 167, 507/2, 507/6.

Vrcholný středověk – novověk, novověk – industriální období.
Zámek, kanál/náhon. Skupina/síť sond. Záchranný výzkum.
Uložení nálezu: dočasně Archaia Brno z. ú.

Lokalizace: WGS-84: 48.9397528N, 16.6286600E

V rámci zjišťovacího záchranného archeologického výzkumu na bývalém zámku v Pouzdřanech bylo v roce 2021 provedeno celkem 16 sond (S1–S16). Sondy byly prováděny z důvodu přípravy celkové obnovy areálu bývalého zámku včetně přilehlých zahrad (obr. 75).

Pásové sondy položené severně a východně od zámku (S15, S16) zachytily čistý půdní horizont (ornici) v hloubce cca 0,7 m pod současným terénem, nad kterým se nacházely novověké navážky. V sondě S15 byla zjištěna cihlová zeď v hloubce cca 0,7 m od současného povrchu, patrně jde o ohrazení areálů novověké zahrady.

Pásové sondy S6–S10 položené západně od zámku v zahradě doložily v hloubce cca 1–1,1 m od současného povrchu podložní hlíny (nivní půdy), nad nimi se v sondách S8 a S9 nacházely naplavené vrstvy písčitých sedimentů o mocnosti až 0,4 m a novodobá navezená vrstva hlíny o mocnosti až 0,7 m. V sondách S6 a S10 byla zachycena historická zdiva, případně negativy po nich. Jednalo se o cihelné zdivo patrně ohradní zdi, zachycené v hloubce 0,3 m, a dno cihelného kanálku, zachycené v hloubce 1,2 m (obr. 78). V sondě S7, v místě historické vodoteče (náhonu), byly dokumentovány minimálně tři fáze novověkého náhonu. Nejstarší byla nezpevněná strouha, mladší pak měla vyzděné kamenné stěny a nejmladší naopak dno vyzděné cihlami a stěnami z betonových desek. Celá situace historického novověkého náhonu v sondě S7 se nachází již cca 0,6 m od současného povrchu (obr. 79).

Uvnitř severního křídla zámku byla v menší sondě (S11) zachycena ihned na povrchu novověká sprašová podlaha a v hloubce cca 0,4 m zbytek maltového lůžka, patrně po cihelné dlažbě.

Ve východním křídle v sondě S12 byly dokumentovány cihelné podlahy a v sondě S13 se pod vrstvou sutě v hloubce cca 0,6 m nacházela vrstva s novověkými archeologickými nálezy. V sondě S14 ve východní části novodobého kravína byla ihned na povrchu zachycena obvodová nadzemní cihelná zeď bývalého jižního křídla a další konstrukce byly zjištěny v exteriéru bývalého křídla v hloubce cca 0,6 m od povrchu.

Na nádvoří zámku bylo v sondě S1 odkryto historické základové zdivo západní části severního křídla v hloubce cca 0,5 m od současného terénu. Druhá obvodová zeď křídla byla v sondě zničena novodobým zásahem. V sondě S2 před východním křídlem byla v hloubce cca 0,3 m od současného povrchu odkryta historická cihelná dlažba nádvoří. Toto dláždění nádvoří bylo dále zachyceno i v sondách S3 a S4. V sondě S3 bylo dokumentováno v hloubce zhruba 1 m pod současným povrchem, zatímco v sondě S4 bylo zachyceno až v hloubce 1,5 m. V sondě S3 a S4 bylo dále zaznamenáno v hloubce 1–1,2 m cihelné dláždění v arkádě a ubouraná zdiva jižního křídla, včetně vnitřních podlah a příčky (obr. 76, 77). Dlažba nádvoří se poměrně výrazně svažuje směrem k západu, kde se nacházela historická vodoteč (náhon) zachycená v sondě S7.

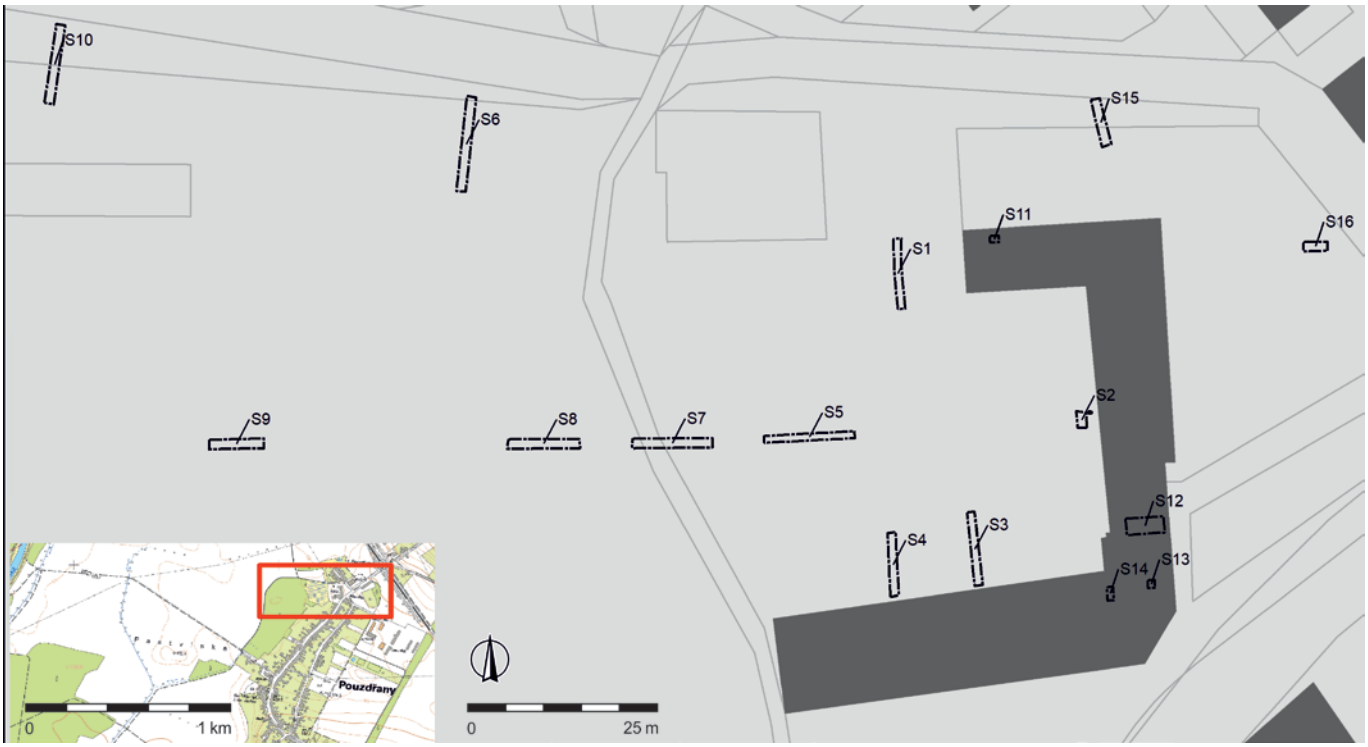

Obr. 75. Pouzdřany. Lokalizace záchranného archeologického výzkumu a přehled sond v areálu bývalého zámku. Archaia Brno z. ú.

Fig. 75. *Pouzdřany. Excavation area with test pits in the former chateau. Archaia Brno.*

Obr. 76. Pouzdřany. Sonda S3 s cihelnou dlažbou nádvoří a kolonády na nádvoří zámku. Foto Archaia Brno z. ú.
Fig. 76. *Pouzdřany. Test pit S3 with the brick paving of the courtyard and colonnade. Photo by Archaia Brno.*

Obr. 77. Pouzdřany. Sonda S4 s cihelnou dlažbou nádvoří a kolonády na nádvoří zámku. Foto Archaia Brno z. ú.
Fig. 77. *Pouzdřany. Test pit S4 with the brick paving of the courtyard and colonnade. Photo by Archaia Brno.*

Obr. 78. Pouzdřany. Sonda S6 západně od zámku na zahradě s konstrukcemi kanálku a patrně obvodové zdi zahrady. Foto Archaia Brno z. ú.
Fig. 78. *Pouzdřany. Test pit S6 west of the chateau in the garden area with the raceway and enclosing wall. Photo by Archaia Brno.*

Obr. 79. Pouzdřany. Sonda S7 s fázemi náhonu západně od zámeckého nádvoří. Foto Archaia Brno z. ú.
Fig. 79. *Pouzdřany. Test pit S7 showing the raceway phases west of the chateau courtyard. Photo by Archaia Brno.*

V sondě S5 na západní straně nádvoří byly v hloubce cca 1,9 m pod současným terénem zachyceny zbytky základové zdi západního křídla zámku (východní zeď pouze jako negativ) a cihelné dláždění v exteriéru (západně od zámku). Úroveň archeologických terénů je zde cca 1,5 m pod současným povrchem, nad tím se nachází dalšího 0,5 m terénu, který tvoří novověké úpravy terénu, včetně reliktu mladších dlažeb (?). Do hloubky cca 1 m od současného terénu jde o novodobé navážky.

Zjišťovací sondy bohužel nebylo možno položit v místě patrně bývalé věže tvrze (věž zbořena 1804), tedy zhruba ve středu dnešní budovy kravína.

Celkově zjišťovací záchranný archeologický výzkum splnil své cíle a jeho výsledky lze použít při přípravě projektu obnovy a rekonstrukce zámeckého areálu se záměrem minimalizovat zásahy do historických konstrukcí a archeologických terénů.

Literatura

Zbranek, H. 2021: *Pouzdřany zámek – zjišťovací sondy.* Rkp. nálezové zprávy, č. j. MTX202200327 [cit. 2022-11-04]. Uloženo: Archiv nálezových zpráv Archeologického ústavu AV ČR, Brno, v. v. i. Dostupné také z: Digitální archiv Archeologické mapy České republiky https://digiarchiv.aiscr.cz/id/M-TX-202200327.

Summary

In the framework of the chateau revitalisation project in Pouzdřany (Břeclav District), several test pits were excavated in 2021 in the area of the chateau wings, courtyard and gardens (Fig. 75). The foundations of the former chateau wings (western, southern and part of the northern), brick treatment of the courtyard and brick floor of the colonnade along the former southern wing (Fig. 76, 77) were examined. In the garden west of the chateau, a part of the raceway and the structure of the probable enclosing wall (also documented north of the chateau) were recorded (Fig. 78, 79).

Hynek Zbranek

.....

Prušánky (okr. Hodonín)

„Podsedky“.

Středohradištní období (RS3). Sídliště. Plošný odkryv. Záchranný výzkum. Uložení nálezu: Archeologický ústav AV ČR, Brno, v. v. i.

Lokalizace: WGS-84: 48.8328975N, 16.9615986E; 48.8330653N, 16.9623597E; 48.8286811N, 16.9604611E; 48.8287050N, 16.9609697E

V létě 2021 proběhl předstihový záchranný výzkum polykulturního sídliště v trati „Podsedky“ v rámci stavby plynovodu Moravia (úsek 1-05). Primárně byl výzkum akcí Archaia Brno, ovšem po vzájemné dohodě se mikulčické pracoviště Archeologického ústavu AV ČR, Brno, v. v. i., ujalo výzkumu všech raně středověkých objektů, které ve sledovaném úseku početně dominovaly nad objekty pravěkými.

Lokalita nacházející se západně od severozápadního okraje obce podél silnice z Prušánek na Moravský Žižkov je známa již od 70. let 20. století. Vedle systematického výzkumu dvou raně středověkých pohřebišť s nálezy středohradištního a mladohradištního stáří (Klanica 2006; Mazuch et al. 2017) byla v letech 1984–1985 západně od těchto pohřebišť, ve vzdálenosti jen několika set metrů, odkryta ve dvou oddělených plochách část sídliště z velkomoravského období. Tímto výzkumem bylo zachyceno pět zahloubených chat kůlové i srubové konstrukce se zajímavými detaily (otopná zařízení různých typů, patrně stopy po tkalcovském stavu) a zásobní jámy (dosud podrobněji nepublikováno, souhrnně Hladík et al. 2020). Sídliště se nachází na okraji zóny teoreticky vymezeného ekonomického zázemí mikulčického velkomoravského mocenského centra, které dlouhodobě zkoumá naše mikulčické pracoviště (viz dále).

Předstihový výzkum v roce 2021 tak byl již pátou samostatnou akcí v této poloze (obr. 80). Na mírném táhlém levobřežním svahu řeky Prušánky, na ploše 2 ha ve tvaru dlouhého pásu orientovaného téměř kolmo na výše zmiňovanou silnici (obr. 81), bylo vedle pravěkých objektů odkryto především dalších pět zahloubených chat velkomoravského stáří. Jižně od silnice (plocha A) šlo o tři chaty (obr. 82, 84) a severně (plocha B), překvapivě blízko říčního toku Prušánky (dnes ovšem regulovaného a narovnaného), o další dvě (obr. 83). Nad obrysy těchto dvou zemnic byl registrován příkrov přes metr mocné vrstvy nadorničí. Toto zjištění by mělo být bráno jako varování při teoretických předpokladech o způsobu sídlení s ohledem na vzdálenost od vodních toků. Svahové splachy či říční náplavy značných mocností možná mnohem častěji, než jsme si ochotni připustit, způsobují, že osídlení v blízkosti vodotečí nemusí být opakovaně registrováno při povrchových sběrech. Právě data z povrchových sběrů však tvoří podstatnou část těchto teorií. Vedle obydlí bylo zachyceno celkem devět sídlištních jam různých tvarů, které bylo možno předběžně datovat do raného středověku, z toho patrně 5 obilnic (obr. 82). Zbytek jam je obtížně funkčně určitelných.

Ve všech zemnicích byla odkryta otopná zařízení – kamenné pece, které byly velmi podrobně dokumentovány v několika úrovních. Zjištěné detaily ukazují na způsob jejich výstavby

Obr. 80. Prušánky. Lokalizace výzkumu západně od obce. Autor M. Hladík.

Fig. 80. *Prušánky. Location of the site west of the village. Author M. Hladík.*

a zajištění funkčnosti (strukturované výmazy dna, fixace kamenné konstrukce v rozích kamennými klínky). V jedné ze zemnic lze dle nálezové situace předpokládat dřevěnou podlahu, registrována byla i místa vstupů do chat (šikmé rampy rušící pravidelný obdélný obrys objektu).

Nalezené artefakty zastupuje v drtivé většině keramika dokazující velkomoravské stáří všech zkoumaných objektů. Kovové nálezy jsou naprostou výjimkou (zlomky stavebních kování). Z každého objektu byly odebrány vzorky na paleobotanickou analýzu, ze zemnic navíc vzorky na analýzu chemickou. Paleozoologický materiál není příliš početný, což je, jak se opakovaně ukazuje, na velkomoravských „vesnických" sídlištích obecným jevem.

Dosavadní výzkumy této lokality naznačují, že šlo o poměrně rozlehlé sídliště s řídkou strukturou. Fragmentárnost poznání nám však tuto strukturu a tím i funkční pozici v rámci celého socioekonomického systému zázemí raně středověkých mocenských center dosud nedovolují plně pochopit. Jde o lokalitu, která by si zasloužila budoucí systematický plošný výzkum. Právě otázky vztahu centra a zázemí a socioekonomického obrazu interakce mezi těmito dvěma „světy" patří k jedněm ze zásadních pilířů našeho současného teoretického výzkumu (Hladík 2020, zde další literatura; Hladík et al. 2021).

Literatura

Hladík, M. 2020: *Mikulčice and its Hinterland. An Archaeological Model for Medieval Settlement Patterns on the Middle Course of the Morava River (7th to Mid–13th Centuries)*. East Central and Eastern Europe in the Middle Ages, 450–1450, Volume 61. Leiden, Boston: Brill.

Hladík, M., Mazuch, M., Látková, M. 2021: *Great Moravian Settlement in Mikulčice-Trapíkov and Economic Hinterland of the Power Centre. Rural Economy, Centres and Organisational and Functional Principles of Great Moravia*. Studien zum Burgwall von Mikulčice XIII. Spisy Archeologického ústavu AV ČR Brno 62. Brno: Czech Academy of Sciences, Institute of Archaeology, Brno.

Hladík, M., Mazuch, M., Poláček, L. 2020: *Zázemí hradiště Mikulčice-Valy v 9. století*. Mikulčice-průvodce V. Brno: Archeologický ústav AV ČR, Brno, v. v. i.

Klanica, Z. 2006: *Nechvalín, Prušánky. Čtyři slovanská pohřebiště. Díl I. Nechvalín, Prušánky. Vier slawische Nekropolen. Teil II. Katalog.* Spisy Archeologického ústavu AV ČR Brno 28. Brno: Archäologisches Institut der Akademie der Wissenschaften der Tschechischen Republik.

Mazuch, M., Hladík, M., Skopal, R. 2017: *Úpravy hrobových jam a dřevěné konstrukce v hrobech na pohřebištích Velké Moravy (sociální, duchovní a chronologický fenomén)*. Spisy Archeologického ústavu AV ČR Brno 56. Brno: Archeologický ústav AV ČR, Brno, v. v. i.

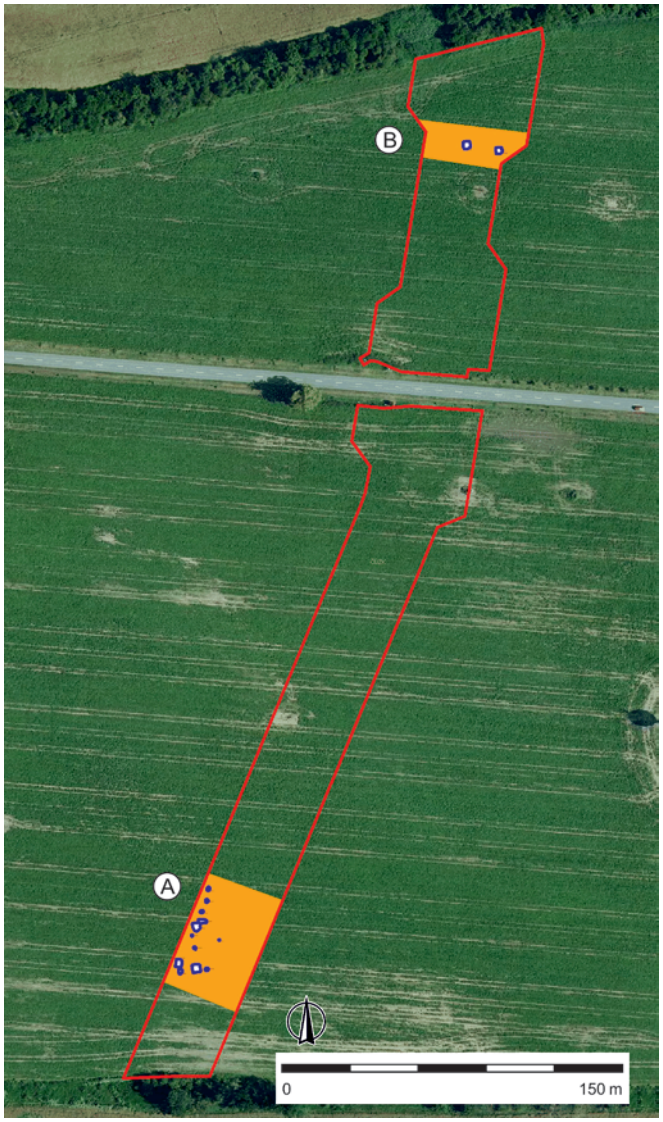

Obr. 81. Prušánky. Zkoumaná plocha s vyznačením prostorů (A, B) s velkomoravskými objekty. Autor M. Hladík.

Fig. 81. *Prušánky. The site plan with the Great Moravian features highlighted in the excavated areas (A, B). Author M. Hladík.*

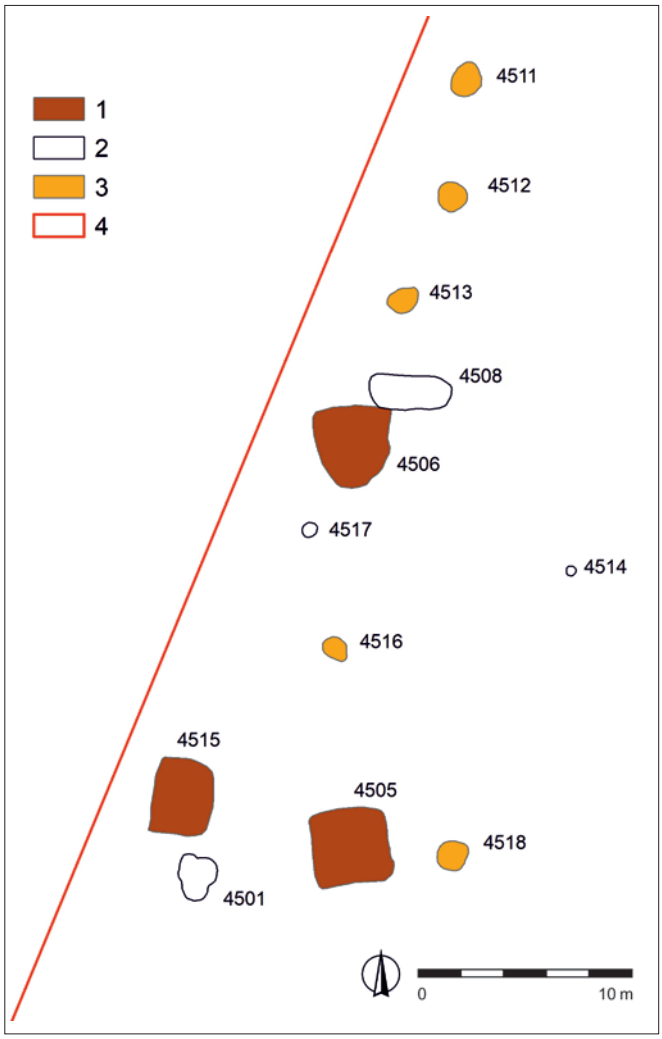

Obr. 82. Prušánky. Nálezová situace na ploše A. 1 – Zahloubené domy; 2 – sídlištní jámy; 3 – zásobnice; 4 – hranice zkoumané plochy. Autor M. Hladík.

Fig. 82. *Prušánky. Archaeological contexts in area A. 1 – Pit houses; 2 – settlement pits; 3 – storage pits; 4 – excavation boundary. Author M. Hladík.*

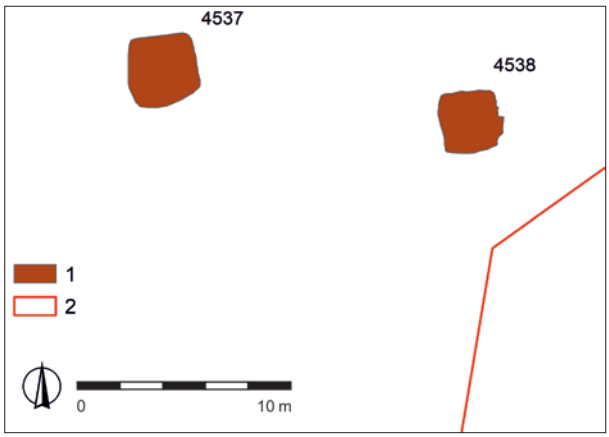

Obr. 83. Prušánky. Nálezová situace na ploše B. 1 – Zahloubené domy; 2 – hranice zkoumané plochy. Autor M. Hladík.

Fig. 83. *Prušánky. Archaeological contexts in area B. 1 – Pit houses; 2 – excavation boundary. Author M. Hladík.*

Obr. 84. Prušánky. Zahloubený dům (kontext 4515, plocha A). Foto M. Hladík.

Fig. 84. *Prušánky. A pit house (context 4515, area A). Photo by M. Hladík.*

Summary

Another part of the previously known settlement situated in the hinterland of the Great Moravian power centre Mikulčice-Valy in 'Podsedky' field (Prušánky cadastral area, Hodonín District; Fig. 80) was investigated during a rescue excavation in 2021. Five pit houses with interesting interior details and nine settlement pits (five of which were storage pits) were discovered (Fig. 81–84).

Marian Mazuch, Marek Hladík, Michaela Přibylová

Přerov (okr. Přerov)

Ul. Dvořákova, parc. č. 2559/1.

Mladohradištní období (RS4). Sídliště. Plošný odkryv. Záchranný výzkum. Uložení nálezu: Muzeum Komenského v Přerově, p. o.

Lokalizace: WGS-84: 49.4578800N, 17.4750644E

Na přelomu let 2020 a 2021 realizovali pracovníci Muzea Komenského v Přerově, p. o., záchranný archeologický výzkum v místě nově budovaného parkoviště v severovýchodní části areálu přerovské nemocnice (před objektem interny; obr. 85). Areál nemocnice se nachází v ulici Dvořákova na levém břehu řeky Bečvy, při východním okraji městské zástavby. Jde o mimořádně exponovanou lokalitu situovanou na staré říční, tzv. Radslavické terase, která o několik metrů nápadně převyšuje prostor říční nivy. Nadmořská výška polohy se pohybuje okolo 220 m.

První archeologické nálezy na lokalitě byly zaznamenány v souvislosti s výstavbou nemocnice v roce 1937, kdy byla nalezena raně středověká nádoba a kostěná brusle. V letech 1964–1965 došlo při úpravě teras v zahrádkářské kolonii pod nemocnicí v trati „Za Kapličkou" k nálezům zlomků keramiky ze starší doby železné a raného středověku (Jašková 1970, 121–122; Schenk 2001). V závěru roku 2020 proběhla první etapa záchranného archeologického výzkumu v místě budoucího parkoviště před budovou interny, kde byla odkryta část neolitického sídliště z mladšího stupně kultury s lineární keramikou (Schenk 2021).

V roce 2021 se podařilo zachytit rovněž doklady osídlení z doby železné a raného středověku. V nálezovém souboru převažují zlomky na kruhu točené keramiky z mladší doby hradištní (11. století). Barva výpalu keramiky se pohybuje od tmavě šedohnědé po světle červenohnědou. V keramické hmotě některých střepů je patrná výrazná příměs drceného grafitu. Nálezy pocházejí z úrovně kulturní vrstvy obsahující větší množství kamenů, která nasedala na podloží tvořené písčito-jílovitými sedimenty světle žlutohnědého zabarvení. Vedle keramiky byl nalezen rovněž soubor zvířecích kostí. Osídlení z mladší doby hradištní zachycené během archeologického výzkumu v Dvořákově ulici upřesňuje rozsah přerovské raně středověké aglomerace (Procházka et al. 2007, 677).

Literatura

Jašková, M. 1970: Archeologické nálezy z Přerova. In: L. Hosák, J. Dostál (eds.): *Dějiny města Přerova I.* Přerov: Městský národní výbor, 115–126.

Procházka, R., Drechsler, A., Schenk, Z. 2007: Raně středověká sídelní aglomerace Přerov (8.–12. století) – současný stav poznání. *Archeologické rozhledy* LVIII(4) 2006, 668–694.

Schenk, Z. 2001: Přerov (okr. Přerov). *Přehled výzkumů* 42, 180.

Schenk, Z. 2021: Přerov (okr. Přerov). *Přehled výzkumů* 62(1), 201.

Obr. 85. Přerov. Pohled na zkoumanou plochu od severu. Foto Z. Schenk.

Fig. 85. *Přerov. A view of the excavation area from the north. Photo by Z. Schenk.*

Summary

In 2020 and 2021, a cultural layer containing early medieval pottery from the Late Hillfort Period was examined during a rescue excavation in Dvořákova Street in Přerov (Přerov District; Fig. 85). The finds are associated with the 11th-century settlement previously detected in 'Za Kapličkou' field in 1964–1965.

Zdeněk Schenk

Rajhrad (okr. Brno-venkov)

Ul. Městečko č. p. 32, parc. č. 1048/5.

Industriální období 1. Kanál/náhon. Vertikální řez. Záchranný výzkum. Uložení nálezu: Ústav archeologické památkové péče Brno, v. v. i.

Lokalizace: S-JTSK: -599697, -1172414; -599678, -1172418

Záchranný výzkum v roce 2021 byl vyvolán výkopem pro opěrnou zeď při stavbě kruhové křižovatky v Rajhradě mezi ulicemi Městečko, Masarykova a Štefánikova. Dokumentována byla část výkopu v rohu mezi ulicemi Městečko a Masarykova v prostoru před obecním úřadem č. p. 32 v délce cca 20 m.

Byl zachycen odvodňovací kanál vyzděný pálenými cihlami, jehož koryto tvořily ploché kameny (obr. 86). Částečně rozpadlá klenba byla složena opět z pálených cihel. Z výplně žlábku a okolí se podařilo získat nepočetný materiál odpovídající 19. – počátku 20. století.

Odkrytá situace zcela jistě souvisí s údržbou kanalizačních stok Rajhradu. Uliční čára se v průběhu posledních dvou století v zásadě nezměnila. Došlo pouze k výraznému navýšení terénu o cca 1,5 m.

Literatura

AMČR: Záznam M-202102048 [cit. 2022-11-04]. Archeologická mapa České republiky.

Obr. 86. Rajhrad. Část dokumentovaného kanálku. Foto P. Kos.
Fig. 86. *Rajhrad. Part of the documented sewer. Photo by P. Kos.*

Summary

A sewer (Fig. 86) was unearthed during an archaeological rescue excavation in Rajhrad (Brno-Country District) in 2021.

Richard Bíško

Senetářov (okr. Blansko)

Lipový kopec, parc. č. 645/1.

Středověk. Vápenka, hrad. Vizuální/geodetický průzkum. Průzkum. Uložení nálezu: Ústav archeologické památkové péče Brno, v. v. i.

Lokalizace: WGS-84: 49.3334606N, 16.7937956E

Během výstavby vodovodu „Pitná voda Jedovnicko" byl v roce 2021 při průzkumu blízkého terénu v oblasti Lipového kopce nalezen relikt jámové vápenické pece obdélného tvaru. Jáma o rozměrech cca 6 × 9 m a hloubce 0,5–1,9 m byla asi v polovině své délky přepažena nasucho skládanou kamennou plentou vystavěnou z místních písčitých drob. Stavební odval, tvořený převážně zvětralými šedými břidlicemi, navyšoval vnější obvod objektu na konečných 12 × 16 m a byl vysoký 0,2–1,4 m. Vnitřní prostor pecistě vysekaný zčásti ve skále a obložený snad drobovým kamenem lze odhadnout na 2,5 × 4 m s hloubkou max. cca 2–2,5 m. Objem výrobního prostoru tak mohl činit přibližně 25 m^3 a plenta dělící obslužný prostor od pecistě, široká cca 1–1,5 m, mohla být perforována třemi otopnými kanály. V jižním a jihozápadním předpolí objektu byly zjištěny kumulace vápencových kamenů, které musely být k peci importovány ze zdrojů ležících jihozápadně od dnešních Jedovnic (Moravský kras), vzdálených cca 4 km.

Exponovaná poloha vápenické pece na výrazném zalesněném návrší ve středověkém kolonizačním pásmu Drahanské vrchoviny nevylučuje, že toto zařízení mohlo souviset s pokusem o výstavbu feudální nebo církevní stavby jako součásti struktury nedalekých zaniklých středověkých vsí (např. Bystřec, Budkovany) a s městečkem Jedovnicemi. Podobná zařízení leží také v předpolí hradů Holštejn a Kuchlov (Merta, D., Merta, J. 2011; Kos 2019). V západním předpolí vápenky jsou zřetelné umělé terasovité úpravy, jež jsou v jednom místě obklopené nízkým sypaným okružním valem. Podobné terasovité úpravy jsou patrné také na drobném návrší vysunutém v severovýchodním předpolí ostrožny. V okolí ostrožny jsou pak doloženy kamenolomy a v údolí Podomského potoka drobné dobývky štěrkopísků. Nelze vyloučit, že v okolí vápenické pece, která podle výrobního odpadu vápno pálila, docházelo k počáteční výstavbě feudálního sídla, jež nebylo uvedeno ani do hrubé stavební podoby, načež z neznámých důvodů zaniklo. Preventivní průzkum detektorem kovů doložil hrot šípu, nůž s trnem, koňské udidlo a podkovy, které lze orientačně zařadit do 13.–15. století. Středověkou keramiku se nepodařilo při povrchovém průzkumu zachytit.

Literatura

Kos, P. 2019: Nové vápenické a cihlářské areály v Moravském krasu a jeho okolí. *Archeologia technica* 30, 22–40.

Merta, D., Merta, J. 2011: Vápenická pec u hradu Holštejna. *Archeologia technica* 22, 131–133.

Summary

A relict of a rectangular lime kiln in a pit was found during a water pipeline construction in Senetářov (Blansko District) in 2021. Distinct artificial terraces are located in the western part of the lime production area and on the hillock of the northeastern promontory. It cannot be ruled out that the building of a feudal residence near the lime kiln was initiated but not finished. A preliminary metal detector survey has yielded artefacts that were dated to the 13th–15th centuries.

Petr Kos

Sivice (okr. Brno-venkov)

„U Kapličky", parc. č. 1366.

Novověk. Vápenka. Vizuální průzkum. Záchranný výzkum. Uložení nálezu: bez nálezů.

Lokalizace: WGS-84: 49.2226714N, 16.7708667E

Během předstihového záchranného výzkumu v roce 2021 v okolí areálu lomu Mokrá (Českomoravský cement, a. s.) byl proveden průzkum terénu mezi lomem a cementárnou. V trati „U Kapličky" byly zaznamenány pozůstatky objektů upomínajících na

menší jednokanálovou vápenickou pec s průvodními zahloubenými objekty a komunikacemi. V blízkém okolí byl zaznamenán přirozený výskyt vápenců líšeňského souvrství. Přes veškerou snahu se však nepodařilo lokalizovat při objektech odpad z výpalu vápna. Ojedinělý nález zlomku vypálené mazaniny nevylučuje, že zařízení bylo v chodu jen velmi krátkodobě.

Literatura

Neuvedeno.

Summary

The remains of a smaller single-channel lime kiln were identified in 2021 during a survey conducted in the vicinity of Mokrá Quarry (Sivice cadastral area, Brno-Country District). An isolated fragment of the burnt daub does not exclude the possibility that the kiln was in operation for only a short period.

Petr Kos

Skrbeň (okr. Olomouc)

„Kapitulní“.

Vrcholný středověk. Ojedinělý nález. Povrchový sběr. Průzkum. Uložení nálezu: Národní památkový ústav – územní odborné pracoviště v Olomouci.

Lokalizace: WGS-84: 49.637769531, 17.179845611

V září roku 2021 náhodně nalezl K. Faltýnek v polní trati „Kapitulní“ železnou masivní dvoukřídlou šipku s profilovanými rameny a štíhlou tulejí (obr. 87). Místo nálezu je situováno v rovném terénu o nadmořské výšce 222 m, asi 110 m jižně od železniční trati Skrbeň – Horka nad Moravou. Artefakt je téměř kompletní, zachovaná délka činí 77 mm, hmotnost je 54 g (stav po konzervaci). Šipka formálně odpovídá typu 2 podle A. Ruttkaye (Ruttkay 1976, 327–328, Abb. 54) a časově spadá do průběhu 14. století. Za zmínku stojí fakt, že přibližně 600 m vzdušnou čarou severně od polní trati „Kapitulní“ se v areálu dnešního zemědělského statku nalézá budova někdejší tvrze. Ta byla sídlem rodu ze Skrbeně a v písemných pramenech se prvně připomíná roku 1379 (Nekuda, Unger 1981, 268–269).

Literatura

Nekuda, V., Unger, J. 1981: *Hrádky a tvrze na Moravě*. Brno: Blok.

Ruttkay, A. 1976: Waffen und Reiterausrüstung des 9. bis zur ersten Hälfte des 14. Jahrhunderts in der Slowakei (II). *Slovenská archeológia* XXIV(2), 245–395.

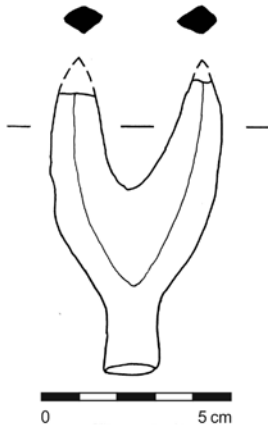

Obr. 87. Skrbeň. Železná dvoukřídlá šipka s profilovanými rameny. Kresba K. Faltýnek.

Fig. 87. *Skrbeň. Iron double-barbed arrowhead with profiled shoulders. Drawing by K. Faltýnek.*

Summary

An iron arrowhead dating to the 14th century (Fig. 87) was found in Skrbeň (Olomouc District) in 2021.

Karel Faltýnek, Renata Churavá, Tomáš Přidal

Sokolnice (okr. Brno-venkov)

Ul. Za Sýpkou; zámek Sokolnice.

Novověk – industriální období. Zahrada. Plošný odkryv. Záchranný výzkum. Uložení nálezu: Ústav archeologické památkové péče Brno, v. v. i.

Lokalizace: WGS-84: 49.1198906N, 16.7247067E

V průběhu nové výstavby v původní zámecké zahradě byly v roce 2021 zjištěny desítky dobře čitelných novověkých zahloubených objektů bez datovatelných nálezů, představující nejspíše pozůstatky původních parkových úprav či staveb.

Literatura

Neuvedeno.

Summary

The remains of original gardens or buildings in the garden area of the Sokolnice Chateau (Brno-Country District) were detected in 2021.

David Parma

Střílky (okr. Kroměříž)

„Nivky“.

Vrcholný středověk. Vesnice/městečko. Plošný odkryv. Záchranný výzkum. Uložení nálezu: Archeologické centrum Olomouc, p. o.

Lokalizace: WGS-84: 49.1535078N, 17.2027719E; 49.1507292N, 17.2002828E; 49.1507292N, 17.2002828E; 49.1504483N, 17.2009372E; 49.1532061N, 17.2034694E

Výzkum byl vyvolán stavbou plynovodu VTL Moravia a probíhal v úseku označeném 04-04. Zkoumaná plocha leží mezi intravilánem obce Střílky a silnicí Brno – Uherské Hradiště. Skryt byl úzký pás od vrcholu návrší ve směru SV–JZ až do údolí Zámeckého potoka. Výzkum probíhal od března do října 2021.

Zachyceno bylo na šest set archeologických objektů, převážně středověkých, s datací zhruba do 2. poloviny 13. století. Několik jam je možno přiřadit kulturnímu komplexu lužických popelnicových polí a jeden objekt, interpretovatelný pravděpodobně jako hliník, náleží lengyelskému kulturnímu okruhu. Nejmladším objektem byl výkop pro hranečník v severovýchodní části plochy. Samotný hranečník byl nalezen vyvrácený při skrývce ornice.

Valná část objektů středověké fáze byla tvořena kůlovými jamkami. Ty byly často uspořádány do řad ve víceméně pravidelných vzdálenostech naznačujících snad ohraničení parcel zaniklé vesnice.

Nejvýraznějšími objekty byla čtveřice suterénních prostor a studna dosahující více než pětimetrové hloubky.

Největší ze sklepů o rozměrech asi 6 × 8 m obsahoval i pec zadlabanou do stěny při vstupu v jihozápadním rohu. Další dva sklepy ve vzájemné superpozici poskytly řadu zajímavých nálezů. Z nich je možno jmenovat například klíč ke krabicovému zámku, zlomky drobnotvaré glazované keramiky, mastkový korálek apod.

Čtvrtá a na nálezy nejbohatší prostora obsahovala kromě jiného četné kusy kovářské strusky, železné kleště, železné předměty související pravděpodobně s textilní výrobou, opět drobné glazované střepy a další klíč.

Ve studni bylo nalezeno několik pater roubené výdřevy a uvnitř ní pak části dna dřevěného vědra a kované ucho.

Literatura

Neuvedeno.

Summary

The remains of a medieval village dated to the second half of the 13th century were recorded in Střílky (Kroměříž District) in 2021. Among the finds are the basements of four houses, a well with a partially preserved timbered shaft, pottery and metal artefacts, and fragments of iron slag. Two iron keys, iron pliers, a caltrop and a spear are worthy of note.

Pavel Moš

Telnice (k. ú. Telnice u Brna, okr. Brno-venkov)

Ul. V Dědině.

Vrcholný středověk. Sídliště. Vertikální řez. Záchranný výzkum. Uložení nálezu: Ústav archeologické památkové péče Brno, v. v. i.

Lokalizace: WGS-84: 49.1011531N, 16.7157750E

V liniových výkopech pro nové elektrické vedení v ulici V Dědině byly v roce 2021 na několika místech porušeny vrstvy s reprezentativním nálezovým materiálem, datovatelné do 14.–15. století. V mělkých výkopech do 0,5 m nebylo možné interpretovat a dokumentovat relevantní archeologické situace, které se zde evidentně nacházejí ve větších hloubkách. Nálezy proto mají hodnotu sběru umožňujícího lokalizovat původní středověké jádro obce. Pozoruhodná je ve vesnickém prostředí přítomnost většího souboru komorových kachlů získaných před domem č. p. 67.

Literatura

Neuvedeno.

Summary

The cultural layers containing the 14th–15th-century archaeological material, including chamber stone tiles, were disturbed during construction work in Telnice (Brno-Country District) in 2021.

David Parma

Terezín (k. ú. Terezín u Čejče, okr. Hodonín)

„Prostřední díl“.

Středohradištní období (RS3). Sídliště, pohřebiště. Plošný odkryv. Záchranný výzkum. Uložení nálezu: Ústav archeologické památkové péče Brno, v. v. i.

Lokalizace: WGS-84: 48.9660278N, 16.9516639E; 48.9654694N, 16.9439056E

V roce 2021 byl v polní trati „Prostřední díl“ plošně v západovýchodním směru skryt jeden z úseků budovaného plynovodu VTL Moravia. Skrývka ornice zasáhla plochu asi 30 × 600 m. Blíže jejího západního konce byla na nevýrazné sprašové návěji zjištěna jediná izolovaná skupina necelé desítky archeologických objektů datovaných do středohradištního období. Jednalo se o plytkou zemnici se zbytky otopného zařízení, zbytky dalšího osamoceného pyrotechnologického objektu, několik sídlištních jam a dva mělké kostrové hroby. Jeden z nich byl výklenkového typu s dobově neobvyklou orientací S–J. Kosterní pozůstatky byly špatně zachovalé, a v terénu nebylo proto možné odhadnout ani základní antropologické charakteristiky, jednalo se však o pozůstatky dospělých jedinců.

Literatura

Neuvedeno.

Summary

Indistinct traces of the settlement and burial activities from the Middle Hillfort Period were recorded in Terezín u Čejče (Hodonín District) during the Moravia high-pressure gas pipeline construction in 2021.

Jiří Kala

Tvarožná (okr. Brno-venkov)

„Pod Desátkovými hony“, parc. č. 805/64.

Novověk. Areál jiné aktivity, komunikace. Plošný odkryv. Záchranný výzkum. Uložení nálezu: Ústav archeologické památkové péče Brno, v. v. i.

Lokalizace: WGS-84: 49.1971625N, 16.7757389E

Při výstavbě obytného souboru na severovýchodním okraji obce byly v roce 2021 objeveny zděné základy objektů zaniklé panské zájezdní hospody Gerňa. Areál souvisel se zaniklou formanskou poštovní cestou z Brna do Olomouce. Z dokumentovaných řezů a plošných situací pochází nálezy stolní a stavební keramiky, zlomky okenního tabulkového skla rámcově datované do 17.–18. století a krejcar města Kostnice (1657–1705; obr. 88). Vesměs šlo již jen o negativy po rozebraných kamenných konstrukcích, přesto se dochovaly stavební výkopy, které umožnily rekonstruovat alespoň částečnou podobu půdorysů původních staveb. Za důkaz existence otopných zařízení kamnového typu v interiéru stavby lze označit nálezy římsových kachlů. Prokázány byly také dva sklepy, z nichž menší (snad k uskladnění kořalky) ležel pod šenkovní světnicí a větší (tzv. pivnice), kde se patrně i současně čepovalo pivo, byl pod protilehlou hospodářskou částí objektu. Podle místopisné trati zvané „Gerňa“ lze odvodit, že šlo o základy stejnojmenné zaniklé hospody uváděné roku 1715 (Vermouzek 1988, 135–136).

Literatura

Vermouzek, R. 1988: Stará formanská cesta Brno–Olomouc. In: J. Skutil, F. Galle (eds.): *700 let Tvarožné u Brna*. Tvarožná: MNV, 117–120.

Obr. 88. Tvarožná. Krejcar města Kostnice z let 1657–1705 z výzkumu hospody Gerňa. Foto P. Kos.

Fig. 88. *Tvarožná. The kreuzer of Konstanz from 1657–1705 found during the excavation at Gerňa Inn. Photo by P. Kos.*

Summary

The masonry foundations of the former Gerňa Inn (known from 1715) with related artefacts (Fig. 88) were discovered in connection with the building development in the northeastern periphery of Tvarožná (Brno-Country District) in 2021. The inn was related to the deserted road from Brno to Olomouc.

Petr Kos

Uherské Hradiště (okr. Uherské Hradiště)

Ul. Politických vězňů, parc. č. st. 328/2.

Industriální období. Skupina/síť sond. Záchranný výzkum. Uložení nálezu: Archaia Brno z. ú.

Lokalizace: S-JTSK: -537289,18, -1181111,65; -537395,54, -1181083,69; -537378,6, -1181000,94; -537272,81, -1181022,46

V rámci přípravných prací před rekonstrukcí areálu bývalé věznice v Uherském Hradišti byl v roce 2021 proveden zjišťovací archeologický výzkum. Cílem bylo ověřit archeologický potenciál prostoru věznice a odkrýt konstrukce související s fungováním objektu. Proto bylo přistoupeno k exkavaci deseti sond, jejichž poloha byla stanovena na základě předběžných výsledků geofyzikální prospekce provedené M. Vágnerem (Vágner 2021).

Sondáží bylo odkryto množství struktur souvisejících s provozem věznice. Jedná se zejména o zbytky komunikací z různých období fungování objektu, základy staveb, ale i původní dláždění nádvoří. Všechny tyto situace můžeme datovat od konce 19. století až do 60. let 20. století, kdy byl ukončen provoz zařízení. Mezi nejvýraznější situace patří cihelné obvodové zdivo sklepa odkryté na menším západním nádvoří, menší betonová vana s rampou tamtéž a betonové základy blíže nespecifikované lehčí stavby v jižní polovině severozápadního nádvoří. Dále byla odkryta úprava povrchu vnitřního nádvoří a původní dláždění cesty (obr. 89) na menším východním nádvoří.

Pokud se v prostoru věznice nachází starší archeologické situace, jsou skryty pod 1,5–2 m navážky, která byla na lokalitu navezena během stavby na konci 19. století. Navážka byla zachycena v celém zkoumaném prostoru věznice, včetně její severozápadní části, do které původně zasahovalo barokní opevnění města v podobě bastionu. Vzhledem k povaze podloží, které zde tvoří nivní sedimenty, existuje možnost, že případné starší archeologické situace by se mohly vyskytovat v hloubce až několika metrů pod dnešním povrchem (Šimík 2021).

Literatura

Šimík, J. 2021: *A010/2021 Uherské Hradiště – věznice*. Rkp. nálezové zprávy, č. j. MTX 202100572 [cit. 2022-11-04]. Uloženo: Archiv nálezových zpráv Archeologického ústavu AV ČR, Brno, v. v. i. Dostupné také z: Digitální archiv Archeologické mapy České republiky https://digiarchiv.aiscr.cz/id/M-TX-202100572.

Vágner, M. 2021: *Zpráva o geofyzikální prospekci. Věznice Uherské Hradiště*. Rkp. zprávy o geofyzikální prospekci, č. zprávy 21010. Uloženo: archiv Ústavu archeologie a muzeologie FF MU.

Summary

In 2021, trial trenching was carried out based on the geophysical survey at the former prison in Uherské Hradiště (Uherské Hradiště District). Several structures (Fig. 89) associated with the operation of the prison from the late 19th century to the 1960s were excavated.

Jakub Šimík

Obr. 89. Uherské Hradiště. Původní komunikace v prostoru východního nádvoří bývalé věznice. Foto Archaia Brno z. ú.

Fig. 89. *Uherské Hradiště. The original road in the eastern yard of the former prison. Photo by Archaia Brno.*

Ústí (k. ú. Ústí u Vsetína, okr. Vsetín)

„Za Humny", parc. č. 1384/1.

Vrcholný středověk. Ojedinělé artefakty. Náhodný zásah/nález. Průzkum. Uložení nálezu: Muzeum regionu Valašsko, p. o.

Lokalizace: WGS-84: 49.3047222N, 18.0105556E

Na katastru obce Ústí došlo v roce 2021 k náhodnému nálezu depotu pražských grošů. Obratem po odevzdání nálezu vykonal archeolog muzea spolu s nálezci dohledávku na místě objevu, ale žádné další artefakty nebyly nalezeny.

V hrnci bylo 374 mincí plus několik slepených jedinců (předpoklad 3 ks), dále se zde nacházel útržek měšce s tunýlkem a provázkem. Součástí souboru jsou ještě zlomky dalšího většího fragmentu keramické nádoby, zřejmě výdutě hrnce. Tímto střepem byla nádoba s mincemi překrytá. Celkově šlo o sedm drobných fragmentů. Soubor je předběžně datován do 14. století.

Literatura

Španiel, S. 2021: *Ústí. Nález depotu pražských grošů v k. ú. Ústí u Vsetína. Předběžná nálezová zpráva z archeologického výzkumu*. Rkp. nálezové zprávy, č. 2/2021. Uloženo: archiv Muzea regionu Valašsko, p. o.

Summary

A hoard with more than 300 Prague groschen preliminarily dated to the 14th century were found in 2021 in Ústí u Vsetína (Vsetín District).

Samuel Španiel

Valašské Meziříčí (k. ú. Valašské Meziříčí-město, okr. Vsetín)

Ul. Komenského, parc. č. 150.

Novověk 2. Zámek, kaple. Plošný odkryv. Záchranný výzkum. Uložení nálezu: Muzeum regionu Valašsko, p. o.

Lokalizace: WGS-84: 49.4714578N, 17.9697981E

Během záchranného archeologického výzkumu v roce 2021, který probíhal z důvodu sanace vlhkosti v kapli zámku Žerotínů, byly v interiéru odkryty zbytky původní městské hradby a blíže neurčená kombinovaná konstrukce s cihlovou klenbou. Na druhé straně zdi, tedy na nádvoří zámku, byly odhaleny různé

pochozí vrstvy novověkého stáří, tvořené odlišně kladenými štětovými dlažbami. Dále byl odkryt zbytek zídky uzavírající nádvoří zámku a oddělující jej od města a dobový kanál z kamenných desek.

Literatura

Neuvedeno.

Summary

During the moister remediation at the chapel of Žerotín Castle (chateau) in Valašské Meziříčí (Vsetín District) in 2021, a modern period pavement with stone treatment and a low wall dividing the castle from the town were unearthed in the courtyard. In the chapel interior, unspecified structures with brick vaults and the foundation of the town fortification were found.

Samuel Španihel

Valašské Meziříčí (k. ú. Valašské Meziříčí-město, okr. Vsetín)

Ul. Křížkovského č. p. 8, parc. č. 1.

Novověk 1. Kostel. Orientační zjištění. Záchranný výzkum.
Uložení nálezu: Muzeum regionu Valašsko, p. o.

Lokalizace: WGS-84: 49.4725528N, 17.9707861E

Výzkum proběhl v roce 2021 v prostoru vítězného oblouku v pravé části chrámové lodi kostela Nanebevzetí Panny Marie, pod skupinou lavic nejblíže k hlavnímu oltáři. Po skrytí tenké pochozí vrstvy, která se skládala z nezpevněné malty, písku a hlíny, se v severní polovině sondy objevila dlažba. Tuto, zřejmě barokní, strukturu tvořily pálené čtvercové dlaždice místy doplněné cihlami. Pod dlažbou byla po celé ploše sondy doložena výrazná navážka/vyrovnávka, která obsahovala zejména stavební suť doplněnou nepatrným množstvím novověké keramiky, hřebíků a lidských i zvířecích kostí. Po částečném odkopání této vrstvy byl ve východní části sondy odkryt základový kamenný sokl, který probíhal takřka souběžně s dnešním triumfálním obloukem. Tento základ ležel na hutné, pravděpodobně přírodní vrstvě položené již na podloží. Zajímavější nález byl učiněn v západní části sondy. Zde byly po odkopání zmíněné navážky v hloubce přibližně 170 cm nalezeny vzájemně propojené dvě až tři hrobové jámy zahloubené do podloží. Kosterní nálezy obsahoval jenom nejmladší hrob, který byl orientován západovýchodním směrem nohama k oltáři. Doloženy byly téměř kompletní spodní končetiny (s výjimkou pravého chodidla) a dva prsty levé ruky. Zbytek těla zasahoval již mimo archeologickou sondu. Objevené ostatky patří zřejmě zdejšímu děkanovi Andreasi Helmesinimu (†1707). Předpoklad je založený na specifické orientaci těla směrem k oltáři, které na základě církevního nařízení *Rituale Romanum* upravuje způsob pohřbívání kněží. Andreas Helmesini byl pravděpodobně jediným děkanem, který ve farnosti zemřel a byl zde pochován po zavedení výše uvedeného nařízení v platnost (za informaci děkuji K. Valouškové a P. Lasztoviczovi).

Literatura

Neuvedeno.

Summary

The archaeological excavation of the parish church in Valašské Meziříčí (Vsetín District) in 2021 documented earlier construction phases and three early modern graves.

Samuel Španihel

Valašské Meziříčí (k. ú. Valašské Meziříčí-město, okr. Vsetín)

Náměstí, parc. č. 111.

Středověk, novověk. Město. Plošný odkryv. Záchranný výzkum.
Uložení nálezu: Muzeum regionu Valašsko, p. o.

Lokalizace: WGS-84: 49.4715553N, 17.9716061E

Od června roku 2021 probíhá záchranný archeologický výzkum při stavební akci „Revitalizace Náměstí ve Valašském Meziříčí“ (AMČR). Výzkumem bylo zachyceno několik vývojových etap plochy náměstí. Nejstarší horizont osídlení spadá, na základě určení keramického materiálu, do poslední čtvrtiny 13. až závěru 1. poloviny 14. století. Toto období reprezentuje shluk několika domů s dochovanou dřevěnou konstrukcí, související zřejmě s počátky města Valašské Meziříčí. Dendrochronologická analýza vymezuje existenci tohoto horizontu léty 1291+ (dřevěná podlaha v jednom z domů) a 1359/1360 (kůl dochovaný v požárové destrukční vrstvě).

Další horizont osídlení je pravděpodobně možné klást do 2. poloviny 15. až počátku 16. století. Toto období reprezentuje skupina zásobních jam nacházejících se prakticky uprostřed náměstí. Díky tomu lze předpokládat, že během pozdního středověku byl vnitřní prostor náměstí zastavěn. Je otázkou, jestli jde o pozůstatky kupeckých domů (přičemž vývoj do tzv. špalíčků nebyl dovršen), nebo jde o doklad dobového úpadku, který mohl vést k postupné degradaci města na vesnici. Z celé baterie jam bylo získáno pouze jedno dendrochronologické datum, a to 1489+.

S následným novověkým vývojem se pojí objev reliktu kamenné fontány, jejíž existenci je možné vymezit přibližně léty 1615 až 1747, kdy ji nahradila socha sv. Floriána. Během výzkumu bylo odhaleno také dřevěné potrubí fontány. Zajímavostí byla superpozice kašny s jedním z výše zmíněných vrcholně středověkých domů. Z dalších souvěkých nálezů je možno zmínit základy opěrných pilířů domů, které tvoří západní linii náměstí. Zde byly také nalezeny základy vnějšího schodiště dnešní radnice s původní věžičkou. U základů věžičky bylo objeveno střepeniště, jehož součástí byly také artefakty dokládající hrnčířskou produkci v pozdně novověkém období. Posledním horizontem pod recentní úpravou náměstí byla štětová valounová dlažba, jejíž vznik datujeme na přelom 17. a 18. století.

Výzkum bude pokračovat druhou etapou během první poloviny roku 2022.

Literatura

AMČR: Záznam M-202103558 [cit. 2022-11-04]. Archeologická mapa České republiky.

Summary

Several phases of occupation in the centre of the town were recorded during a rescue excavation carried out prior to the reconstruction of the square in Valašské Meziříčí (Vsetín District) in 2021. An accumulation of wood-and-earth houses from the late 13th and the first half of the 14th century and a number of storage pits from the 15th–16th century were excavated. The remains of a stone fountain, the foundations of the supporting columns of the houses on the west side of the square and a cobbled pavement represent the early modern period.

Samuel Španihel

Valašské Meziříčí (k. ú. Valašské Meziříčí-město, okr. Vsetín)

Ul. Poláškova, parc. č. 111, 110/1, 110/7.

Novověk, industriální období 1. Město, kanál/náhon. Vertikální řez. Záchranný výzkum. Uložení nálezu: Muzeum regionu Valašsko, p. o.

Lokalizace: WGS-84: 49.4710133N, 17.9722900E

Během záchranného výzkumu při opravě kanalizace byl v roce 2021 odkryt starší kanalizační systém města Valašské Meziříčí a podzemní relikty domu zbořeného před druhou světovou válkou. Konkrétně šlo o kamenný sklep renesančního stáří, který je jediným pozůstatkem asanovaného domu. Sklep byl zasypán recentním odpadem až po patky klenby, která byla poškozena lžicí bagru. Dále byla nalezena kanalizace odvádějící splašky z jednotlivých domů, včetně ukončení jednotlivých přívodů. Celkově je možné toto zjištění spojit s obdobím mladšího novověku, kdy ve městě probíhaly výrazné urbanizační a stavební úpravy.

Literatura

Neuvedeno.

Summary

The archaeological excavations in Valašské Meziříčí (Vsetín District) in 2021 revealed a Renaissance cellar of a house demolished before the Second World War and a post-medieval sewerage system.

Samuel Španihel

Valašské Meziříčí (k. ú. Valašské Meziříčí-město, okr. Vsetín)

Ul. Žerotínova, parc. č. 1981/20, 9/66, 1969.

Novověk 1. Město. Plošný odkryv. Záchranný výzkum. Uložení nálezu: Muzeum regionu Valašsko, p. o.

Lokalizace: WGS-84: 49.470430N, 17.973897E

Během rekonstrukce parkoviště a pokládky nového chodníku byl v roce 2021 nalezen takřka třicet metrů dlouhý základový sokl městské hradby. Hradba samotná se dochovala jen v podobě několika lícovaných kamenů v místech, kde byla niveleta dnešní Žerotínovy ulice položena výše. Základ hradby ve směru od Tolstého ulice ke kruhovému objezdu na ulici Vsetínská se na své vnitřní straně (tedy na území středověkého města) výrazně zužoval. Šířka soklu průběžně klesala od 3 m až k 90 cm. V nejužší části byly do hradby, zřejmě někdy v 18. století, vestavěny jeden nebo dva domy, jejichž půdorysy zde byly odkryty také.

Hradby se ve Valašském Meziříčí začaly stavět v letech 1538–1539, kdy město patřilo Pernštejnům, ale dokončeny byly až za pánů ze Žerotína okolo roku 1560, respektive v roce 1570, kdy byla Poličenská brána přesunuta na dnešní ulici Poláškovu.

Literatura

Neuvedeno.

Summary

The archaeological excavation of the early modern town fortification in Valašské Meziříčí (Vsetín District) in 2021 documented the relics of the wall and the foundations of two later houses.

Samuel Španihel

Vážany (k. ú. Vážany u Uherského Hradiště, okr. Uherské Hradiště)

Ul. Dědina č. p. 65.

Vrcholný středověk – novověk. Vesnice/městečko. Vertikální řez. Záchranný výzkum. Uložení nálezu: Slovácké muzeum v Uherském Hradišti, p. o.

Lokalizace: WGS-84: 49.0343019N, 17.3121094E

V roce 2021 probíhala v intravilánu obce Vážany rozsáhlá revitalizace kanalizačního řádu. Při archeologických dohledech liniových výkopů se podařilo zachytit pouze jedinou pozitivní nálezovou situaci. Na cca 20 m dlouhém úseku situovaném v jihovýchodním vyústění z prostoru návsi se podařilo zdokumentovat stratigrafii uloženin pod současným povrchem vozovky. Stratigrafie sestávala z pěti kontextů, přičemž svrchní čtyři tvořily písčito-kamenité vrstvy související se zpevněním tělesa výše vzpomínané komunikace. Pod nimi spočívala 15–20 cm mocná vrstva světle hnědošedého jílu s ojedinělými nálezy novověké keramiky a fragmentů cihel. Tato vrstva již nasedala na podloží tvořené plastickým žlutohnědým jílem, který se nacházel v hloubce 70–75 cm pod současným povrchem. Před domem č. p. 65 se podařilo zdokumentovat také dva objekty zahloubené do podloží. V prvním případě šlo o menší jámu (s rozměry 42 × 18 cm) lichoběžníkovitého profilu vyplněnou nehomogenní uloženinou, ve které se střídaly polohy hnědě, černě a žlutě zbarveného jílu bez archeologických nálezů. V druhém případě pak šlo o středně velký objekt (s rozměry 62 × 49 cm) kotlovitého tvaru, vyplněný z větší části mazanicovou drtí a kusy spáleného dřeva (obr. 90). Pouze ve svrchní části zásypu se nacházela menší mísovitě tvarovaná uloženina světle žlutošedého jílu s ojedinělými uhlíky. Na základě několika drobných fragmentů keramiky může být objekt datován pouze rámcově do závěru vrcholného středověku až časného novověku. Objekty od sebe byly vzdáleny necelé 4 m. Zdokumentované nálezové situace představují první archeologicky zkoumané doklady lidských aktivit z průběhu středověku až novověku v prostoru historické návsi.

Literatura

Neuvedeno.

Obr. 90. Vážany. Objekt vyplněný mazanicovou drtí. Foto J. Bartík.

Fig. 90. *Vážany. The feature filled with crushed daub material. Photo by J. Bartík.*

Summary

The cultural strata in the village square and in front of house number 65 and two bedrock-cut features were documented in the linear trench during the extensive reconstruction of a sewage system in Vážany u Uherského Hradiště (Uherské Hradiště District) in 2021. One of the features was filled with crushed daub and pieces of burnt wood (Fig. 90). The sporadic finds of pottery allow us to date the contexts only generally from the late High Middle Ages to the modern period.

Jaroslav Bartík, Zdeněk Kuchař, Klára Augustinová

Veselí nad Moravou (okr. Hodonín)

Náměstí Míru, parc. č. 2921/1, 2921/12, 2921/14, 2921/15.

Novověk. Dvorec/dvůr. Plošný odkryv. Záchranný výzkum. Uložení nálezu: Archaia Brno z. ú.

Lokalizace: S-JTSK: -544594,44, -1193556,29; -544617,93, -1193579,15; -544673,18, -1193521,36; -544647,99, -1193496,81

V jarních měsících roku 2021 byl při druhé etapě rekonstrukce náměstí Míru ve Veselí nad Moravou uskutečněn archeologický dohled zemních prací. Zmapováno bylo množství zděných konstrukcí kamenného, cihelného a smíšeného charakteru. Většina těchto reliktů měla podobu základových zdí a s největší pravděpodobností souvisela se zástavbou panského dvora, který byl v tomto prostoru vystavěn v roce 1646, a z něhož se do dnešních dnů zachovala pouze budova jeho severního křídla (dnešní Turistické centrum Veselska, č. p. 664; Přibylová 2017).

Literatura

Přibylová, M. 2017: *A015/2017 Veselí nad Moravou, náměstí Míru – Etapa I*. Rkp. nálezové zprávy. Uloženo: archiv Archaia Brno z. ú.

Summary

The foundations of a 17th-century manorial residence were documented in 2021 during a rescue excavation conducted in connection with the reconstruction of Mír Square in Veselí nad Moravou (Hodonín District).

Jakub Šimík

Veselí nad Moravou (okr. Hodonín)

Ul. Rybníček, parc. č. 9, 611, 612.

Vrcholný středověk, novověk. Město. Plošný odkryv. Záchranný výzkum. Uložení nálezu: dočasně Archaia Brno z. ú.

Lokalizace: S-JTSK: -544922.67; -1193312.09

V roce 2021 provedla Archaia Brno z. ú. záchranný archeologický výzkum při stavbě nového objektu garáží v ulici Rybníček. Novostavba se nachází v zadní části parcel orientovaných do Bartolomějského náměstí. Výzkum započal ve stavu, kdy samotná stavební jáma již byla vyhloubena, a to včetně základových pasů nové budovy. V této situaci se výzkum soustředil na dokumentaci a vzorkování narušených archeologických situací ve stěnách stavební jámy a základových pasů.

V rámci výzkumu byly objeveny situace související s využíváním zadních části měšťanských parcel, přičemž se podařilo zjistit části dvou původních parcel. V obou případech se jednalo o poměrně složitou stratigrafickou situaci. V rámci západněji ležící parcely byly zachyceny relikty dvou budov. Starší z nich měla několikanásobně opravovanou hliněnou podlahu a stěny byly patrně založeny na kamennou podezdívku. Mladší budova pak již měla přinejmenším jednu stěnu zděnou. Kromě těchto staveb byly částečně odhaleny i relikty dvou pyrotechnologických zařízení – pecí. V rámci východněji zkoumané parcely byla rovněž zjištěna jedna pec. Na rozdíl od předchozích, které ležely na terénu, byla tato zadlabána do půdního typu. Průkazné stopy zástavby nebyly nalezeny. Četné odpadní, navážkové a vyrovnávací vrstvy, které byly odhaleny v rámci obou parcel, dokládají snahu o zvýšení terénu svažujícího se směrem k řece. Nejstarší situace odkryté v rámci výzkumu můžeme předběžně datovat do 16. století, přičemž na ně navazovaly i situace ze 17. a 18. století. Na první pohled bylo patrné již od počátku rozdělení na dvě parcely, kdy jednotlivé uloženiny jejich hranici přibližně respektovaly. Vymezení parcel ovšem muselo být provedeno nějakou lehčí formou, jelikož jsme ho nerozeznali. V mladším období, patrně až v 18. nebo 19. století, pak vznikla parcelní zeď. Objevená parcelní zeď respektuje přibližně dnešní hranici mezi dvorky č. p. 7 a 8. Z hlediska movitých artefaktů byla nejvýznamnějším nálezem bohatá kolekce neglazovaných reliéfních kachlů s heraldickými výjevy z 16. století. Ta byla vyzvednuta z běžného zásypu terénní deprese na východní parcele.

Nejzásadnějším přínosem výzkumu byl odkryv části úseku městské hradby a bašty v jižním základovém pasu. Šířka hradby se pohybovala okolo 1,2 m a podařilo se ji zachytit v délce okolo 10 m. Hradba byla zapuštěna do starších terénů a vznikla patrně někdy v 15. století. Zajímavostí je, že přibližně v polovině zaznamenaného průběhu hradby byla odhalena prasklina ve zdivu a celá západní část hradby je silně vykloněna jižním směrem. Co tuto statickou poruchu způsobilo, nelze z výzkumu odvodit. Nicméně po této události nemohla hradba ve své nadzemní části v tomto úseku již stát. Společně s hradbou vznikla i bašta, jejíž část byla odkryta v rámci omezeného výkopu. Samotná bašta se nachází již pod dnešní ulicí Rybníček a zesilovala obranu jižním směrem. Její půdorys byl patrně přibližně půlkruhový až mírně podkovovitý. Existence městské fortifikace v jižním úseku parcel orientovaných do náměstí se předpokládala (Dejmal 2011, 169–173, Tab. XXIX; 2012, 217, 222–224), nicméně odhalený úsek hradby je první hmotný doklad fortifikace na jižní straně města. Relikt bašty je pak prvním dokladem existence bašt městského opevnění, které byly dosud doloženy pouze na značně deformovaném plánu z roku 1719 (Moravský zemský archiv, Sbírka map a plánů, sign. 96).

Literatura

Dejmal, M. 2011: *Vývoj osídlení Bartolomějského ostrova ve Veselí nad Moravou* [online]. Rkp. magisterské diplomové práce. Masarykova univerzita. Filozofická fakulta. Ústav archeologie a muzeologie. Uloženo: Archiv závěrečných prací Masarykovy univerzity [cit. 2022-02-19]. Dostupné z: https://is.muni.cz/th/v4mw0/.

Dejmal, M. 2012: Struktura vrcholně středověkého osídlení ve Veselí nad Moravou. *Archaeologia historica* 37(1), 209–232.

Summary

A rescue archaeological excavation was carried out in 2021 at a partially excavated construction site in Veselí nad Moravou (Hodonín District). Parts of two original plots were discovered during the excavation. Among the finds are kilns, building foundations, numerous other layers and a collection of unglazed chamber stove tiles with a relief design. The most significant discovery is a part of the fortification wall and the adjacent bastion, which protected the town from the south.

Miroslav Dejmal, Jakub Šimík

Vlčnov (okr. Uherské Hradiště)

Ul. Masarykova č. p. 742, parc. č. 46.

Vrcholný středověk. Nespecifikované technologické zařízení. Náhodný nález. Záchranný výzkum. Uložení nálezu: Slovácké muzeum v Uherském Hradišti, p. o.

Lokalizace: WGS-84: 49.0097194N, 17.5816481E

Liniový výkop pro položení kabelu nízkého napětí narušil v roce 2021 v předzahrádce v těsné blízkosti průčelí domu č. p. 742 v ulici Masarykova torzo mazanicové destrukce pyrotechnologického zařízení s obsahem několika střepů keramických nádob datovaných do období vrcholného středověku (Kuchař 2022). Jednalo se o pozůstatek rozsáhlejšího objektu, který byl ve zmíněné předzahrádce zachycen při kopání vodovodu a částečně zdokumentován J. Pavelčíkem již v roce 1968 (Pavelčík 1968). K narušení stejného objektu došlo i v roce 2012 při rekonstrukci vedení telekomunikačního kabelu. Dvojice M. Vaškových a T. Chrástek v tomto roce v rámci záchranného výzkumu objekt z větší části odkryli, důsledně zdokumentovali a zaměřili (Vaškových, Chrástek 2015). Objekt byl na základě vyzvednutých střepů keramických nádob datován do 15. století. Podobná situace byla ve stejné ulici zachycena rovněž při kopání základů dnes již nestojícího domu v blízkosti kostela v roce 1979 (Pavelčík 1979a; 1979b).

Literatura

Kuchař, Z. 2022: *Vlčnov – Masarykova č.p. 742. Vlčnov, Obec, Hlucká, kabel NN.* Rkp. nálezové zprávy, č. j. MTX202200382 [cit. 2022-11-04]. Uloženo: Archiv nálezových zpráv Archeologického ústavu AV ČR, Brno, v. v. i. Dostupné také z: Digitální archiv Archeologické mapy České republiky https://digiarchiv.aiscr.cz/id/M-TX-202200382.

Pavelčík, J. 1968: *Vlčnov 1968 – č.p. 742.* Rkp. nálezové zprávy, č. j. MTX196900240. Uloženo: Archiv nálezových zpráv, Archeologický ústav AV ČR, Brno, v. v. i.

Pavelčík, J. 1979a: *Vlčnov 1979 – č.p. 736.* Rkp. nálezové zprávy č. j. 295/95. Uloženo: archiv Slováckého muzea v Uherském Hradišti, p. o.

Pavelčík, J. 1979b: *Vlčnov 1979 – Stavba domu č. 739.* Rkp. nálezové zprávy č. j. 124/95. Uloženo: archiv Slováckého muzea v Uherském Hradišti, p. o.

Vaškových, M., Chrástek, T. 2015: *Vlčnov – Rekonstrukce vedení telekomunikačního kabelu – Hlavní křižovatka/obecní úřad.* Rkp. nálezové zprávy, č. j. MTX201505331 [cit. 2022-11-04]. Uloženo: Archiv nálezových zpráv Archeologického ústavu AV ČR, Brno, v. v. i. Dostupné také z: Digitální archiv Archeologické mapy České republiky https://digiarchiv.aiscr.cz/id/M-TX-201505331.

Summary

An unspecified heating device was disturbed during the installation of low voltage cables in front of house number 742 in Vlčnov (Uherské Hradiště District) in 2021. The find is dated to the High Middle Ages.

Zdeněk Kuchař

Žatčany (okr. Brno-venkov)

„Malá niva“, parc. č. 3851/13.

Raný středověk. Sídliště. Vertikální řez. Záchranný výzkum. Uložení nálezu: Ústav archeologické památkové péče Brno, v. v. i.

Lokalizace: WGS-84: 49.0892803N, 16.7369911E

Při výstavbě garáže v poloze „Malá niva“ byla v roce 2021 porušena zásobní jáma datovaná rámcově do raného středověku. Jde o část sídliště zachyceného poprvé při stavbě komunikace v roce 2014 (Geisler 2015).

Literatura

Geisler, M. 2015: *Žatčany 2014–2015.* Rkp. nálezové zprávy, č. j. MTX201701488. Uloženo: Archiv nálezových zpráv, Archeologický ústav AV ČR, Brno, v. v. i

Summary

An early medieval storage pit was documented in Žatčany (Brno-Country District) in 2021.

David Parma

Přehled výzkumů na Moravě a ve Slezsku 2021 – seznam autorů

Augustinová Klára	Ústav archeologie a muzeologie FF MU
	Archeologický ústav AV ČR Brno, v. v. i.
Bartík Jaroslav	Archeologický ústav AV ČR Brno, v. v. i.
Bíško Richard	Ústav archeologické památkové péče Brno, v. v. i.
Čižmář Ivan	Ústav archeologické památkové péče Brno, v. v. i.
Čižmářová Hana	Moravské zemské muzeum
Dejmal Miroslav	Archaia Brno z. ú.
Dlouhá Kateřina	Muzeum Komenského v Přerově, p. o.
Dresler Petr	Ústav archeologie a muzeologie FF MU
Faltýnek Karel	Národní památkový ústav, ÚOP v Olomouci
Fojtík Pavel	Ústav archeologické památkové péče Brno, v. v. i.
Fojtíková Denisa	Ústav archeologie a muzeologie FF MU
Halama Jakub	Vlastivědné muzeum v Šumperku, p. o.
Hladík Marek	Archeologický ústav AV ČR Brno, v. v. i.
Hlavica Michal	Archeologický ústav AV ČR Brno, v. v. i.
Hlubek Lukáš	Vlastivědné muzeum v Olomouci
Golec Martin	Katedra historie FF UPOL
Golec Mírová Zuzana	Katedra historie FF UPOL
Grossmannová Dagmar	Moravské zemské muzeum
Kala Jiří	Ústav archeologické památkové péče Brno, v. v. i.
Kalábek Marek	Archeologické centrum Olomouc, p. o.
Kašpar Pavel	Národní památkový ústav, ÚOP v Olomouci
Kolařík Václav	Archaia Brno z. ú.
Komínek Miroslav	Nálezce/dárce
Kos Petr	Ústav archeologické památkové péče Brno, v. v. i.
Kuchař Zdeněk	Slovácké muzeum v Uherském Hradišti, p. o.
Lečbych Marek	Ústav archeologické památkové péče Brno, v. v. i.
Macháček Jiří	Ústav archeologie a muzeologie FF MU
Mazuch Marian	Archeologický ústav AV ČR Brno, v. v. i.
Menoušková Dana	Slovácké muzeum v Uherském Hradišti, p. o.
Merta Ondřej	Technické muzeum v Brně
Mikulec Roman	Ústav archeologie a muzeologie FF MU
Moš Pavel	Archeologické centrum Olomouc, p. o.
Novák Marek	Muzeum Blanenska, p. o.
Papáková Kateřina	Archeologický ústav AV ČR Brno, v. v. i.
Parma David	Ústav archeologické památkové péče Brno, v. v. i.
Paulus Martin	Ústav archeologické památkové péče Brno, v. v. i.
Pavloň Tomáš	Archeologický ústav AV ČR Brno, v. v. i.
Peška Marek	Archaia Brno z. ú.
Popelka Miroslav	Ústav archeologické památkové péče Brno, v. v. i.
Prišťáková Michaela	Ústav archeologie a muzeologie FF MU
Přibylová Michaela	Archaia Brno z. ú.
Přichystal Michal	Ústav archeologické památkové péče Brno, v. v. i.
Přichystalová Renáta	Ústav archeologie a muzeologie FF MU
Rataj Petr	Archeologický ústav AV ČR Brno, v. v. i.
Rychlý Milan	Vlastivědné muzeum Jesenicka, p. o.
Sedláčková Lenka	Archaia Brno z. ú.
Schenk Zdeněk	Muzeum Komenského v Přerově, p. o.
Šlanhofová Bohdana	–
Šimík Jakub	Archaia Brno z. ú.
Španihel Samuel	Muzeum regionu Valašsko, p. o.
Štětina Jan	Národní památkový ústav, ÚOP v Kroměříži
Vrána Jakub	Archeologické centrum Olomouc, p. o.
Záhorák Vít	Archeologické centrum Olomouc, p. o.
Zbranek Hynek	Archaia Brno z. ú.
Zubalík Jiří	Ústav archeologické památkové péče Brno, v. v. i.
Zůbek Antonín	Archaia Brno z. ú.